

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

19

Număr consacrat sărbătorii
Independenței Naționale și Zilei Victoriei

9 Mai 1877 — 9 Mai 1945

SINT între cele două date 68 de ani. Dar, astăzi, în 1975, când facem retrospectiva celor aproape o sută de ani de istorie, ne învăluie multitudinea evenimentelor, desigur în primul rând a celor specifice României, dar și a celor cu o semnificație deosebită pentru noi tocmai prin contextul de amploare mondială, privind destinele întregii omeniri.

Mersul istoriei românilor, cum s-a exprimat Bălcescu, a făcut ca în acest răstimp, atât de bogat în fapte și semnificații, să se înscrie nu atât o coincidență, cât un moment de trăire într-o unică sinteză a conștiinței noastre de sine, aceea înscriind pe spirala devenirii destinului românesc o nouă dimensiune în dialectica făuririi lui.

Pe fondul istoriei noastre moderne și contemporane, 9 Mai 1945 însumează o zi de bogate înțelesuri, tocmai pentru că ea — această glorioasă zi a Victoriei Națiunilor Unite, deci și a României — se conjugă pentru noi cu cea a proclamării Independenței de stat, independență care, cum o definea atât de fericit Eminescu, e suma vieții noastre istorice. Și aceasta tocmai pentru a semnifica atât succesivitatea unui întreg trecut de luptă a Țărilor Române pentru salvagardarea ființei proprii, dar și pentru afirmarea în deplina demnitate a drepturilor înscrise pentru totdeauna în geografia și istoria lor.

Dacă cel dintâi 9 Mai, cel din 1877, marca, pentru noi, prin proclamarea Independenței, incununarea unei complexe înălțări dialectice în „secolul naționalităților”, de la răscoala lui Tudor, la revoluția din 1848, la înfăptuirea Unirii, din 1859, și, apoi, a constituirii statului național român pentru ca războiul eroic din 1877—1878 să pună sigiliul legitimității plenar recunoscute a României pe plan internațional, — celălalt 9 Mai, din 1945, îngloba în structura lui o stratificare de evenimente implicând, desigur, primul război mondial, încheiat cu întregirea unității de stat a României, dar, în prim plan, pe cel de-al doilea, acesta infinit mai complex prin consecințele lui. Pe ecranul istoriei noastre se înfățișau acum documentele vii ale făuririi de către poporul român a noului său destin, sub semnul determinat de asumarea fermă a conducerii istoriei naționale de către cea mai înaintată componentă a organismului nostru social-politic: clasa muncitoare prin partidul ei de avangardă. Adică tocmai clasa care și-a aflat formele eficiente ale misiunii sale istorice în perioada consolidării independenței naționale și ale cărei trepte de acțiune revoluționară coincid cu însăși dialectica dezvoltării naționale a României: la 8 Mai 1921 detașamentul de frunte al muncitorimii devine Partidul Comunist Român; la 23 August 1944, acesta va constitui forța decisivă pentru reșezarea țării pe făgașul ei firesc, ca atare, pentru întoarcerea armelor împotriva adevăratului dușman, alături de glorioasele Armate sovietice, în cadrul efortului general al Națiunilor Unite.

9 Mai 1945 afla România în plină eferescență a premiilor de transformare a structurii sale social-economice (în martie, doar, se efectuase reforma agrară), partidul clasei muncitoare devenind cu atât mai intens pe plan intern generatorul de inițiativă și de acțiune. Generator marxist-leninist care, într-un ritm caracteristic revoluției socialiste, avea să dea avântul uluitor al energiei maselor producătoare, să unifice valențele creatoare ale întregului popor într-o aceeași finalitate de progres economic, social, cultural, cu orizontul larg deschis al desăvârșirii unei civilizații la indicii mondiali ai capacității de perfecționare umană.

După trei decenii, la 9 Mai 1975, România sărbătorește Ziua Victoriei în cea mai strălucită comuniune de prestigiu, la nivelul cel mai elevat al demnității sale ca factor de pace și de progres pe meridianele întregii lumi. Este, acesta, rodul noilor parametri pe graficul dezvoltării conștiinței de construire a propriului viitor pe care poporul român și l-a asumat prin partidul său comunist ca pe suprema chezușie a devenirii sale revoluționare. Hotărârile Congresului al XI-lea, Programul și Directivele, unitatea într-o cuget și simțire cu secretarul general al partidului, păstrător, totodată, al însemnelor într-o perenitate și reprezentarea patriei — iată suflul de dreaptă cinstitoare a Istoriei care ne străbate pe toți în această memorabilă zi.

George Ivașcu

ASALTUL REDUTEI GRIVIȚA 2, la 30 august 1877. În frunte, purtând stindardul, căpitanul Nicolae Valter Mărăcineanu. (Reproducere din ziarul „Războiul”, nr. 51 din 11 septembrie 1877)

MONUMENTUL EROILOR PATRIEI DIN BUCUREȘTI (realizatori: Marius Butunoiu, Zoe Băicoianu, Tene Ionescu și Ion Dămăceanu)

Rezultat al luptei eroice a armatei române împotriva imperiului otoman, al voinței ferme de libertate și neatîrnare a poporului nostru, care și-a dovedit încă o dată marea capacitate de luptă — dobîndirea independenței naționale a dat un nou și puternic imbold dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă înriurire asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare.

(Din PROGRAMUL PARTIDULUI
COMUNIST ROMÂN)

Aducem un omagiu fierbinte și exprimăm cele mai profunde sentimente de recunoștință ale întregului nostru popor față de fiii patriei — revoluționari, patrioți, ostași, partizani și luptători din rezistență — care nu au precupețit nimic, nici chiar supremul sacrificiu, pentru eliberarea țării, pentru înfringerea fascismului. Faptele lor de vitejie, înaltul lor exemplu de dăruire, devotament și spirit de sacrificiu în slujba patriei vor rămâne înscrise pentru totdeauna în cartea de aur a națiunii noastre.

Nicolae CEAUȘESCU

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Şerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Darie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivaşcu. Redactor şef adjunct : G. Dimislanu, Secretar general de redacţie : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

In interesul păcii şi colaborării

ENTUZIASTELE MANIFESTĂRI SĂRBĂTOREŞTI ce au avut loc în Capitală şi în toată ţara cu ocazia zilei de 1 Mai au evocat, în forme spontane, vibrante, bogatele tradiţii revoluţionare de luptă, legăturile de solidaritate internaţională ale clasei muncitoare şi ale Partidului Comunist Român, contribuţia României la zdrobirea fascismului, marile succese obţinute în construcţia socialistă, precum şi ferma angajare a unanimităţii poporului nostru pentru înfăptuirea Programului partidului. Cuvântarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la masa tovarăşească oferită de Comitetul Central al Partidului Comunist Român este un document de majoră semnificaţie în această ordine de idei. „Tot ceea ce înfăptuim — a spus secretarul general al partidului — este rodul muncii conştiente a întregului popor, o dovadă a faptului că politica elaborată de Partidul Comunist Român corespunde pe deplin intereselor vitale ale întregii noastre naţiuni socialiste”.

„Sărbătorim acest 1 Mai — a arătat, mai departe, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — în condiţii internaţionale deosebite. Avem marea satisfacţie de a constata că viaţa demonstrează cu putere justiţia aprecierilor şi orientărilor stabilite de Congresul al XI-lea al partidului, a activităţii practice a partidului şi guvernului ţării noastre. În fond, cursul evenimentelor, schimbările care au loc pe plan internaţional demonstrează cu putere holărirea popoarelor de pretutindeni de a pune capăt politicii imperialiste, coloniale şi neocolonialiste, de a asigura fiecărei naţiuni dreptul la dezvoltare liberă, independentă, corespunzător năzuinţelor sale. Putem spune fără greş că activitatea noastră din ultimii 10 ani este strins legată de tot ceea ce se înfăptuieşte pe planeta noastră în interesul păcii şi colaborării. Nu au fost şi nu sînt evenimente internaţionale mai importante la care partidul nostru, România, să nu fi fost prezent, să nu-şi fi adus modesta lor contribuţie la cauza eliberării, a păcii şi a solidarităţii internaţionale”.

Victoria poporului vietnamez

UNUL DIN EVENIMENTELE CELE MAI DE SEAMĂ ale zilelor noastre este istorica victorie obţinută de poporul sud-vietnamez împotriva forţelor reacţionare interne şi a intervenţiei imperialismului american. În telegrama adresată de preşedintele Nicolae Ceauşescu lui Nguyen Huu Tho, preşedintele Prezidiului C.C. al Frontului de Eliberare din Vietnamul de Sud, şi lui Huynh Tan Phat, preşedintele G.R.P. al Republicii Vietnamului de Sud, se subliniază faptul că „victoria eucerită de poporul vietnamez confirmă, încă o dată, marea adevăr al timpurilor noastre — că atunci cînd un popor este hotărît să-şi apere cu fermitate, pin la capăt, dreptul sacru la libertate şi independenţă, la afirmarea fiinţei naţionale, nici o forţă din lume nu îl poate împiedica să repurteze victoria deplină”.

Cu o promptitudine şi o fermitate demne de eroismul său legendar, poporul Vietnamului de Sud a trecut, pe toate planurile şi cu toate forţele, la opera de reconstrucţie. Datorită măsurilor adoptate de autorităţile revoluţionare, întreprinderile şi instituţiile şi-au reluat activitatea normală în toate localităţile eliberate, inclusiv la Saigon, capitala ce poartă acum, cu legitimă mîndrie, numele marelui conducător al poporului. Ho Şi Min. „Azi, cînd întreaga noastră ţară este liberă — a declarat reprezentantul G.R.P. în Republica Democrată Vietnam — sarcinile cele mai importante constau în reconstrucţia economică şi reunificarea Vietnamului de sud şi de nord într-un singur stat al poporului vietnamez”.

Relaţii model

LA SEDIUL C.C. AL P.C.R., a avut loc, în ziua de 5 mai, semnarea Comunicatului comun cu privire la vizita în ţara noastră a delegaţiei Partidului Comunist din Spania. Şi-au pus semnăturile pe acest important document tovarăşii Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, şi tovarăşul Santiago Carrillo, secretar general al Partidului Comunist din Spania. În alocuţiunea rostită după semnare, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a spus: „Desigur, sarcinile pe care le au partidele noastre sînt deosebite, ţinînd seama de problemele ce le au de soluţionat fiecare, în condiţiile concrete în care îşi desfăşoară activitatea; dar relaţiile noastre porneşte de la principiile marxist-leniniste, de la concepţia revoluţionară, de la necesitatea solidarităţii în lupta pentru transformarea societăţii, pentru progresele economico-social al fiecărei ţări, pentru colaborare, securitate şi pace în lume. În aceste condiţii diverse partidele noastre conlucrează strîns şi doresc să lărgească această colaborare cu toate partidele comuniste şi muncitoreşti, cu toate forţele democratice, socialiste, antiimperialiste, în realizarea obiectivelor pe care le au de înfăptuit”. În cuvîntul său de răspuns, tovarăşul Santiago Carrillo a declarat: „Consider că relaţiile dintre cele două partide ale noastre — al dumeavoastră la putere, al nostru în opoziţie — sînt un model de felul cum trebuie să fie raporturile dintre partidele comuniste şi muncitoreşti, inspirate de cea mai frăţească solidaritate, de respect reciproc”.

Cronica

Manifestări consacrate zilei de 9 Mai

Poeţii şi Victoria

Comisia naţională română pentru UNESCO şi Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România au organizat ieri, 7 mai 1975, în Sala IRRCS din Capitală, manifestarea „Poeţii şi Victoria” cu prilejul celei de a 30-a aniversări a victoriei împotriva fascismului.

Au luat cuvîntul Virgil Teodorescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, şi Jean Livescu, preşedintele Comisiei naţionale române pentru UNESCO. Au fost invitaţi să participe următorii scriitori combatanţi pe frontul antihitlerist: Ladmis Andreescu, Theodor Balş, Vintilă Corbul, Ioan Coslea, Theodor Constantin, Nicolae Crişan, Laurenţiu Fulga, Mihai Gavril, Ion Grecea, Remus Luca, Ştefan Luca, Aurel Mihale, Emil Manu, Vasile

Netea, Vasile Nicorovici, Nicolae Nasta, Marin Porumbescu, Ion Gh. Pană, George Păun, Ion Petrace, Ion Larian Postolache, Eugen Teodoru, Radu Theodoru, Victor Şubure, Petru Vintilă, Traian Uba, Dragoş Vicol, Haralamb Zincă.

Au urmat lecturi din lucrările scriitorilor Constantin Argeşeanu, Eusebiu Camilar, George Dan, Miha Dragomir, Constantin Ghiban, Paul Miha Sadoveanu, Ion Şugariu, Nicolae Tăutu.

Asociaţia Scriitorilor din Timişoara organizează azi, 8 mai 1975, şi mîine 9 mai 1975, la Casa municipală de cultură şi la Întreprinderea „Teba” din Timişoara, în colaborare cu „Biblioteca judeţeană Timiş”, două manifestări consacrate „Zilei Victo-

riei”. Au fost invitaţi să participe: Anavii Adam, Lucian Bureriu, Nikolaus Berwanger, Eugen Dorcescu, George Drumur, Al. Jebeleanu, Dorian Grozdan, Ion Maxim, Ivo Muncăan şi Nicolae Tiriol.

Revista „Viaţa Militară” şi Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” au organizat marţi 6 mai o seară închinată „Zilei Victoriei”. Au luat cuvîntul Laurenţiu Fulga, prim-vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, şi Aurel Mihale.

Au urmat un recital de poezie şi muzică la care şi-au dat concursul Maria Diaconescu, Veronica Ionescu, Cornelia Marinescu, Ion Bogza şi Marin Iliuţă, soliştii ai Ansamblului de cîntece şi dansuri „Doina” al Armatei.

Acţiuni ale Muzeului Literaturii Române

Obişnuita manifestare a Muzeului Literaturii Române „Rotonda 13” va avea loc la sediul Muzeului şi va fi consacrată lui Mihail Sebastian. Au fost invitaţi să participe: Şerban Cioculescu, Ion Biberi, Lucia Demetrius, Cella Serghi, Sergiu Dan, Camil Baltazar şi Mircea Şepitici. Actorul Dinu Ianculescu va citi fragmente din „Jurnalul” lui Mihail Sebastian.

În colaborare cu Uniunea Artiştilor Plastici

Muzeul Literaturii Române a organizat sub genericul „Chemarea spaţiilor astrale” o Seară de poezie, pictură şi muzică în jurul compoziţiei monumentale „Fiul universului” aparţinînd pictorului Eugen Tăutu. Cu acest prilej poezii Ana Blandiana, Ştefan Augustin Doinaş, Toma George Maiorescu, Marin Sorescu şi Dan Verona au citit din lucrările lor, iar compozitorul Octavian Nemescu a oferit spre audienţă lucrarea „Concentric”

inspirată de compoziţia pictorului Eugen Tăutu. Criticii Vasile Drăguţ, Dan Hăulică, Octavian Barboasa, Dan Grigorescu şi Al. Oprea au purtat un interesant dialog cu privire la înfrîngerea artelor.

De asemenea, la sediul Muzeului Literaturii Române s-a desfăşurat Revista literar-artistică nr. 1 pentru elevi. Cu acest prilej au luat cuvîntul Mihail Beniuc şi Virgil Radulian, preşedintele Consiliului Naţional al Organizaţiei Pionierilor.

În spiritul colaborării reciproce

Au plecat în R.S.F. Iugoslavia, pentru a participa la „Convorbirile literare de la Zagreb”, acţiune prevăzută în planul de colaborare dintre România şi Iugoslavia. Scriitorii Horia Zălicu şi Dusan Petrovici.

În cadrul înţelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din ţara noastră şi Uniunea Scriitorilor din R. P. Ungară, au plecat la Budapesta, pentru a participa la sărbătorirea a 30 de ani de la eliberarea ţării vecine şi prietene, Paul Anghel, Paul Drumaru şi Lucian Valea.

Mircea Horia Simionescu şi Mircea Tomuş au plecat în R.S.F. Iugoslavia, pentru a lua parte la „Întîlnirea scriitorilor de la Piran”, acţiune prevăzută în planul de colaborare dintre România şi Iugoslavia.

Au sosit la Bucureşti, pentru a participa la Festivalul internaţional de poezie organizat de Uniunea Scriitorilor cu prilejul aniversării a 30 de ani de la victoria asupra fascismului, următoarele delegaţii de scriitori: R.P. Bulgaria — Georgi Svejin; R.S. Cehoslovacă — Jarmila Urbankova şi Vaclav Hons; R.D. Germană — Wilhelm Tkaczyk şi Adolf Endler; R.P. Polonă — Aleksander Rymkiewicz şi Krzysztof Gasiorowski; R.P. Ungară — Jozsef Tornai şi Imre Tokacs; U.R.S.S. — Rimma Kazakova şi Anatoli A-

Creaţia tinerilor scriitori

Asociaţia Scriitorilor din Cluj-Napoca a organizat o dezbatere avînd ca subiect problemele creaţiei tinerilor scriitori. Două referate prezentate de Ion Marcos, Marian Păpăhagi, Kenez Ferenc şi Arady Jozsef au luat cuvîntul Constantin Cubleşan, Ion Lungu, Laszloffy Aladar, Radu Mareş, Nicolae Prelipceanu, D. R. Popescu, Marcel Runcan şi Constantin Zărnescu.

Manuscrisele nepublicate nu se inapoiază.

Întîlniri cu cititorii

La Ministerul transporturilor şi telecomunicaţiilor şi la Casa de cultură I.T.B. din Sectorul 4 al Capitalei, au avut loc întîlniri cu cititorii la care au fost prezenţi: Virgil Carianopol, Eugen Frunză, Victor Hălimu, Ion Th. Ilea, Teodor Maricaru, Octav Sargeţiu şi prof. M. Sângerzan, directorul Institutului Astronomic din Bucureşti.

Cu prilejul apariţiei volumului „Ulciorul nu merge de multe ori la apă”, Irimie Străuţ s-a întîlnit cu tinerii cititori din comuna Dumbăreşti şi Vilcăneşti, judeţul Prahova, precum şi cu membrii „Clubului poeziei” de la Casa pionierilor din Cîmpina.

Prima zi de difuzare a lucrării „Mica enciclopedie onomastică” de Cristian Ionescu a avut loc la Librăria „Mihail Eminescu” din Capitală. A prezentat acad. Al. Graur.

Calendar

9.V. 1895 — s-a născut poetul brazilian Ascenso Ferreira
 9.V. 1918 — a murit George Coşbuc (n. 1866)
 9.V. 1953 — a avut loc la Bucureşti premiera piesei Matei Millo (Căruţa cu paiaje), de Mircea Stănescu
 10.V. 1925 — s-a născut Nicolae Frînculescu
 10.V. 1929 — s-a născut Ion Horea
 11.V. 1903 — s-a născut Virgil Bîrou (n. 1968)
 11.V. 1924 — s-a născut Aurel Gurgănu
 11.V. 1937 — a fost dat în folosinţă noul local al Bibliotecii Academiei Române.
 12.V. 1265 — s-a născut Dante Alighieri (m. 1321)
 12.24.V. 1812 — s-a născut George Bariţiu (m. 1893)
 12.V. 1895 — s-a născut Al. T. Stamatiad (m. 1956)

12.V. 1916 — s-a născut Constantin Ciopraga
 12.V. 1933 — a murit Jean Bart (Eugeniu P. Botez, n. 1874)
 13.V. 1806 — a murit Samuil Micu Clain (n. 1745)
 13.V. 1840 — s-a născut Alphonse Daudet (m. 1897)
 13.V. 1889 — s-a născut Ion Trivale (Josef Netzer, m. 1916)
 13.V. 1916 — a murit Şalem Alehem (n. 1859)
 13.V. 1924 — s-a născut Iv. Martinovici
 13.V. 1964 — a murit Tompa László (n. 1893)
 13.14.V. 1974 — a murit Gh. Dinu (Stephan Roll, n. 1903)
 14.V. 1882 — s-a născut Const. Stănescu
 14.V. 1887 — s-a născut Const. Ignărescu (m. 1968)
 14.V. 1887 — s-a născut Gh. Nicolaia (m. 1963)
 14.V. 1889 — a murit Erich Vinterhalder (n. 1806)

SENSURILE VICTORIEI

GESTUL de materie și vis al victoriei ne urmărește prin milenii și secole pînă la așchia de aur a acestui Florar. Din pămîntul clasicizat al Greciei, unelte scormonitoare au scos la lumină, la Samotrace, simbolul turbure și totuși deslușit al sensului Victoriei, acum arborată în marmură la intrarea în Louvre. Arcuri de triumf deschid armonios intrarea victorioasă în cetate, de la Roma încoace, — încît ni se pare că victoria este aripa noastră nevăzută cu care palpităm neconținut spre zenit. O zi a victoriei devine, așadar, o a doua zi onomastică a noastră, pentru tot ceea ce facem, depășindu-ne și îmbogățindu-ne țara și pămîntul.

Din acest perimetru de aur trebuie să plecăm, acum, la treizeci de ani de la Victoria înțeleasă după chipul și asemănarea jertfelor și libertății noastre. Fascismul, ceața brună întinsă peste Europa și Africa, întunecînd prin cruzime și cinism crimele anterioare, a fost nimicît la el acasă, în propriul Reich, cînd, la 9 Mai, doi ostași sovietici: Ivanov și Cantaria — au înfipt steagul roșu pe Cancelarie. În această victorie de dimensiuni mondiale, poporul român și-a spus cuvîntul încă din Insurrecția Națională Antifascistă. Armată, ieșind dintr-un război impus și dezlănțuindu-se cu toate forțele într-un război drept și necesar: pînă în pusta din Debrețin, pînă pe stîncile din Tatra. Cu toate forțele armate, sprijinite de toate forțele civice. În fond, întreaga țară a devenit, în acele zile fierbinți, o armată unică și totală în care comuniștii erau nuclee de idei și sentiment, — unire în cuget și simțiri.

Setea de libertate a românilor nu mai are nevoie de argumente deosebite. Intreaga istorie a acestei vetre este un argument lung, de peste două milenii, de luptă pentru libertate și dreptate. Vecinătatea calendaristică între două victorii — 1877 și 1945 — stă, în inima noastră, sub pavăza unui simbol. Ca la Plevna, noi am fost prezenți masiv la Victoria de peste șaptezeci de ani. Veteranii Plevnei s-au putut bucura, cu inima vie, de cea de a treia victorie, incluzînd aici și Mărășeștii.

Urnirea masivă — cu întregul potențial militar și în spațiu cu poporul întreg — înspre Vest, examenul de sînge și foc de la Păuliș sau Oarba de Mureș, forțarea Tisei, epopeea întoarcerii armelor cu peste 170 000 de jertfe sînt prețul unei victorii care capătă cu totul alt înțeles. În acest înțeles stă străvechea dragoste de neam și țară — luminată, atunci, fulgerător și hotărîtor de felul comunist de-a vedea războiul și pacea; deplina aplecare a acestui popor spre lucrurile bune și drepte, pentru el și pentru popoarele vecine. Intrarea României în frontul antifascist al războiului a contribuit temeinic și repede la eliberarea unor țări vecine: Ungaria, Cehoslovacia, și, prin derivare, Europa, de sub tirania jugu-

lui fascist. De aceea, în culele steagului înfipt pe Reichstag de către cei doi soldați ieșiți din anonim, zvicnea și singele românesc ca o transfuzie dată Europei și, în fond, acestui pămînt.

IN armată, printre voluntari, comuniștii. Stegari, pe atunci, anonimi, dar polarizatori de tărîe. În camioanele care duceau voluntarii spre gări și spre front, cite unii în mină cu un steag înstemat cu seceră și ciocanul, purtau cu ei nucleul timpului viitor. De aceea, soldații s-au întors la vatră cu alte năzuințe, cu alt vis. De aceea, revoluția s-a putut desfășura ca la ea acasă. De aceea, noi purtăm rănile de aur și lumină ale timpului de atunci și îmbărbătarea lor comunistă. În fine, de aceea noi ne-am făcut din zilele de atunci început de calendar și ne măsurăm victoria și victoriile de la anul unu al ridicării noastre spre noi.

Acum, cifra este 30. Rotundă ca o flacără care se adună, pe spirale, în viziunea contemporană a orelor cînd lumina Congresului al XI-lea al partidului ne dă măsura dreaptă a conștiinței patriotice și civice. Pentru că atunci a fost botezul nostru de foc, ieșirea noastră în universalitate cu arma și inima, cu prețul sîngelui și-al păcii.

De pe schelele viitorului, privim cu înțelepciune timpilor care au trecut, întreitul deceniu al întemeierilor noastre. De la giganzii industriali, la minuția de giuvaer a electronicii, verigile se leagă în dialectica lor magnetică, pe o salbă visată și alcătuită de noi. Aceași dialectică innobilează materia prin spirit și spiritul prin materie, la paralela dintre realitate și vis prin care cifrele devin carate. Pornisem, dacă-mi aduc bine aminte, de la entuziasmul cu hei-rup l al Agnitei-Botorca și am ajuns la Porțile de Fier, la Galați, la nenumăratele așezări citadine și industriale. Noi, aceștia de aici. Noi, cei cărora partidul comuniștilor ne-a insuflat setea marilor zboruri, dimensiunea noilor victorii. Cărunți, foștii luptători antifasciști, în sensul dăruitor și tulburător al cuvîntului, forjează noile generații în imperativul tineretii fără bătrînețe, al vieții fără de moarte. Pașnică, epopeea acelor zile eroice continuă în haine de lucru. Partidul este comandantul ei suprem. Iar un mereu tînăr bărbat de stat, dăruit întrutotul destinului socialist românesc, stă în focalul de frămîntare și de dor al nașunii.

Ziua Victoriei devine plurivalentă. Toate drumurile duc spre ea și se deschid din ea. Tot așa razele de soare. Partidul cuprinde secolele noastre în mînunchi și le duce mai departe.

Este tot ce poate fi mai frumos pe acest picior de plai.

Al. Andrițoiu

MONUMENTUL EROILOR ROMÂNI DIN CONSTANȚA
(sculptor: Boris Caragea)

Columnă albă

Materia-și găsește un echilibru
în noi
Și gîndul își găsește grăunțele
de soi,
Atunci cînd libertatea e-n toți
și-n fiecare
Neprihănită omului culoare.

Cînd cerul și cîmpia și pietrele
și marea
Li împrumută toate-n adînc
înfățișarea,
Fiindu-le oglindă și-mpodobită
salbă,
Cînd trupul țării e columnă
albă

A dragostei și-a muncii
-ngemădate
În avîntarea noastră spre scumpa
libertate.

Virgil Teodorescu

Independența ca proces istorico-social

CUCERIREA deplinei independențe de stat a României, care coincide cu aniversarea victoriei forțelor aliate asupra hitlerismului, ne dă prilejul unei meditații istorice privind legătura indisolubilă dintre neatarnarea de stat — ca fapt juridic recunoscut prin tratate — și lungul proces istoric și social care pregătește acest act și-l validează, umplându-l de conținut.

Independența a fost o permanență a măzuințelor poporului nostru, ca de altfel a oricărui popor. Impotriva jugului otoman, instalat în fapt prin nesocotirea unor tratate semnate cu sublima Poartă, nu o singură dată ne-am ridicat, atunci când am socotit că putem fi ajutați de împrejurări favorabile sau de noi echilibre de forță ce se exercitau în această arie. Dar, în afară de aceste situații-limită, aproape toți domnitorii, chiar instalați de Poartă sau impuși de ea, au încercat, indiferent de motive, prin însăși exercitarea presiunii structurilor instituționale, să apere în limitele posibilului cât mai mult din autonomia relativă a principatului. Nimeni nu poate governa fără sprijinul, fie și parțial, al unor grupări și pături sociale mai mult sau mai puțin influente. De aceea chiar principi fanarioți, legați uneori print-o muncă și o carieră de o viață de birocrația otomană, odată ajunși pe acest teritoriu nu s-au datat numai la jaf — deși au făcut-o prea adesea —, ci au inițiat și unele reforme, menite să le asigure un suport popular de care nimeni nu se poate lipsi. Doar Mavrogheni a încercat să fie și independent și opus tuturor păturilor sociale, și a terminat-o tragic. Tentativa sa de independență era himerică, pentru că nu era expresia unei maturizări, dezvoltate în însuși sinul societății. Independența fără înțelegerea aspirației masei lor nu există.

A fost dat generației de la 1848, prin gura lui Mihail Kogălniceanu, unul dintre cei mai mari bărbați de stat pe care i-a dat poporul român, să realizeze și independența. Dar, să nu uităm, Kogălniceanu, care proclama independența la 9 Mai 1877, în fața Camerei, a fost și unul din conducătorii iluminării conștiințelor și răspinditor al culturii înainte de 1848, conducător și ideolog al revoluției, adevărat creator al Unirii și, ca prim-ministru al lui Cuza, cel mai mare reformator și legiuitor al veacului trecut. Persoana sa este un simbol al profunde legături dintre modificarea mentalităților, transformarea revoluționară a instituțiilor, înțelegerea aspirației masei (cum a fost dorința de pământ a țărănilor pe care el i-a împrietărit) și independența de stat.

La Plevna, în fața redutei Grivița, au luptat soldați-țărani care, deși încă împovărați de sărăcie, față de părinții lor erau mai liberi și ciztigaseră o nouă demnitate. Nu erau seimeni și darabani, nici lefeșii, soldați profesioniști, ci constituiau o armată populară, rezultat al tuturor transformărilor de profunzime, realizate într-un proces istoric neîntrerupt vreme de decenii. Ofițerii acestei armate erau educați la școlile de tip nou, de unde a pornit noua renaștere română. Ei îi citiseră pe Bălcescu și pe Eliade, erau adine pregătiți ideologic de o propagandă tenace care i-a făcut pe acești fii de boieri să-și limiteze interesele și privilegiile de clasă în folosul națiunii.

Războiul din 1877-78, eroismul armatei române, era rezultatul sudării populației într-o națiune, a fost încoronarea prin încă o faptă a unor adinci transformări sociale care au afectat toate păturile sociale. Independența de stat este o pură ficțiune sortită eșecului, dacă ea nu este îngemănată cu libertatea și independența — sau procesul de creștere a independenței — care înseamnă largirea dreptului la decizie al unui popor. Revoluția burghezodemocratică, chiar limitat cum s-a realizat în România datorită slăbiciunii burgheziei naționale, a fost baza și condiția independenței de stat, recunoscută apoi de întreaga lume. De aceea, profitând, desigur, de schimbarea întregii situații mondiale și de triumful, fie și trunchiat și parțial, al ideilor revoluției franceze, independența României a rămas definitivă, ireversibilă și inatacabilă. Chiar când mai târziu, în veacul următor, țara noastră a trecut prin nu puține pericole grave, principiul însuși al independenței a rămas, pentru că el reprezenta o stare istorică de fapt.

Principatele și-au păstrat, în perioada voievodală, independența sau măcar o largă autonomie, chiar împotriva unor forțe mult superioare, cită vreme voievozii au căutat și au ciztigat sprijin popular, așa cum au făcut Ștefan cel Mare și alți conducători luminați.

Alexandru Ivasiuc

Un început de lume

PE-ATUNCI totul mi se părea necunoscut — și era — satul acela, oamenii, întâmplările, respirația misterioasă a pădurilor și munții din apropiere, pină în vârful cărora nu puteam urca nici în vis. Dar mai ales necunoscute și ciudate mi se păruseră evenimentele care se succedau năucitor, înghițind în ele și drumul pe care-l făcusem anevoie, o lună de zile cu căruța cu cai, din nordul Moldovei, pe unde pîrjolea în plin războiul, și care drum, cu coșmarele lui mă urmărea obsedant și mă chema mereu înapoi, căci acolo, departe, la capătul lui și la hotarul copilăriei prematur ucise, rămăsese mama, bunica, mătușile mele și tot ce ținea de soarta și viața lor.

Venind în bejenia Moldovei spre munți, plecasem în neștirile necunoscute și mai mare. Ceea ce vedeam se refuza înțelegerii mele de copil și ceea ce înțelegeam, refuzam să cred că-i cu putință. Am căutat peste ani, cu înțelegerea minții bintuite de luciditatea delirului citit în realitatea și suprarealitatea lui, urmele, desfigurările, fantomele și dramele acelor locuri — Botoșanii, mai exact — reconstituind, din documentul de arhivă și mărturia directă a protagoniștilor, atmosfera incredibilă, cu adevărat unică poate în analele celui de al doilea război mondial, a orașului nimănui, rămas două săptămâni din aprilie 1944 în stăpînirea demonilor, deținuții de drept comun, evadați din sinistra închisoare a regimului antonescian, Sarata. Scriind romanul *Vremea demonilor*, am înțeles, cercetînd oameni, răscolind arhive și înviind, cel puțin pentru mine, acel timp halucinant și singeros, ce înseamnă noblețea demnității, curajul refuzului supunerii și capitulării în fața absurdului și iraționalului, ingenuchierea oarbă și lasă, singurătatea trădătorului și forța demiurgică a mulțimilor organizate și conduse de Partidul Comunist Român, decise să-și scuture jugul împilării.

Pe atunci, în acel timp eroic și blestemat totodată, la anii pe care-i aveam și la ieșirea mea bruscă din copilărie și mirajele ei, în starea de neliniște, teamă și buimăceală, era cu neputință să fiu conștient, să intuiesc și să realizez, în toată amploarea și rezonanța sa, *noaptea aceea*, cea noapte decisivă a istoriei, care avea abia ulterior să-și

dezvăluie, pentru mine și pentru mulți ca mine, semnificațiile și binefacerile.

Sincer să fiu, am fost luat pe atît de nepregătitea, smuls, ca majoritatea oamenilor acelu sat de la poalele munților Făgăraș, din somnul greu al miezului de noapte și de istorie, că n-am înregistrat pe retina memoriei nici măcar cum anume arăta acea noapte. Știu numai, mi-au rămas în amintire, zgometele confuze, învălmășeala de pe ulițe, strigătele ca-ntr-un început de panică și agitația neobișnuită. Am sărit din pat, am ascultat mișcarea de ape-nvolburate a mulțimii scurgîndu-se undeva spre centrul satului, care nu era departe de casa unde stăteam, și-am alergat afară amestecîndu-mă în mulțime. La lumina spectrală a felinarelor și lanternelor, fețele necunoscute și cu atît mai stranii mi se păreau răvășite rînd pe rînd, cînd de spaimă (oare ce-o mai fi, ce se întîmplă, ce ne mai așteaptă!), cînd de exaltare (o exaltare buimacă, soră cu speranța), cînd de veselie (în sfîrșit, a plesnit buboiul!). În mijlocul satului piața era plină. De la cele două biserici se trăgeau clopotele. Clopote de sărbătoare. Oamenii, recunoscîndu-se pe-ntuneric, luminin-

du-si fețele unii altora, se cîns-teau cu pîlincă, se-mbrățișau și-și strigau nemaipomenita veste: pace! s-a-ncheiat armistițiul! a căzut Antonescu! s-a sfîrșit! și ușurarea acestui cuvînt magic izbucnind în mulțime ca o febră mi-a aprins și mie sufletul și m-a făcut să mă arunc de gîtul primului necunoscut și să izbucnesc în hohote înecate de plîns: gata, gata, de-acum merg acasă, mă-ntorc acasă, o s-o văd pe mama, pe bunica, s-a sfîrșit...

Și deodată, în atmosfera aceea de sărbătoare, de eliberare, de entuziasm și speranță, ca un șarpe rece trecut prin piept, răzlețe focuri de armă răsurnînd dinspre munți ne-au făcut pe toți să-ncremenim, încît, numai clopotele, în zbaterea lor furibundă, păreau un protest amenințător și lugubru, o prevestire sumbră a cite mai aveau să ni se întîmple și prin cite mai aveam să trecem, bărbați și copii, pină să gustăm într-adevăr, ca dintr-o piine, din pace, din liniștea păcii și să ne vedem la casele noastre, pîncă mamele noastre plînsese și desperate.

Alecu Ivan Ghilia

Ileana Balotă: EROICA

Amintiri despre război

NU știu și nu văd cum satul meu va intra în istorie. Ceea ce știu este faptul că a fost tăiat, călcat, sfîșiat de momentele de vîrf, răvășitoare, dramatic resemnate ori aprig răzbunătoare ale zbuicimatei istorii a acestui pămînt.

Așezat într-o zonă depresionară, între pieptii munților Făgăraș și Coziei, el, satul, comună acum, Cepari-Argeș, făcea, înlesnea trecerea spre Sibiu și mai încolo, spre trecătorile munților. Drum lesne adulmecat de ochii aplecați peste hărți de cei din Statele Majore ale armatelor.

Aici au fost confruntări se pare crîncene în primul război mondial. Războiul „mare”, cum îl mai numesc puștii bătrîni care mai zăbovesc harnic în viața acum. „Mare” pentru că, așa cred eu, era mai lesne de priceput, mai puțin tehnic, mai direct bărbătesc, mai „la baionetă”; oricum cu rațiuni mai ușor de priceput. Războaiele de apărare a granițelor și demnității naționale au, trebuitor de nenilos, motive temeinic justițiare.

Cînd încă mai știam și puteam să dau destoinic cu sapa la o prașilă de porumb ori, mai ales, săpînd gropi pentru puietii de meri sau peri, găseam în pămînt bucăți metalice care schilodiseră acest pămînt. Alergam scurte de emoție dinspre cîmp în sat, acasă, crezînd că am găsit bucăți din vreo comoară ascunsă. Nu erau decît schije. Sau odată, cînd am săpat mai adînc, o jumătate de obuz de fontă — cît căușul palmei. Eram lăsat să-mi trag sufletul și mi se retrăgea blind mirarea și bucuria din ochi prin lămurirea că sînt urme lăsate de războiul „mare”.

Eram la vîrsta primei clase de primară cînd mă ciorovăiam cu obiectele care nu mă ascultau, ori nu mi se

supuneau, deci eram la anii primelor noțiuni care fac legătura dintre obiecte și litere și cifre. Mă tot întrebam dacă cifra patru vine, cade, de la cele patru picioare ale scaunului mic sau ale mesei. Scaunului fiind mai mic, mai ușor de mînuit și deci mai docil, mai puțin zbîrlit pe incilcele mele prin odaie — i-am cedat paternitatea cifrei. Și tocmai atunci, au trecut, au început să treacă nemții. Să treacă „încolo” — cum ziceau cei mari. Ei erau reci, corecți, igienici și motorizați. (Trecea, cred, o unitate cu profil tehnic.) Ce nu-mi plăcea mie la ei e faptul că nu se uitau în părți, în partea stîngă sau în dreapta. Se uitau parcă doar înainte, „încolo”. Un om bun, presimțeam și simțeam atunci, mai se uită și se abandonează și pe el mîngîind cu ochii sau cu palmele ce vede sau ce simte pe lîngă el. Poate de asta atunci cînd unul dintre soldații nemți mi-a dat, mi-a întins o bucată de ciocolată am primit-o, dar n-am mîncat-o. O dată, pentru că mi-a dat-o neglijent, cu privirea lui pironită înainte, a doua oară, fiindcă nu prea știam ce e ciocolată, și a treia oară — vreau să spun al treilea motiv — era că și el mesteca alcătuirea ciudată și cenușie. Dar fără mămăligă. Pe vremea aceea, a întâmplărilor mele mărunte, scunde, scurte și iuți, și a trecerilor nemțești motorizate, nu înțelegeam și nu gustam nimic dacă nu era mămăliga alături. Chiar și cireșile le mîncam cu mămăligă.

Dar nu despre asta e vorba.

Pe urmă... Pe urmă soarta războiului s-a întors și prin satul meu au trecut oștile sovietice. Trecuse timp destul, mă „săltaşem”, aveam opt ani, nu-mi mai „puteau ciuguli rațele din buzunare” și puteam observa mai bine ce era de povestit mai tîrziu. Da, rușii „se ui-

tau în părți”, erau mai veseli, mai comunicativi și ce-mi plăcea mie erau mustățile lor largi, „pe oală”. Bine, era și o lumină blîndă de septembrie, septembrie 1944, cînd îți venea parcă să te rostogolești și să te înfășori în ea. Să te răsfeți cu ochii închiși, pentru că, odată deschizîndu-i, să-i îndepărtezi pinzele, pinzele luminii, sau să le apropii. După poftă. Cînd au trecut primele unități țîn minte că mama bătea putinele din care, sus, la buză, începea să se aleagă și să se întărească dura de unt. Atunci a intrat un ofițer sovietic cam vîrstnic cu mustața căruntă și, după ce ne-a văzut pe mine și pe fratele meu cu străchinile întinse ca să așteptăm laptele bătut din putinei — untul se ținea pentru sărbători, m-a tras de nas, m-a mîngîiat pe păr și mi-a dat un pachetel mic, dar lung, cu bucăți de zahăr. L-am luat și am început să ronțai cu mare hărnicie și decizie. La „zacăr” mă pricepeam, la ciocolată, — nu.

...Și mai ales timpul acela de septembrie '44 în afara luminii bune și blînde mă mai încălzea pentru că pe șosea treceau și oști și soldați români. Doi unchi ai mei, Mitică și Ion Velea, au trecut munții noștri ca să treacă în veșnicie în munții Tatrai. Nici acum nu știu de unde și cum puteau să-mi trimită — în vremurile acelea de sărăcie și răsuciri vinovate și nevinovate — vederi cu iepurași explicați în alte limbi.

Las pentru ei aici o lacrimă care, chiar căzută în cerneală de tipar, rămîne rotundă, durută și limpede și nepublică, alungată și măcinată de bătaia pleoapelor și a genelor ochilor care o vor încolțită, bărbătește, s-o piardă în batistă, dar niciodată s-o lase să dispară.

Nicolae Velea

Rememorare...

INDEOBȘTE se întâmplă așa : un eveniment devine „al tău” în ordine biografică, fiind mai întâi simțit — trăit, ca, după aceea, prin decantare și transfer în lumea ficțiunii artistice, acesta să devină — eventual — fruct literar, structură de sine stătătoare. În cazul meu lucrurile s-au petrecut cumva pe dos : n-am cunoscut războiul antifascist nemijlocit, n-am fost ostaș (n-am putut fi), deci victoria noastră armată contra cotropitorului nu se înscrie în câmpul biografiei mele de om și cetățean. În biografia mea literară, însă, da : ceea ce nu puteam realiza biografic — prezența concretă, ca revoluționar și ostaș, pe frontul victoriei noastre — am realizat ulterior, refăcând filmul acestui război prin intermediul celor care au participat la el, prin biografiile și relațiile personale ale combatanților care au participat la această campanie a eroismului, libertății popoarelor, a păcii. Altfel spus, eu am plonjat în „Valea verde a războiului meu” nu calendaristic, prin identități și evenimente de armă, ci din „unghiul omului”, prin fluxul memorial al celor ce l-au purtat pe umeri, deci prin evenimente de inimă. Așa s-a născut romanul meu **Marșul alb** pe care Editura Albatros l-a pus recent la îndemna cititorilor. Geneza lui a început de la relatările lui Vasile Bîrză, harnic cercetător de istorie revoluționară utecistă și entuziast participant la campania „celor o sută de zile” a **Batalionului de cadre**, care a acționat în structura și ambianța diviziei „Tudor Vladimirescu”, din decembrie 1944 pînă în martie 1945, adică în acel apoteotic și victorios final de război pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei. Interesul artistic pentru acel fragment de istorie, mai exact de umanitate revoluționară-patriotică, a crescut, am sondat cît mai multe straturi, tipologii, caractere, făcînd „arheologie sentimentală”, redescoperind bănuita Atlantidă din oceanul confesiunilor succesive. Este mica istorie a acestei cărți.

În consecință, romanul **Marșul alb** a fost scris dintr-un impuls ce depășește interesul pur scriitoricesc. Nevoia acută de rememorare, de redescoperire a unui timp, a unor virtuți, a unor destine exemplare a fost combustivul care a însoțit tot timpul travaliul scriitoricesc, a menținut incandescența acestei rostiri. Este o poveste despre tinerețe și eroism, relație examinată, îmi place să cred, în splendidă, neprihănită și sacra cheltuire de sine a unor vieți nimbate de romantismul primilor ani ai revoluției românești, de dragoste pentru libertatea, independența și neatinerea patriei. Nu atît războiul este tema romanului meu, pe cît multa omenie ce încăpea sub cerul înnegurat al aceluia timp, orbitoarea lumină a conștiințelor iscate la maximum, pe fondul sumbru și tragic al evenimentelor care ne răvășeau. Această teribilă magmă de umanități în formare am voit s-o relev. Este o cronică sentimentală, dacă vreți, un strigăt tineresc, o baladă de sacrificiu și victorie, o invocatie bărbătească pentru tot ceea ce a fost pur,

înalt și frumos în tinerețea foarte tineri, aproape adolescenți, care în decembrie 1944 au plonjat — cu candoare și fără echivoc — în epopeea ultimelor o sută de zile ale războiului antifascist, răspunzînd chemării Partidului Comunist Român „Totul pentru front, totul pentru victorie”, deviză în al cărui câmp de iradiație s-au cheltuit voluntarii, ca niște torțe, nu de puține ori pînă la sacrificiul suprem. Este un roman despre tineri și, în bună măsură, pentru tineri, adică o tinerețe dincolo de vîrstele biologice ; fiecare pagină se dedică, la propriu și la figurat, „**celor ce au sfidat moartea, murînd sau trăind, pînă au ajuns pe nisipul alb al victoriei**”. Pentru mine **Marșul alb** nu este doar o carte, verigă din lanțul biografiei mele scrii-

toricești ; pentru mine **Marșul alb** este o eliberare și, desigur, o regăsire a virtutelor dintii, în flacăra cărora îmi decantez credința mea de comunist, de scriitor-patriot, de om al Cetății.

În urmă cu puține zile am fost în nordul Ungariei într-o vizită de prietenie ; extraordinare mi-au fost surpriza și emoția să dau de localitatea Verpelét, locul în care — istoric și documentar — demarează acțiunea romanului meu. Carevasăzică, după 30 de ani bătui pe muche, se face punte între biografia artistică și biografia civică, adunîndu-se într-un nostalgic remember romantic, în ambianța căruia ficțiunea se confundă cu realitatea însăși.

Pop Simion

Vida Gheza : MONUMENTUL DE LA MOISEI

Jertfe pentru viitor

TIN minte o zi cu soare blind din toamna lui 1944 : femei și bătrîni și copii din trei sate ieșiseră la cîmp să culegă porumbul. În lungul liniei ferate se înșirau sute de hectare cu porumb ; era în crucea amiezii — și cîi mai mulți dintre culegători își îngăduiau clipe de răgaz la marginea lanurilor. Era în obiceiul lor ca atunci cînd trece un tren să facă semne cu mina — o urare de drum bun călătorilor necunoscuți... În ziua aceea cu soare blind a trecut un tren al morții : de pe platforma vagoanelor de marfă, soldați germani în retragere au manevrat cu multă îndemînare mitralierele împotriva femeilor, a copiilor și bătrînilor. De o parte și de alta a liniei ferate, sute de lanuri de porumb au fost pirjolite. Cinci morți, peste douăzeci de răniți. Acest act de o cruzime incalificabilă, dar în acord perfect cu alte orori ale barbariei fasciste, a ridicat satele la luptă și în scurtă vreme în partea aceea a Ardealului a fost liniște, și oamenii au fost stăpîni pe pămîntul și avuția lor.

Am cunoscut vitejia soldaților români pe frontul antihitlerist doar din relatările unor oameni din satul meu și de prin satele din jur ; din relatările celor puțini care s-au mai întors. Vecinul

meu S.R. s-a întors primul, într-o după amiază de luni. De la marginea satului și pînă acasă a fost condus de zeci de femei și de copii. Fiecare avea de pus o întrebare despre cineva apropiat — soț, părinte, frate... S.R. abia a avut răgazul să-și îmbrățișeze familia. Pînă spre dimineață a tot răspuns la întrebări. Despre unii, din plutonul lui, știa cum au dus-o în război și cum au căzut la datorie ; despre alții, numai auzise... În noaptea aceea s-au vărsat lacrimi și s-au aprins multe luminări. În zilele următoare, s-au mai întors vreo zece. Au povestit și ei. Femeile, copiii celor căzuți încă mai așteptau. Nici măcar înștiințările oficiale nu puteau risipi speranța că omul drag se află în drum spre casă.

Jertfele mari pe care le-au dat satele și orașele noastre — pe care le-a dat țara, în lupta aprigă pentru zdrobirea fascismului — n-au umbrît strălucirea acelei zile de 9 Mai, cînd pacea și securitatea vieții noastre au devenit certitudine, cînd speranța de mai bine alina cumplite suferinți. Primii care au pornit să așeze viața pe temelii noi în satele pe care le știam au fost tocmai bărbații întorși de pe front. Pe pămînt românesc, și-apoi în satele și orașele unor țări prietene, în Ungaria și Cehoslovacia, alături de ostașii sovietici ei

luptaseră împotriva barbariei, a celei mai mari primejdii pentru omenire — și ieșiseră biruitori, și nimic nu-i mai putea opri acum, din înaintarea lor spre un trai demn. Mulți dintre foștii soldați s-au înscris atunci în partidul comunist, au înființat celule de partid și au militat pentru înfăptuirea reformei agrare, iar cîțiva ani mai tîrziu — pentru cooperativizarea agriculturii.

9 Mai 1945 găsea poporul nostru pregătît pentru a porni, sub conducerea partidului, marea bătălie de reconstrucție a țării, care însemna nu numai vindecarea rănilor războiului, ci și elaborarea unor planuri de perspectivă, lichidarea rămășițelor unui trecut de oprimare, stabilirea de relații umane noi. Romantismul revoluționar al acelor ani s-a transmis noilor generații de constructori, determinînd o participare activă a întregului popor la opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate. În treizeci de ani de pace, într-o țară liberă, independentă și suverană — am creat valori materiale și umane care să ne permită să privim cu încredere în viitor, un viitor de pace, de înaltă civilizație și împlinire.

Nicolae Țic

Conștiință și viață

FACÎND abstracție de semnificațiile majore politice, militare și istorice ale victoriei din 9 mai 1945 asupra fascismului și asupra barbariei, cred că importanța covârșitoare a acestei victorii rezidă în faptul că substanța intelectuală, morală și umanistă a omenirii a reușit să supraviețuiască acestui incendiu mondial și că au fost create condiții pentru înflorirea ei. Ceea ce a vrut să distrugă, să anihileze fascismul, au fost tocmai noțiunile de „om” și „omenie”. În această perioadă întunecată a omenirii, cunoscutul dicton shakespearian „A fi sau a nu fi, iată întrebarea” a dobîndit dimensiuni imense, o semnificație mai profundă ca oricînd. Dacă vrem să înțelegem și să cinstim astăzi lupta și faptele eroice ale acelor apărători ai omului, ale antifasciștilor, ale tuturor patrioților și comunistilor, care și-au înălțat curajoși fruntea în acele timpuri de restriște, care au ridicat brațul înarmat, atunci ar trebui să ținem cont de toate aceste adevăruri. Ei au slujit cu abnegație omenii patriei noastre, ai continentului nostru, și-au adus un aport neprețuit la existența noastră prezentă și viitoare și merită, deci, din plin recunoștința noastră.

În timpurile acelea triste, cînd fascismul s-a extins și a ajuns și la noi la putere, am muncit ca lăcătuș la uzinele din Reșița. Foarte curînd am reușit să ne dăm seama de tendințele antiomane ale acestei ideologii, cu toate că adepții ei au încercat s-o camufleze cu tot felul de paiete și nimicuri, cu misticism sau cu iluzii și lăudăroșenii. Comportamentul brutal al reprezentanților diferitelor organizații fasciste românești și germane, care semăna foarte mult cu practicile și intoleranța patronilor capitaliști, a constituit doar unul dintre motivele care i-au îndemnat pe muncitori să nu se afilieze acelor organizații. Primul lucru pe care l-au făcut fasciștii cînd au ajuns la putere a fost desființarea sindicatelor, anularea tuturor drepturilor muncitorești, introducerea timpului de lucru de 10 și 12 ore și nesocotirea revendicărilor referitoare la salarii ale muncitorilor. Cu alte cuvinte, fasciștii au „rezolvat”, fără ezitare, prin amenințări, arestări, teroare și război, ceea ce patronii și lacheii lor visaseră de decenii.

Dar toată ideologia lor se năruia în fața imperativelor rațiunii, adevărului, dreptății și omeniei. N-au avut ce să opună conținutului noțiunilor de cultură, educație, știință și au urît cu înverșunare tot și pe toți, care se bazau pe argumentele rațiunii, umanității și simțului pentru realitate. Se făleau cu teoria rasistă și cu imperiul lor milenar. Muncitorii noștri însă îi confruntau cu solidaritatea frățească a tuturor muncitorilor și cu prietenia între popoare.

Cei care au cunoscut fascismul, cei care au simțit pe propria lor piele această dictatură a ignoranței, a răutății, a mitului rasist, cei care au trăit războiul și barbaria, vor ști să cinstescă și să aprecieze la justa lor valoare ziua de 23 August 1944, ziua eliberării noastre de sub dominația fascistă, vitejia ostașilor noștri, însemnata contribuție a glorioaselor armate sovietice — care au dus cea mai mare parte a povorilor războiului antifascist — și contribuția armatelor aliate la victoria asupra fascismului. Învățămintele pe care trebuie să le tragem din experiența acelor ani întunecați de groază fascistă se pot rezuma în concluzia că lumea nu poate fi nici concepută, nici condusă fără a respecta principiile umanismului, fără simțul realității, fără libertate și democrație. Schimbările istorice care au transformat patria noastră într-o Românie modernă și civilizată au devenit posibile datorită faptului că poporul nostru este acum stăpîn pe destinul său, fiindcă se respectă principiile umanismului, libertatea și democrația și fiindcă putem să respirăm, să trăim și să creăm liberi în această lume, a socialismului.

În ultimul meu roman m-am confruntat ca om și ca scriitor exact cu acele timpuri triste ale inumanității. Oamenii muncii din patria noastră, oamenii din Europa și de pretutindeni trebuie să facă tot ce le stă în putere, pentru ca noțiunile de „umanism”, „cultură” și „civilizație” să nu mai fie confruntate de înțelesul profund al cuvintelor marelui Shakespeare : „A fi sau a nu fi, iată întrebarea !”

Anton Breitenhofer

ZIUA VICTORIEI

REQUIEM PENTRU EROII ULTIMEI DEZROBIRI

Văzduhul e limpede și zarea curată
cerul decantat în azurul zilei de mai ;
oștirile ierbii îmbracă a treizecea oară
acele scumpe morminte
risipite pe clinurile munților,
la trecători și vaduri de ape,
pe întinsul roditor al cimpilor,
în Carpați, Apuseni și Tatra,
pină la pusta fierbinte a Seghedinului.

Pe aici au trecut pașii dezrobitori
ai eroilor, alungînd întunericul,
purtîndu-și inimile-n cumpănire
între viață și moarte,
măturînd pămîntul rănit al patriei
de gunoiul hoardelor devastatoare
și arborînd pe lama de oțel a baionetelor
cele dintii sclipiri ale zorilor.

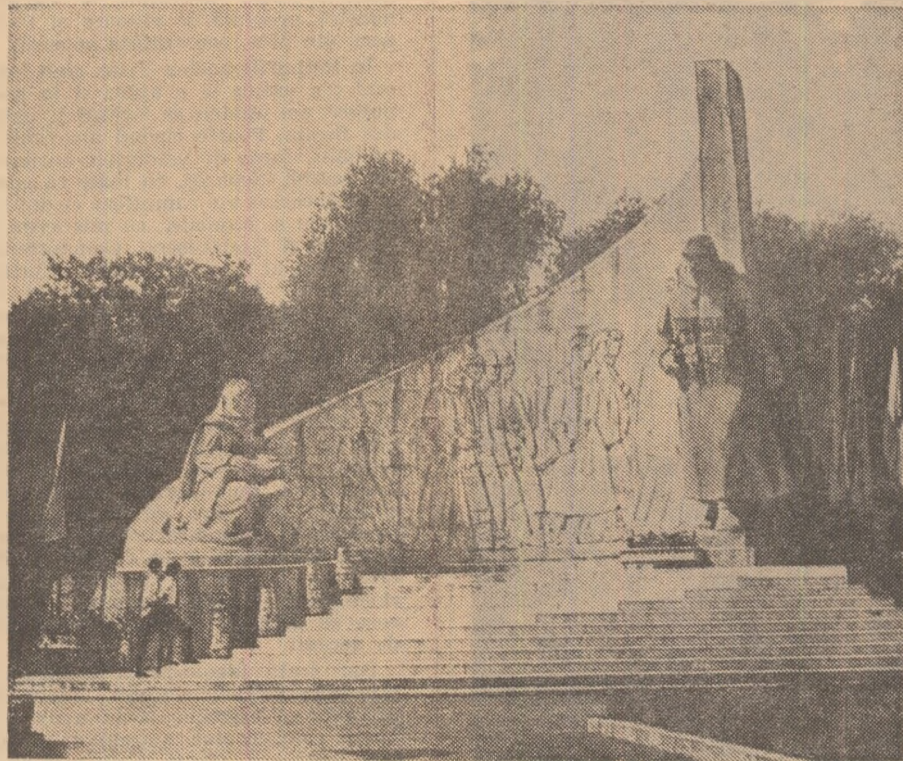
Erau zorile libertății,
ale libertății patriei,
fascicol de raze renăscătoare
din cenușă și pulberi,
din suferință și coșmaruri,
proiectînd deasupra leagănelui pruncilor
marile explozii de lumină ale viitorului.

Întoarcem peste decenii filele istoriei,
cele treizeci de file glorioase,
scrise cu litera de foc a faptei
și-n toate citim acel început
dăruire și jertfă zidite la temelie,
în iureșul luptelor,
sub suflarea de iad a canonadelor.

Spre cutremurătoarele zile și nopți de-atunci
gîndul nostru face întoarceri durute
pentru a rosti cîntec de slavă
eroilor ultimei noastre dezrobiri,
cortegiul de umbre rătăcitoare
prin memoria istoriei.

Sub limpezimea cerului de mai
ce aspiră pașnicele fumuri ale furnalelor,
oștirile ierbii îmbracă a treizecea oară
acele scumpe morminte
în care au prins rădăcină
trandafiri sălbatici și singele voinicului.

Vlaicu Bărna

Monumentul ridicat la
Baia Mare în cinstea eroi-
lor români (sculptor : An-
drei Ostap)

Ani victorioși

Se-adună anii, rînd pe rînd,
Noianul lor e tot mai mare
Cu zile pline strălucind —
Un roșu praznic fiecare.

Degeaba au și cite-un nor,
Cînd soarele — cascadă vie —
Străluminează trupul lor
Și viitorul li-i făclie !

Hajdu Zoltán

În românește de Dim. RACHICI
și CSIRE Gabriella

Copaci înfloriți

Sărbătoriți lumea de inimi
peste florarul pămîntului.
Tărîna îmbobocește trandafirii singelui.
Vom locui pe veci această țară,
ținînd pe loc mireasma de primăvară,
să umblăm tineri întru strălucirea păcii
la aniversarea ei.

Nici o sămîntă de răzvrătire la adierea
vîntului.

Lumină mai dulce ca mierea
leagă bărbați și femei
și toată floarea nenăscuților tresare-n vis.
Cu dor mai stîns
se furișează-n noi și soarele pentru morți.
În cinstea lor ridicați cu toți pămîntul de rod,
aducere aminte sub cerul slobod,
întru înălțare de copaci înfloriți.

Valeria Deleanu

Cuvintele păcii

Încă o dată și încă mereu și mereu
Ne luminăm nesfîrșirea din ochii adînci
De cîtă viață netrăită am dat
Și cu cit singe spălat-am iarba, zăpezile
Pentru ca dimineața lumii să poată
Îmboboci de sub infernul cu zvastici...
Am răsădit aici în pămîntul de țară,
Am răsădit acolo în puste și munți înghețați
Atîtea inimi românești, încît ogoare și codri
Se-mpurpură veșnic de cuvintele noastre ;
Cine poate uita ?

De-ar fi doar glasul acesta cu zvon de pămînt
Iluminat de răsufllul eroilor ;
De-ar fi doar arcul de triumf al brațelor
Ridicate ca semn al recunoștinței
Peste cimpurile și munții bătrîni ;
De-ar fi doar mingierile ierbii, curate
După ploile primăverii, în care
Cîmpurile de luptă își saltă abia presimțit
Osemintele martore !

Atunci, o, atunci negreșit
Chiar și orbii din naștere ar vedea
Cît de împurpurate
Sînt cuvintele păcii.

Haralambie Țugui

La Oarba de Mureș

La Oarba de Mureș cum a-nflorit
iarba-n tipare de mit.
Pe dealurile mari, pe altare,
flori de pelin și cicoare.
Printr-ale tufișurilor umbroase vițe,
ghiocei și păștițe ;
Pe coaste abrupte, de tibișir,
tufănică sălbatică și calomfir
și-acolo, ascunse în văgăună,
florile de mătrăgună.
Troscotul, ciuboțica cucului și dediței,
limpezi ca lacrimile femeii
despletite, căutîndu-și iubitul căzut
la Oarba de Mureș.

Cîți ani au trecut ?

Florile rinduri crescut-au, crescut,
apele Mureșului au tot curs la vale,
de cînd ostașii, croindu-și cale,
prin focul ucigător
din gurile mitralierelor,
au luat dealurile astea cu asalt
și pe cel mai înalt
au înfipt, mai aproape de zei,
stîndardul Patriei.

Dumitru Bălăeț

De la Peneș, mai departe...

Viitor de aur ne-a prezis poetul.
— Aurul luminii e la fel —
cînd în țară crește holda și brădetul
viitor de piine și oțel.

Ce-ți doresc eu ție ? Dulcele-adevărul,
brațele nervoase, trupul încordat,
la trecutu-ți mare să-nflorești ca mărul,
în amiaza timpului rotat.

Cîți se-neumetară din Vaslui să plece,
cînd a fost, cu Peneș, să răzbim prin ani ?
Nouă-n cap și cu sergentul zece,
și-am tăiat o mie de osmani.

Goarnele de-ar fi să ne mai cheme,
aspre milioane, miine, hotărît,
vom porni ca-n zborul ei voluta,
c-un bărbat în frunte — izvorit
cum din munții Daciei, Aluta.

Andrei Ciurunga

Războiul pentru Independență și poezia

În tradiția noastră literară, poezia patriotică își revendică o vechime multiseclară, cu cîntecele de vitejie. Folclorul a cîntat mărețele biruințe ale lui Ștefan cel Mare. La intrarea în Alba-Iulia, convoiul triumfal al lui Mihai Viteazul a fost precedat de cîntăreți din lăută și gură, care slăveau marile fapte de arme ale eroului. Un alt mare conducător popular a fost Tudor Vladimirescu, la a cărui chemare au răspuns cu entuziasm mulțimile, setoase de libertate națională și de dreptate socială. Ce alta sînt baladele istorice ale lui D. Bolintineanu, decît depănarea unui fir neîntreput în trecutul nostru? Însuflețiți de idealurile generoase ale secolului naționalităților, poezii marelui '48 și urmașii lor imediați au întreținut nestînsă flacăra sentimentului patriotic în masele populare, ai căror exponenți au fost cu statornicie. Unirea de la 1859 a fost preludiul necesar al Independenței, proclamată oficial de parlamentul țării, ca expresie a voinței ei unanime. Așa se explică avîntul cu care poporul a răspuns la ordinul mobilizării și la actul istoric al trecerii Dunării, urmat de marile bătălii de pe malul ei drept, tot atîtea victorii, vrednice de trecutul eroic al luptelor pentru neatîrnare. Un comentator francez al bătăliei de la Plevna a exprimat concis expresia uimirii sale, la faptele de arme ale ostașilor noștri: „Les Roumains sont crânes” (românii sînt neînfricați).

Astfel apar și în culegerea unui combatant, **Pui de lei**, de Ioan Nenișescu, care și-a dedicat ale sale „poesii eroice și naționale”, scrise în parte în focul luptelor, unității sale militare, în cadrul căreia a luptat și a fost rănit; „Regimentului XIII de dorobanți, care după triste veacuri de apăsare a vieții neamului, intrînd bărbătește, cel dintîi, în vârtejul de moarte de la 27 august 1877, și, purtîndu-și steagul din izbîndă în izbîndă, a dovedit tuturor, că româneasca virtute războinică amorțită n-a fost niciodată. Lui închină aceste versuri de țară autorul, care, în rîndurile lui, a avut neuitata mîndrie, de a se oști pentru reîntronarea patriei”.

Lapidară ca o pisanie, expresie a mîndriei poetului de a-și fi făcut datoria de oștean și de a-și fi dat tributul de sînge alături de camarazii săi, această inscripție glorioasă nu numai unitatea militară căreia îi este închinată, ci întreaga noastră oaste biruitoare.

Fac parte din generația care nu împlinise încă vîrsta de a participa la războiul de reîntregire din 1916—1918. Din școală însă, cel puțin trei din poeziile lui Ioan Nenișescu ne-au aprins flacăra patriotismului și s-au gravat adînc în memoria noastră: **Pui de lei**, poemul titular al volumului, **Țara mea și Moartea lui Decebal**. Cîntat și în zilele noastre la Radio și la Televiziune, **Pui de lei** este prezent în memoria tuturor, ca un model de poezie eroică. Nu mai puțin răspîndită, credem, este oda **Țara mea**, care începe cu aceste versuri, dintre cele mai îmbietoare pentru

DOROBANȚ — desen de Carol Popp de Szathmáry

DOROBANȚ — statueta de Fr. Storck

a fi reținute, ca o singură perioadă, perfect mnemotehnică:

„Acolo unde-s nalți stejari / Și ca stejarii, 'nalți îmi cresc / Flăcîi cu piepturile tari, / Ce moartea-n față o privesc; / / Acolo unde-s stînci și munți / Și ca și munții, nu cîntesc / Voinicii cei cu peri cărunți / În dor de țară strămoșesc; / / Acolo unde-i cer senin / Și ca seninul cer zimbesc / Femei, ce poartă l-al lor sînt / Copii ce pentru lupte cresc; / / Acolo este țara mea / Și neamul meu cel românesc! / Acolo eu să mor aș vrea, / Acolo vreau eu să trăiesc!”

Cea de a treia poezie ne mai răsună în amintire cu versurile ei de început: „La Sarmisegetuza stă mîndrul Decebal / Ce-a frînt popoare multe de jos și de pe cal”.

Versurile le scandam cu un accent eroic de compensație, ca mîngiere că vîrsta nu ne îngăduia să punem și noi mina pe armă și să luptăm pentru întregirea în hotarele noastre firești, a tuturor provinciilor românești.

UN veteran al poeziei, în pragul vîrstei de 60 de ani, gloriosul Vasile Alecsandri, a fost acela care a dat glas mîndriei naționale, în ceasul însuși al primelor biruinți pe cîmpiile Bulgariei. Din ciclul **Ostașii noștri**, poemele sînt astfel date: **Balcanul și Carpatul**, Mircești, 14 mai 1877 (așadar la cinci zile după proclamarea Independenței); **Peneș Curcanul**, Mircești, august 1877 (în toiul luptelor de la Plevna); **Sergentul**, Mircești, decembrie 1877. Tustrele poeziile au fost dintre acelea pe care le-am învățat în școală pe de rost și din care, crimpeicrimpeie, strofe întregi ies la suprafața memoriei și ne întineresc cu mai bine

de o jumătate de veac, împrospătîndu-ne bătăile de inimă cu care le rosteam, în fața clasei întregi, la tablă, înălțîndu-ne glasurile. Cea mai populară dintre ele, **Peneș Curcanul**, corespundea adevărului istoric, slăvind un episod autentic din luptele pentru cucerirea Griviței. I-a fost dat lui Alecsandri cîntecul postumă ca în noaptea de priveghi să-i fi stat la căpătîi singurul supraviețuitor al istoricului asalt, asistat de alți nouă soldați din aceeași unitate de dorobanți ai regimentului din Vaslui. Spada și pana își dădeau astfel, succesiv și reciproc, onorul!

Un ecou mai tardiv, dar totuși încă viu, al marilor fapte vitejești ale războiului pentru Independență se găsește în culegerea din 1904, cu titlul **Cîntece de vitejie** (o parte din ele figurau în **Ziarul unui pierde-vară**, 1902).

Mi-amintesc și astăzi începutul neuitat al cite unui poem:

„Avem o mîndră țară, / Prin timpi de jale-amară, / Strămoșii se luptară / S-o scape de păgîni. / Azi singuri noi, români, / Sîntem în ea stăpîni / Sus inima, români!” (**Sus inima**).

Sau:
„Caii sar și friu-și mușcă...”
(**Cîntec ostășesc**)

Ori:
„Fie-a noastră-ntreaga țară...”
(**Graiul neamului**)

Sau:
„Țară-avem și noi sub soare...”
(**Cîntec**)

COȘBUC a cîntat irezistibilul avînt ostășesc în **Cîntecul redutei** (1898), într-un stil de umorescă populară, în **Povestea căprarului** (1898), în **Dorobanțul** (1900), **Pe dealul Plevnei** (1900), **Coloana de atac** (1900), **O scrisoare de la Muselim-Selo** (1901) și altele, cu neîntrecutul său talent narativ de baladist. În concisul său **Raport** (Luarea Griviței, la 30 august 1877), în distihuri, poetul descrie repetatele atacuri, dintre care abia al patrulea a dus la cucerirea redutei.

Se poate spune că poeziile închinare de Coșbuc războiului pentru Independență, care i-a mai inspirat și un volum în proză, de strictă informație istorică, fac parte din acel sector al literaturii civice și patriotice, pentru care marele poet a militat statornic. Un sens eroic al existenței se desprinde din întreaga lui operă, care slăvește viața și lupta.

Eveniment crucial în istoria poporului nostru, războiul pentru Independență n-a dat loc numai unei poezii ocazionale. Producția poetică, sincronică sau ulterioară, în jurul acestui mare act istoric, a răsunat adînc în conștiința urmașilor și a înarmat brațele care au luptat și au înfăptuit marea Unire de la 1 decembrie 1918. Accentele ei răsună mereu în inimile noastre.

Mărturii

EDITURA Militară și-a îmbogățit în ultimii ani colecțiile cu titluri care apar astăzi, în acest an bogat aniversar, cu atît mai interesante. Desigur, dacă din punct de vedere literar ar trebui relevate mai întîi antologiile de poezie patriotică, atît de utile publicului larg, cu atît mai mult publicarea de documente comentate asupra celui de-al doilea război mondial, asupra poziției României, asupra evenimentelor din țara noastră în preajma actului eliberator de la 23 August 1944 — nu mai puțin însemnările, jurnalele, fișele de război — constituie tot atîtea mărturii marcînd participarea Armatei Române alături de Națiunile Unite la marea luptă care a dus la glorioasa Victorie din 9 Mai 1945.

Iată, avem în față mai întîi un volum, mai puțin literar ca aspect, dar deosebit de atrăgător, prin ineditul lui documentar: **INSURECȚIA ROMÂNĂ în Jurnalul de război al grupului de armate germane, „Ucraina de Sud”** (202 pag.) de general-maior Eugen Bantea.

Grupul de armate „Ucraina de Sud” reprezenta principala masă de trupe germane care exercitau și rolul de ocupație atribuit de Berlin Wehrmachtului în România. În august 1944 instanțele naziste au asupra lui totalitatea imputernicirilor și aceasta în încercarea de-a restabili controlul hitlerist asupra țării noastre. Ca atare, cînd — organizată și condusă de Partidul Comunist Român, în colaborare cu celelalte forțe naționale — s-a declansat insurecția, trupele române au avut ca adversar, la un nivel sau altul, în primul rînd și aproape exclusiv, grupul de armate germane „Ucraina de Sud”. De aici deosebita importanță a Jurnalului de război al acestui grup pentru istoria sirului de evenimente ce au urmat zilei de 23 August. Căci îndată după această dată, în sistematizarea Jurnalului apare „spațiul interior românesc”, adică o parte special afectată înfruntării dintre Wehrmacht și insurecția română. Semnificativă e însăși însemnarea implîcind ziua de 24 august 1944: „Luptele pe front sînt astăzi umbrite de evenimentele din România”, și, mai departe, în aceeași zi: „Situația de pe front devine tot mai catastrofică”. Apoi, pentru ziua de 26 august: „În spațiul interior român s-a agravat progresiv atitudinea inamică a trupelor române împotriva trupelor germane”. Și astfel, ponderea — cum subliniază autorul — este deținută în Jurnalul de război german de către pasajele consacrate insurecției române.

Insemnări în continuare, implicînd și referiri la documente oficiale germane, comunicări scrise sau telefonice, directive strategice, relații asupra ordinelor date, tabele, hărți, — toate acestea confruntate cu documentele militare românești, constituie o lectură pasionantă astăzi. Concluzia acestei importante prezentări de documente, astfel analizate, confirmă pe deplin faptul că insurecția de la 23 August 1944 a fost aceea care a determinat o întoarcere de sens a frontului german din această parte a Europei, datorită consecinței cu efect dezarticulant asupra structurilor de comandă ale grupării strategice germano-fasciste din țara noastră. E ceea ce s-a repercutat, apoi, intens, și în situația politico-militară din unele teritorii vecine, antrenînd întreg fluxul războiului antihitlerist în ritmul și cu rezultatele ce au dus la victoria finală a Națiunilor Unite.

DESIGUR, **Inscripțiile în piatră** (320 pag.) ale colonelului Florian Tucă — marcînd itinerarul eroic românesc dintre 23 august și 25 octombrie 1944, data declansării Insurecției noastre armate și data cînd, după glorioasa luptă cot la cot cu

trupele sovietice, întregul teritoriu al patriei a fost eliberat de sub ocupația fascistă — alcătuiesc o carte de cu totul altă factură. Autorul a intenționat și a izbutit, iradiînd o mare capacitate de emoție, să recompună, prin reportaje demonstrînd un real talent literar, itinerarul eroic al armatei române în luptele pentru eliberarea patriei. El a colindat țara în lung și în lat, a identificat peste 200 însemne memoriale (inscripții în țîntirimuri, monumente, obeliscuri, plăci comemorative), adică tot atîtea „inscripții în piatră” ale amintirii și ale recunoștinței. E o carte străbătută de un puternic fior al evocării, o carte a vitejiei și a sacrificiului pentru Patrie, o carte care înscrie definitiv în spiritele cititorilor ei ziua de 25 octombrie ca Ziua Armatei. Imaginea Monumentului Eroilor Patriei din București, care încheie seria ilustrațiilor, e simbolul cel mai vibrant al acestui sentiment trăitor în perenitatea generațiilor.

Primirea făcută primelor unități din armata rusă de către oficialitățile orașului Ploiești (reproducere din presa vremii)

Șerban Cioculescu

Prof. Paul Grigoriu

8 MAI 1921 —

CREAREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

FIECARE popor își are zilele sale memorabile, anii de răscruce. Poporul român păstrează vie în amintire ziua de 8 mai 1921, cînd a fost creat Partidul Comunist Român.

În perioada de la sfîrșitul primului război mondial, în țara noastră, ca și în alte țări ale lumii, are loc o amplă radicalizare a maselor populare, lupte revoluționare, de clasă se intensifică tot mai mult, culminînd cu greva generală din 1920. În aceste condiții, ca urmare a creșterii conștiinței politice a proletariatului român, în interiorul Partidului Socialist se desfășoară o puternică luptă împotriva pozițiilor reformiste și oportuniste, pentru clarificarea principiilor ideologice, a programului, strategiei și tacticii activității revoluționare viitoare. Lupta pentru organizarea pe baze noi, marxist-leniniste, a partidului a creat condițiile corespunzătoare ca, la Congresul Partidului Socialist Român din 1921, marea majoritate a delegaților să-și dea votul pentru transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român. Importanța acestui act este astfel consemnată în Programul partidului: „Crearea Partidului Comunist Român pe baza ideologiei marxist-leniniste a marcat o etapă nouă, superioară, atît pe plan politic și ideologic, cît și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare, a dat un nou și puternic avînt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare în țara noastră”.

Așa cum o demonstrează istoria poporului nostru, a proletariatului și a mișcării revoluționare, Partidul Comunist Român este continuatorul — pe o treaptă superioară — al celor mai înaintate tradiții de luptă a poporului român, purtată de veacuri, pentru libertate socială și națională.

Dreptul de a avea rolul de forță politică conducătoare a societății noastre, partidul l-a cîștigat prin lupte grele, începute încă în anii ilegalității, desfășurate în întreaga perioadă a terorii burghezo-moșierești, în anii zburciamați ai dictaturii fasciste; Partidul Comunist Român a apărut întotdeauna cu abnegație — oricît de dramatice au fost condițiile — interesele maselor populare, ale întregului popor.

Folosind cu pricepere condițiile interne favorabile, cît și situația internațională rezultată în primul rînd din succesele armatelor sovietice împotriva fascismului, precum și ale celorlalte forțe ale coaliției antihitleriste, partidul nostru a organizat și condus Insurrecția națională armată din august 1944, răsturnarea dictaturii militarofasciste și a dominației Germaniei hitleriste, marcînd astfel o cotitură istorică în viața țării noastre, deschizînd calea spre marile transformări revoluționare și întărirea independenței și suveranității țării.

Îndată după eliberarea țării de sub dominația fascistă, partidul și-a afirmat și dezvoltat treptat rolul conducător, organizînd masele în marile bătălii sociale care au dus în mod nemijlocit la începutul operei de construire a orînduirii socialiste în România.

În rîstimpul de la Eliberare, poporul nostru a străbătut mai multe etape în cursul cărora s-a verificat justetea politicii marxist-leniniste a partidului nostru, victoriile obținute demonstrînd că partidul a pornit și s-a întemeiat pe realitățile concret-istorice — sociale și naționale — ale țării noastre, elaborînd de fiecare dată metodele și mijloacele cele mai potrivite și mai eficiente pentru făurirea orînduirii socialiste. Stau mărturie în acest sens activitatea și succesele obținute în munca eroică de industrializare a țării, de transformare socialistă și dezvoltare a agriculturii, de înflorire a științei, învățămîntului și culturii, de ridicare a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor.

ETAPE noi, hotărîtoare în dezvoltarea țării noastre pe drumul socialismului, au marcat Congresele al IX-lea și al X-lea și îndeosebi Congresul al XI-lea al partidului.

Istoria glorioasă a partidului, vasta sa experiență reprezintă un tezaur de învățăminte cu caracter științific și revoluționar, care oferă un puternic fundament ideologic și teoretic activității sale, constituind totodată contribuția poporului nostru la patrimoniul teoriei

Constantin Baciu : SUB STEAGUL PARTIDULUI

și practicii revoluționare universale. Acest tezaur a stat la baza elaborării, sub direcția îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, și a adoptării, apoi, la Congresul al XI-lea, a Programului Partidului Comunist Român — Carta fundamentală care deschide o epocă nouă în dezvoltarea economico-socială a României, trasînd linia strategică generală și orientările tactice pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea țării spre comunism.

Prin Programul său, Partidul Comunist Român a dat poporului nostru — adevăratul făuritor al propriei sale istorii — clarviziune și luciditate, pasiunea noului și voința de neînfrînt a progresului țării, înțelepciunea și conștiința scopurilor mari, a căror realizare va aduce România la nivelul celor mai dezvoltate țări ale lumii.

Alături de succesele interne, în mod esențial a contribuit la ridicarea prestigiului țării noastre în ochii opiniei publice mondiale politica externă făurită de Partidul Comunist Român — o politică dinamică, profund constructivă, îndreptată spre pace și largă colaborare internațională —, precum și activitatea neobosită, cu largă rezonanță internațională, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a lumii politice actuale. Justetea politicii externe promovate cu consecvență de partid, poziția sa realistă, lucidă, clarvăzătoare și-au găsit confirmarea în schimbările revoluționare fundamentale produse în viața internațională, care pun tot mai mult în lumină creșterea rolului hotărîtor al popoarelor, al forțelor progresiste, al forțelor socialismului în dezvoltarea lumii contemporane. Prin întreaga politică a partidului, țara noastră se manifestă ca un factor activ, dinamizator, propulsiv în procesul de dezvoltare a lumii actuale spre socialism.

NE desparte de actul istoric al creării Partidului Comunist Român mai bine de o jumătate de secol, dar ne unește indisolubil cu el activitatea prezentă și viitoare a poporului nostru de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate și edificarea comunismului. Amintirea aceluia eveniment major din trecut, corelată cu înfăptuirile actuale ale poporului nostru, determină în conștiința colectivă a națiunii semnificații noi, mai profunde, căci realizările noastre de azi fac să crească importanța momentului istoric în care partidul a fost creat. Cu atît mai mult cu cît „Prin întreaga sa activitate — cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XI-lea —, partidul nostru a demonstrat și demonstrează că nu are alt țel decît slujirea intereselor poporului, făurirea socialismului și comunismului în patria noastră, garantarea independenței și suveranității țării, victoria ideilor socialismului în țara noastră și în lume, dezvoltarea colaborării internaționale și instaurarea păcii pe planeta noastră”, adică țelurile în numele cărora fusese creat partidul.

Perspectiva ce ne-o oferă prezentul — de a privi realizările de azi prin prisma momentului istoric în care a fost creat partidul, dar și a acelui moment prin prisma înfăptuirilor obținute pînă acum — ne permite să concepem în mod unitar istoria poporului nostru, să subliniem activitatea și contribuția remarcabilă, innoitoare a partidului în dezvoltarea ascendentă a țării, să relevăm însemnătatea noii etape istorice, deschisă de Congresul al XI-lea prin adoptarea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Traian Podgoreanu

Poem pentru partid

Cuvînt purtat de flamurile primăverilor senine
tu ești chemare ce răsună în destinul țării.
Numele tău, ziua și noaptea,
umblă prin inima oamenilor.
Numele tău se prinde cu Danubiul
în cîntecul porumbeilor albi.
Ești cer înseninat și ești pămînt,
zbor de păsări și cîntece de drapele
și arzi pe frunți ca o flacără
și ești popor !

Grigore Ionas

Victoria umanismului

ÎNCHEIAT cu trei decenii în urmă prin înfrîngerea totală a celor ce l-au iscat, războiul de cele mai mari proporții din istoria universală — războiul care a secerat cele mai multe vieți și a fost cel mai distrugător — era, în ultimă analiză, un cuprinzător atac organizat împotriva dorinței de libertate, independență și existență de sine stătătoare a popoarelor. Cu implacabila putere a mașinării sale de război și prin politica dictatelor și agresiunii, fascismul năzuia să modifice nu numai raporturile de forță internaționale sau frontierele dintre state, ci voia să azvîrle în veșnică robie sute de milioane de oameni, popoarele pe care le considera inferioare. În fapt, fascismul a fost o încercare de a întoarce cursul istoriei pentru impunerea tendințelor anti-progresiste, a neomeniei, opresiunii, exploatării, urii, barbariei și „orînduirii” lușteri a spaimei. Hrăpăreț, nesățul, el voia să jefuiască totul : țărilor să le ia bogățiile ; națiunilor, existența independentă ; oamenilor, demnitatea și libertatea.

Ziua de 9 Mai nu este doar o sărbătoare, ci și o nepieritoare învățătură istorică : dorința de libertate și strădania de independență a popoarelor, puterea alianței și unirii lor întru apărarea oricăror valori umane nu poate fi nimicită.

Poporul țării noastre și-a asumat participarea activă în frontul larg care a dus la victoriile acestei gigantice lupte. Tocmai de aceea secretarul general al partidului nostru a subliniat, în cuvîntarea sa rostită cu ocazia celei de-a treizecea aniversări a primului Întîi Mai liber : „este o mare mîndrie și satisfacție pentru partidul nostru, pentru întregul popor că sfîrșitul războiului a găsit poporul român, armata noastră alături de Armata Sovietică, de toate forțele antifasciste, în lupta pentru victoria împotriva fascismului, pentru democrație”.

De treizeci de ani e pace în Europa. Istorică victorie asupra fascismului a creat, pentru numeroase popoare, posibilitatea de a păși pe drumul independenței ; posibilitatea de a-și făuri o nouă viață prin adaptarea adevăratelor generale ale marxism-leninismului la propriile condiții istorico-sociale ale fiecărei națiuni. Ultimele trei decenii nu sînt pur și simplu cea mai lungă perioadă de pace în furtunoasa istorie a continentului nostru, ci, înainte de toate, o epocă a progresului, a socialismului.

Poporul țării noastre — care, după victoria insurecției armate, și-a întors întreaga putere împotriva fascismului — a știut să se folosească de libertatea cucerită, înfăptuind aici, pe pămîntul acesta, o Românie socialistă în plină dezvoltare, liberă, tot mai prestigioasă.

Față de memoria luptătorilor și victimelor, ca și față de noi înșine, avem îndatorirea de a nu uita marile învățăminte ale luptei împotriva fascismului, mesajul lor adresat prezentului nostru și nouă tuturor. Nu uităm unde au dus și unde pot duce dictatele, agresiunile, amenințarea forței. Nu uităm ce efect destructiv poate avea o ideologie care face din deosebiri firești dintre oameni, popoare și națiuni, pricini de antagonisme și nu izvor al unei folositoare întregiri și împliniri reciproce. Oricărei semnificații de ieri și de azi a fascismului și a politicii imperialiste, coloniale sau neocoloniale, noi îi opunem dorința de libertate, năzuința spre independență a popoarelor, care — la zece mii de kilometri de patria noastră, în Vietnamul de Sud și în Cambodgia — a triumfat tocmai în zilele acestea. Încă o elocventă dovadă a faptului că nici un fel de samavolnicie nu poate încătușa pentru multă vreme forțele popoarelor dornice să se dezvolte în libertate și pace.

Gálfalvi Zsolt

Document și ficțiune

Am recitat, prin prisma titlului acestui articol, câteva dintre romanele „istorice” din ultimul sfert de secol (am început cu **Nicoară Potcoavă** și **Un om între oameni**, continuând cu **Scrinul negru** și ajungând la **Delirul**), luând noțiunea în sens foarte larg (de aceea am și pus-o între ghilimele). Despre aspectul documentar al romanului s-a vorbit foarte mult la noi, în anii '50 mai ales, indiferent uneori de tipul de roman, rezultatul fiind, între altele, acele lungi cicluri epice sau romane-frescă, preponderent descriptive și propunându-și să cuprindă epoca istorică pe toate laturile. Multe romane ale războiului din urmă, de pildă, ne-au oferit tablouri generoase, documentar, nu și artistic, amestecând ficțiunea și realitatea, făcând să circule printre personaje fictive indivizi istorici și, în genere, punând în mișcare o mașinărie întreagă. Tradiția documentului autentic în roman nu e, desigur, o descoperire recentă, chiar dacă interesul pentru istoria netransfigurată e mai mare astăzi decât oricând. Se cunosc prea bine, spre a le mai repeta, exemplele, de la **În război** al lui **Duiliu Zamfirescu** încoace.

Trei observații ar fi de făcut în acest stadiu al discuției. Întâi, că transportarea direct din realitate în ficțiune a unor documente (sau evenimente, eroi etc.) presupune o estetică a romanului îndeajuns de evoluată. **Duiliu Zamfirescu** a întâmpinat rezistențe semnificative, din acest punct de vedere, deși el, în definitiv, s-a mărginit a cita în cartea sa un simplu ordin de zi. Nu e deloc adevărat că, la începuturi, romanul primește cu ușurință amestecul acesta: genul ca atare începe prin a conta pe invenție, prin a fi „romanțios”. La noi, abia în epoca interbelică, de maturitate, el s-a lăsat tentat pe față de o autenticitate nemijlocită, recurgând mai ales la jurnalul personal al autorilor sau trucind, cum se întâmplă în **Patul lui Procust**, ficțiunea, ca să pară simplu dosar de existențe. În al doilea rând, nu orice apel la document implică numaidecât autenticitatea. Se cunosc destule cazuri în care acesta e absorbit în ficțiune în asemenea măsură încât impresia e mai degrabă de transfigurare artistică decât de viață istorică. **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război** este mai viu (mă gîndesc la partea a doua) decât **Negură** lui **Eusebiu Camilar** sau alte tablouri ale războiului, chiar dacă nu conține cantitatea de fapte pretins reale din acestea din urmă. În sfîrșit, nu este o legătură obligatorie între romanul istoric propriu-zis și aspectul documentar. Bunăoară, **Nicoară Potcoavă** sau celelalte romane istorice ale lui **Sadoveanu** sînt aproape niște basme, în care documentul e prelucrat pînă la a nu fi recunoscut. Pentru formula lui **Sadoveanu** nu are nici o importanță exactitatea, în sens îngust, a reconstituirii, mai mult, anacronismul voit sau libera imaginație joacă un mare rol. În schimb, **Delirul** lui **Marin Preda**, deși nu-și propune numaidecât să fie un roman istoric, apelează pe față la elemente de arhivă, re-

produce stenograme și conține personaje reale, adesea cu numele adevărat.

O problemă interesantă ridică **Scrinul negru** în cele două episoade de front. Lui **G. Călinescu** îi erau neîndoielnic știute, cînd scria romanul, o parte din acele revelații despre atrocitățile naziste în Răsărit, iar problema lagărelor nu mai constituia un secret pentru nimeni. Însă nici o clipă, romanul său nu devine documentar, căci nu cultivă autenticitatea de acest tip. Episoadele sînt asimilate formulei epice proprii. **G. Călinescu** afirmase, de altfel, lucrul de câteva ori: „Fundamentală rămîne puțința de transfigurare a lumii, de absorbție a ei în lumea interioară. Adevăratul romancier rămîne un poet...” (**Document și transfigurare în Ulysse**) Sau polemic, în alt loc: „Se abuzează la noi de expresia ironică **documentar**, voindu-se a se sugera că unde e document nu e artă. Invers e adevărat că unde nu e document nu e artă, deoarece, ca suprarrealitate, romanul documentează neapărat, simulînd o ordine istorică, fictivă, adăugată... Întrebarea este numai dacă documentul istoric s-a prefăcut în document fictiv, dacă prin urmare documentarul este semnificativ” (**Cîteva cuvinte despre roman**, *ibid.*). Accentul nu cade, deci — nici în tragica moarte a doctorului **Hergot**, confundat cu rabinul **Iosif Diagot** și asasinat într-un lagăr de evrei, nici în episodul cu **Remus Gavrilcea** și cu **Seraphin**, — pe voința de documentare, ci pe imaginație și chiar pe jocul întimplării, așa de în stilul baroc al **Scrinului negru**. Transfigurarea apare la **G. Călinescu** mai importantă decît autenticul. Marșul forțat al evreilor spre lagăr, personajele, festinul oferit de ofițerii germani înainte execuției nu ne dau sentimentul de istorie posibilă ci de invenție literară. Tragedia, cinismul, confuzia sînt puse în scenă, nu zugrăvite direct, căutîndu-se efectul de surpriză sau de culoare. Este evidentă „exagerarea” artistică în detalii, grotescul situației (un tinăr evreu este îmbrăcat în frac și chiloți de damă, ofițerii nemți „se amuză” pe seama prizonierilor

lor montînd veritabile numere de circ, cum ar fi acela al ochitului la țintă în care e ucis **Seraphin**). Documentarul face aici loc spectaculosului, ca o categorie, acesta, pur literară.

Exemplul contrar ni-l oferă **Un om între oameni**. Deliberat, romanul lui **Camil Petrescu** a urmărit să înfățișeze viața lui **Bălcescu** și revoluția de la 1848 într-un chip cit mai direct istoric. Într-un interviu din 1954 (republicat în **Opinii și atitudini**), autorul mărturisește atît dificultățile de informare, cit și pe acelea de a suda într-o unitate artistică evenimentele reale și partea de imaginație. El refuză specia „romantărilor hibride” apărînd totodată ideea de roman istoric documentar. „Mi se pare — scria el — că un roman istoric trebuie să găsească modul de a unifica necesitățile epicului cu necesitățile adevărului istoric.” Exemplele (unele referitoare la drama **Bălcescu**) sînt foarte instructive: contopiri de personaje, schimbarea unor date etc. „Astfel, profesorul **Axente Sever** e pus să vie la București cu un an mai devreme, ceea ce nu modifică cu nimic esența realului, și să spună el singur o seamă de adevăruri pe care le-au spus însă mai mulți dascăli ardeleni aflați la București”. O problemă derivată de aici e aceea a limbii pe care o vorbesc, în roman, revoluționarii și care, după părerea autorului, nu poate fi aceea a ziarelor și cărților lor, căci: „Poporul român n-a vorbit în trecut, așa cum se crede în general, nici limba bisericească, nici limba cronicilor, nici limba scriitorilor contemporani epocii respective. El a vorbit și în 1500 limba pe care o vorbește astăzi, mai puțin termenii nou introduși”. Observația a făcut-o și **Alexei Tolstoi** în legătură cu romanul lui despre **Petru cel Mare**. Această atenție pentru autenticitate nu exclude totuși ipoteza și invenția. Servașița a distrus scrisorile de la fraatele ei fiindcă, pretinde **Camil Petrescu**, voia ca **Bălcescu** să rămînă „o figură istorică mai abstractă, o schemă idealizată”. De la această ipoteză, prozatorul pleacă atît în reconstituirea

relațiilor dintre frate și soră, cit și în aceea a atmosferei personale, azi firește risipită, din jurul lui **Bălcescu**. El tolosește termenii de „deducție concretă” și de „inducție concretă”, deosebiți de aceia din logică, utilizabili însă în romanul istoric tocmai pentru astfel de împrejurări în care lipsesc indiciile materiale. O foarte interesantă problemă i s-a pus autorului în ce privește perspectiva din care nara faptele: „Comentariile concrete — notează el în niște însemnări din 1957 — presupuneau o evadare din epoca romanului, un fel de preștiință. Mereu eram tentat să spun de pildă: **Frușinica** era foarte apreciată în ceea ce juca, dar nimeni nu bănuia că are să devină vedetă la **Scala** din Milano. Sau: **Marin Serghiescu** era foarte iubit pentru cîntecele lui, și îndeosebi îl prețuia și-l poftea la el acasă **Al. I. Cuza**. Mereu eram ispitit să spun: casa lui **Vulpe** era localul, în forma veche, al actualei academii a **R.P.R.** Adică mi se impunea o împletire de perspective.” Autorul a rezolvat-o străduindu-se să se mențină în unghiul epocii evocate, și adăugînd, uneori, în subsolul paginii comentariile. Cîteodată, le-a lăsat chiar în text. De aici vine originalitatea romanului, în ciuda marilor lui inegalități, din bogăția formulei. **Un om între oameni** e roman istoric, frescă, biografie, roman politic, bildungsroman și evocare, toate la un loc, într-o structură destul de liberă. Documentul nu devine, ca la **G. Călinescu**, resort într-un joc al ficțiunii artistice, ci e integrat pe o altă cale, mai simplă și mai directă. Este o salvare a informației externe la **Camil Petrescu** pe care puțini autori de romane istorice o au, o știință a subordonării ei, fără a renunța la autenticitate, față de construcția romanească.

Închei, aici, fără concluzii, căci n-am urmărit decît să sugerez variatele prezențe în roman ale vieții istorice pe latura ei cea mai nefalsificată.

Nicolae Manolescu

Haralambie Țugui

Sunetul bronzului

(Editura Eminescu, 1975)

● ÎN gama liricii lui **Haralambie Țugui**, „sunetul bronzului” de acum înseamnă o muzică a sferelor pămîntului natal: „Bronz din clopotniți de griu scuturat / cu mîini de copil precacurat, / și bronz din glasuri de mamă și tată”. „Sunetul bronzului” este, așadar, efectul acustic al unei Româniî bucolice, destin istoric și grădină a sevelor roditoare, unde griul e „ca o mireasă”, inima un „pitpalac mătăsos”, mugurii „fișnesc” din zăpezi, cucuruzul „soptește”, cîntecul prelung, al unui anotimp vărat, de un albastru celest și o tinerețe fără bătrînețe: „Prea încărcat de cîntece și prea / albastru arcuit sub val

de stele, / îți port în piept adînc vîpaia grea / pămînt de-arome-al României mele, / / Rostești solem ca un bătrîn în barbă / un cîntec de demult fără ogoi / din care cresc mereu precum o iarbă / cuvintele celor rămași în noi”.

Irizările diafane, dispersia oricărei materialități în jerbe de lumini sonore, care, prelungind unele ecouri eminescienne, dau nota aparte a acestei poezii, și tonul imnic, intim-ceremonios, din prima secvență de versuri patriotice, se păstrează și în cea de-a doua secțiune, de lirică erotică, a cărții, deși o vagă și dulce melancolie se insinuează printre rînduri: „Și ce adîncă erai acolo în ierbile crude / voce a neantului arzînd pe buze / ca un alcool fierbinte la ceas de întornare / cînd toate apele singelui clamează, confuze.” Reuni-te într-un mînunchi intitulat **Pe cerul clipei**, aceste poezii de dragoste sînt mai mult niște divagații pe tema trecerii timpului (Timpul — „insidioasa reptilă”) sugerînd benigne nostalgii edenice: „O! de-am putea rămîne aici de-a pururi / înmărmuriți, împovărați de sorii / edenu-lui primar și ai candorii / de veșnice, nesățioase trupuri...”

Cîteodată, irupe cite o ușoară senzualitate: „Te luminează cu albastru adînc valurile / din freamătul singelui meu / niciodată mai orb, mai flămînd / de zăieștile tale coapse și cîntece, de noaptea sîrutului...”; dar ea, această firavă senzualitate, repede se absoarbe în formele eterate ale cîntecului, în extazul unor intangibile depărtări: „Vom aștepta sub arbori mai departe / cu pleoapele-ncărcate de-aceiași soare dus / ca un sîrut la margine de moarte / cînd fiecare clipă e-un singerieu apus. // Vom asculta apoi în reci furtuni / cum cad gemînd cuvintele sub stele, / cum îți se culcă ochii mei pe sîni / bolnavi de nostalgii rebele.”

Cele cîteva „schite” sumbre din fascicolul final (**Dintr-un jurnal de război**), fără ironia și veninul versurilor de război ale unui **Camil Petrescu**, de pildă, nu pot schimba imaginea, senină, a unei poezii simple, directe, sentimentale, de un bucolic filtrat spre diafan, care imprimă unor sonorități pillatiene un tonus optimist de sorginte coșbuciană.

Fănuș Băileșteanu

Poetul și istoria

DACA documentul și mărturia directă concurează proza, marile emoții simple, suferințele și speranțele oamenilor concurează poezia, riscând s-o discrediteze. Primejdia acestui discredit crește nemăsurat în fazele istorice de încordare extremă, când oamenii sînt prinși în vârtejul unor evenimente teribile, care-i depășesc și pun la încercare puterea lor de a suporta și energia lor de a supraviețui. Al doilea război mondial, consecutiv apariției în lume a fascismului, constituia o zguduire de asemenea proporții a temelurilor vieții, încît a mai vorbi, din perspectiva sa, de rosturile poeziei, putea să pară un lucru de-a dreptul indecent. În așa măsură, încît o voce pe deplin autorizată afirma că după Auschwitz nu se mai pot scrie și nici citi versuri. Această sublimă „exagerare” face mai mult decît toate frazele judicioase și echilibrate puse la un loc. Această părere care nu s-a confirmat și n-avea cum să se confirme în litera ei valorează mai mult decît o profecie norocoasă și conține un adevăr mai adevărat decît ea, conștiința-limită a relației noastre cu poezia, zona extremă a experienței trăite de poezia însăși cu o intensitate nemaiîntîlnită.

Poezia trebuia să facă față unei confruntări care-o amenința, poate, chiar în principiul ei, și să convingă, din nou, că are dreptul la existență. Iluzionarea, evaziunea în lirism primeau o lovitură mortală nu din partea unui sistem estetic impecabil articulat, ci dintr-o direcție cu totul neașteptată, de undeva din afară, cu o forță copleșitoare care pune capăt discuției. Se mai spusese încă despre „elegiaci” cuvinte nu prea înguluitoare, dar erau o butadă și se înțelegea greu că trebuie luată în serios.

Și lată că unde nu izbutea să se strecoare cu șanse mari logica estetică și logica pur și simplu, au pătruns evenimentele și catastrofele și înclăștirile

pe viață și pe moarte și abia ele s-au dovedit în stare să egaleze intuiția ascunsă, adîncimea provocatoare și incredibila lipsă de politețe din aprecierea privitoare la **elegiaci**.

Se spune că literatura se raportează, dacă o înțelegem cum trebuie, la condițiile ei interne și deopotrivă la cele externe, că ea se schimbă în funcție de normele unei dezvoltări organice dictate din interior de propria ei „ființă” și în egală măsură de conformarea la necesitățile realului. Dar cele mai semnificative sînt momentele cînd aceste forțe orientative se **întîlnesc** în matca aceleiași acțiuni și „spun” în esență același lucru.

Evenimentele rememorate astăzi, de-o intensitate care părea să anuleze drepturile poeziei, au acționat, dacă ne gîndim bine, în consonanță cu nevoia unei revizuirii a conceptului ei venit din interior. Sînt momente care corespund cu firea profundă a poeziei. Adevărata poezie nu suportă să fie de domeniu accesoriu sau un factor de „compensatie” a dezordinei, arbitrarului și urtului existenței, acceptînd acest rol s-ar condamna la cea mai derizorie complicitate. Sau, într-un caz ceva mai fericit, și-ar asuma un modest loc secund: tăcerea deplină, retragerea cuviincioasă și rușinată îndată ce lucrurile încep să se precipite și viața să ia o întorsătură serioasă, gravă.

Pentru a rămîne ea însăși, poezia trebuie să se depășească, să-și întrecă atribuțiile, să iasă dincolo de domeniul rezervat. Numai încumetîndu-se să concureze forțele care o înfruntă și care-i periclitează relativa existență autonomă, ea se poate, în mod paradoxal, regăsi. Numai pentru că tinde să fie **mai mult** decît este poate spera și izbuti să fie ceea ce **este**.

DACA își poate revendica, în condiții dificile, de asemenea acuitate, vitalitatea și eficiența unui **act al vieții** și este capabilă nu numai să „reziste”, dar să i se substituie cu drepturi egale, poezia va accede la dem-

nitare și va putea să ridice din nou fruntea printre atîția factori care o concurează :

„Ca să trăiești cumplit numai o dată, / Să mori ești nevoit de mii de ori, / Inima mea ascultă-nfiorată; / Cei ce s-au dus nimica nu mai vor. // Morți neștiuți, purtați-mă pe vînturi, / Căci eu sînt cel ce vrea și pentru voi / Topor să fie, flacăra / Sau o pădure-n mers răzbușătoare !...” (Eugen Jebeleanu, **Ceea ce nu se uită**).

Cuvintele simple capătă în aceste împrejurări sensul, dar nu doar sensul, ci și încărcătura, direcția obligatorie a unei mobilizări sufletești pline de forță, capabile să intimideze răul și să i se opună. Reprezentarea pe care-o avem despre poezie este supusă unui examen tăios și profund, un examen al **rezistenței**, al capacității ei combatante, al eficienței directe, al forței de intervenție, de luptă împotriva unui rău care și-a pierdut atributele abstracte. Această nouă reprezentare, născută din înfruntarea cu fascismul, o materializează Jebeleanu într-un poem memorabil :

„Nu am atins nicînd numai o coardă / sau două doar din brațul rămas / al harfei, și dacă se-aude uneori / vind mai tare sîngele-mi fierbinte / în unele artere, nu-s de vină / e necesar, copii, e necesar... / Știu... ce frumos e să mîngîi o coardă / și s-o prefaci în iederă ce naște / spirale moi de umbră și de muzici, / miremele fără de care viața / e mai săracă... știu... însă în Creta / stă minotaurul și cere jertfe, / și nu pot să nu fac să se audă / în versu-mi mugetul lui infernal, / și să nu văd că hrana lui nu-s ierburi !... / Și-atunci fac să țîșnească din artere / fîntîni de săbii săritoare — / și lacrimizez, dar nu pot să vă dărui / albastrele coline scăpărînd / de milioanele de ghiocci noptateci, / ci semnul care duce către Creta, / o sabie ce apără iubirea / și-un firmament de căști sclipind prin fum...” (**Minotaurul**).

Revizuirea conceptului însuși de poezie din perspectiva **evenimentelor** conferă acestuia o demnitate extraordinară. Poezia se poate măsura în însemnătate cu evenimentele de anvergură istorică. Ea poate răscumpăra immense **pierderi**, poate restabili un echilibru moral amenințat. Este purtătoarea unei energii de **recuperare**. Niciodată, poate, acest adevăr n-a fost spus în cuvinte mai limpezi, mai răscolitoare decît a făcut-o Geo Bogza la moartea lui Nicolae Labiș, într-un fel care încă răsună în azul nostru uimit. Ivirea poetului era concepută ca un **semm**, ca o speranță de regenerare la scara istoriei însăși a poporului său, era un lucru care privea nu numai literatura, dar și întreaga noastră existență.

„După tributul de sînge și de suferințe pe care pămînturile și oamenii țării noastre l-au plătit războiului tulburător de minți și istovitor de suflete, apariția unui poet ca Nicolae Labiș [...] poet original, inspirat și sever cu sine însuși, ne dădea drept să ne bucurăm și să nădăjduim”.

Nicolae Labiș a cucerit într-un fel simbolic pentru poeți și pentru poezie dreptul de a se vorbi **astfel**, cu autoritatea unei veritabile investituri. Pentru a se ajunge aici, trebuia mai întîi ca poezia să-și asume răspunderea de a fi conștiința vie a istoriei și nu numai un reflex al acesteia, trebuia ca poetul să întrețină relații directe cu istoria și să fie în stare să i se adreseze ca de la egal la egal, în intimitatea gîndurilor sale celor mai adînci, să ajungă să aibă mai întîi el însuși sufletul marcat de gravele experiențe istorice resimțite ca niște întîmplări strict personale :

„Pășeam pe muchia zării cu sufletul coclit. / Amărăciunea-n mine își răvășea furtuna. / Urechile-mi deschise suav spre infinit, / Ca două albe scoici, vi-brau într-una. // Ploi de leșii, nebune, îmi dăntuiră-n păr, / Îmi biciuiră gura și-a frunții largi coline. / Dar aripa gîndirii, vîslind spre adevăr, / Tot nu voia, semeată, să se-ncline. // Gîndeam la calea vieții prelinsă în trecut, / Și căutam cărarea pe care voi porni-o, / Cînd brusc infiripată din nouri și din lut / Mi-a ris înnegurata doamnă Clio. // Ce patimă trufașă lucra-n făptura ei ! — / Ochi adînciți în verde și buze roș-închise / Sub țeasta ca-nghețată în blocuri de scinte / Curba severitățile-i decise” (**Clio**).

Lucian Raicu

Monografia Moisei

AUTORUL*) își numește într-un loc lucrarea „un modest ghid pentru cei ce-și vor îndrepta pașii spre coloanele-statuilor de la Moisei”. Că ambiția sa este de fapt mai mare ne-o arată, de la primele pagini, chiar încercarea de a conferi expunerii, ori de cîte ori se ivește prilejul, un accent liric intens, o solemnitate copleșitoare. Descrierea complexului sculptural de la Moisei este precedată de evocarea evenimentului care l-a inspirat, lucrarea dobîndind în felul acesta caracterul unei duble monografii, artistice și istorice. Întîmplarea la care se referă cartea este cunoscută : în toamna anului 1944 hortyștii masacrează în satul Moisei un grup de 30 de maramureșeni, arestați sub felurite învinuirii (împotrivire la rechiziții, complicitate cu partizanii, dezertare etc). Crima, comparată de un ziarist italian care a vizitat satul și monumentul, cu cele de la Lidice și Oradour, reprezintă rezultatul exasperării ocupanților fasciști. Unul din meritele autorului este de a fi situat evenimentul descris într-un context istoric mai larg. A existat, ni se arată, invocîndu-se dovezi incontestabile, o autentică **rezistență** maramureșeană. Încă înainte de 23 August 1944 muncitorii de la fabrica „Phoenix” din Baia Mare sau ceferiștii

din gara Sighetu Marmăției se remarcă sabotînd transportarea materialului de război hitlerist. Un grup de partizani acționa în regiune, provocînd dușmanului pierderi însemnate (un pod de peste riul Iza Mare este aruncat în aer, o coloană fascistă este atacată lîngă locul denumit Piatra Săpînței). După victoria insurecției armate antifasciste, speriate de intensificarea mișcării de rezistență, trupele hitleristo-hortyște trec la repressiuni din ce în ce mai sîngeroase. La marginea comunei Apa (județul Satu Mare) 12 tineri români și maghiari sînt executați pentru că refuzaseră să se prezinte la concentrare ; în noaptea de 15 spre 16 septembrie 1944, 126 de bărbați, femei și copii evrei sînt masacrați în timp ce erau transportați din lagărul de la Sărmaș spre Cluj ; cu o zi înainte de eliberarea Clujului Jandarmeria a arestat și executat, din ordinul Gestapo-ului, pe comunistul Kovács-Katóna Jenő, fost redactor-șef al revistei „Korunk” ; în satul Treznea (județul Sălaj) au fost împușcați 80 de locuitori sub pretextul că s-ar fi tras din turla bisericii asupra trupelor hortyște etc. Evocarea evenimentelor de la Moisei este completată de autor cu istoria identificării celor uciși —, operație asumată și dusă, pentru 14 dintre eroi, la bun sfîrșit de elevii școlii din localitate, precum și relatarea — senzațională — a unui caz de „resurrecție”. Se știa că unul din cei 30 de patrioți, închiși

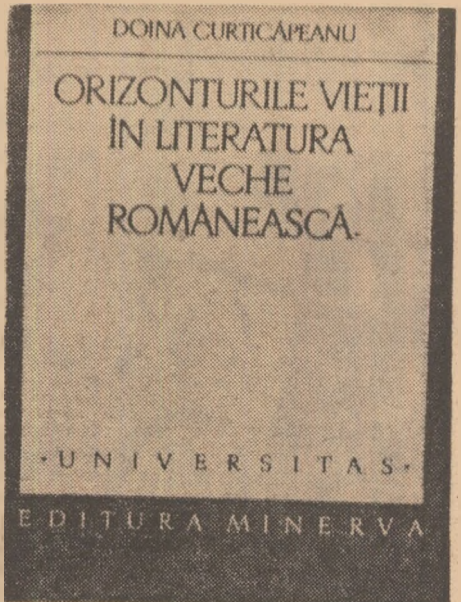
în cele două „case ale morților” și masacrați, scăpase viu (dar nu nevătămat !), prelungindu-și viața pînă în 1948. În primăvara lui 1972 își face însă apariția în Moiseiul reconstruit și aproape urbanizat „al treizecișunulea”, în persoana lui Vasile Petean. Convorbirea autorului — a cărui grijă de a se documenta exhaustiv e exemplară — cu acesta, consemnată în cîteva pagini, constituie unul dintre episoadele cele mai pasionante ale cărții. Ultima ei parte e consacrată coloanelor-statuilor concepute și realizate, mai întîi în lemn, apoi și în piatră, de cunoscutul sculptor Vida Gheza. Schișind mai întîi biografia de cetățean patriot și artist militant a lui Vida Gheza și descriîndu-i creația — o adevărată „eroică” a sculpturii românești contemporane —, autorul urmărește apoi ecurile trezite de această operă în conștiința celor care au luat cunoștință de ea. Unul dintre pelerinii acestui loc de jertfă prins în focarul de aur al artei a fost Geo Bogza. Cuvintele sale — reproduce pe larg de autorul lucrării — constituie o inițiere tulburătoare pentru cel care dorește să vadă sau să revadă opera profund evocatoare a lui Vida Gheza : „Din șoseaua principală care leagă Maramureșul de Bucovina peste Prislop, o alee pornește spre zona păduroasă a unor coline din apropiere, transformîndu-se la poalele primei înălțimi într-o scară monumentală cu trepte de granit. Deasupra, pe locul netezit și prefăcut în vatră, sînt așezați în cerc doisprezece stîlpi masivi de stejar sculptați în felul măștilor maramureșene care reprezintă lupta dintre viață și moarte. În mijloc, o lespede de piatră, ca un altar, cu o inscripție în memoria celor uciși. Totul e sobru, sever, plin de simboluri și semnificații profunde, scoînd de sub tristețea cimentului și reintegrînd în nobilele tradiții ale Maramureșului amintirea celor douăzeci și nouă de fii ai săi, uciși de cea mai rea fiară ce și-a purtat vreodată pașii pe acolo”.

Valeriu Cristea

Din literatura Zilei Victoriei

- **Mihu Dragomir** : INTOARCE-REA ARMELOR (Buc., Ed. Tineretului, 1959) ; MONUMENTUL OSTAȘULUI SOVIETIC (în vol. Te slăvim România, pămînt strămoșesc, Ed. Militară, 1957, vol. 2) ; ZIUA VICTORIEI (în vol. Culegere de versuri, Ed. didactică, 1962)
- **Mihail Sadoveanu** : MITREA COCOR (E.P.L., 1961)
- **Nicolae Tăutu** : CANTATA EROICĂ (pocm, Ed. Militară, 1964)
- **Eugen Barbu** : SOSEAUA NORDULUI (E.P.L., 1967) ; ATAC ÎN CER (Ed. Militară, 1966)
- **Teofil Bucecan** : MOISEI (roman, Ed. Militară, 1969)
- **Laurențiu Fulga** : ALEXANDRA SI INFERNUL (Ed. Tineretului, 1968) ; ULTIMUL MESAJ (Teatru)
- **Ion Grecea** : LA PORȚILE SEVERINULUI (Ed. Militară, 1972)
- **Emil Manu** : MICA „EROICĂ” (Jurnal de front, Ed. Militară, 1969)
- **Aurel Mihale** : CRONICĂ DE RĂZBOI (3 volume, Ed. Militară, 1966)
- **Ion Petrance** : ÎN TATRA (în vol. „Te slăvim România...”, Ed. Militară, 1957)
- **D. R. Popescu** : PEA MIC PENTRU UN RĂZBOI ATÎT DE MARE (Ed. Militară, 1969)
- **Titus Popovici** : STRĂINUL (Ed. Tineretului, 1959)
- **Victor Tulbure** : POET ȘI OSTAȘ (Ed. Militară, 1958)
- **Traian Uba** : PÎNĂ DINCOLO DE PĂDUREA VIENEZĂ (Ed. Tineretului, 1957) ; ULTIMA BĂTĂLIE (Ed. Tineretului, 1964)
- **Dragoș Vicol** : POEM ÎN MĂRS (Ed. Militară, 1969) ; FLĂCĂRI ÎN VEST (Ed. Militară, 1966)
- **Haralamb Zîncă** : JURNAL DE FRONT (Ed. Militară, 1959)

Orizonturile vieții în literatură

RĂMINE totuși o ciudățenie împrejurarea că deși discuțiile despre critică domină ca proporții publicistica noastră literară din ultimele luni sînt totuși rare, dacă nu lipsesc cu totul, intervențiile prin care zona unei anume generalități să fie depășită. Nu vîd, personal, care ar putea fi cauza acestei prelungite zăboviri într-o fază de incipiență, de „preliminari” și inevitabil abstractă, cu atît mai mult cu cît, observ, în chestiunile de principiu acordul diverșilor participanți este așa de armonios încît devine greu, dacă nu chiar imposibil, de stabilit reala paternitate asupra „punctelor de vedere” exprimate.

Totuși, dincolo de indisputabilul interes al unor astfel de dezbateri principiale, a căror contribuție la propășirea criticii este în afara oricărei îndoieli, este chiar garantată, nu e complet inutil să observăm și cîteva aspecte mai concrete, cum ar fi, spre exemplu, apariția unor bune și foarte bune lucrări de istorie literară. Se poate vorbi, în acest sens, chiar despre un „moment” al istoriei literare, parte integrantă, de altfel, a unui mai general „moment” al criticii.

Prin problematică, prin perspectivă, prin efortul de a se depăși înțelegeri mai vechi, cărți precum *Literatura română între cele două războaie mondiale* (vol. II) de Ov. S. Crohmăniceanu, „*Gîndirea*” și *gîndirismul* de D. Micu, *Fața ascunsă a lumii* de Mihai Gafița, *Ion Neculce* de Valeriu Cristea, *Ion Budai-Deleanu și epusul comic* de Ioana Em. Petrescu fac posibile și chiar necesare comentarii mai ample decît simpla recenzie; totodată, ele constituie dovada cea mai directă a existenței unui spirit nou, actual, în cercetarea trecutului literar. Modul în care Ov. S. Crohmăniceanu descrie și interpretează poezia românească interbelică, punerea în discuție de către D. Micu a gîndirismului, sublinierea raporturilor dintre context și

personalitate de către Mihai Gafița, pătrunzătorul portret moral făcut de Valeriu Cristea lui Neculce și descifrarea caracterului „prototipic” al operei cronocarului, situarea de către Ioana Em. Petrescu a creației lui Budai-Deleanu în planul evoluției europene a unui gen literar ce-și găsește în *Țiganiada* ultima mare împlinire sînt chestiuni care trec, prin interesul lor, de limitele unei prezentări obișnuite. Asemănătoare este și situația recentei lucrări despre „formele de viață, promisiunile și aspirațiile omului în epoca veche a literaturii românești”, semnată de Doina Curticăpeanu (*). Ureche, Neagoe Basarab, Neculce, Dosoftei, Miron Costin, D. Cantemir sînt autorii a căror operă este cercetată „ca meditație asupra destinului uman”; fiecare dintre ei, precizează autoarea, „transmite imaginea «într-un anume fel colorată» a lumii”.

Literatura veche este văzută, într-un plan general, ca „măturie polemică” a unei epoci, suprema valoare afirmată fiind *viața*, „singura realitate sublimă la care poate aspira omul din cronici”. Particularitățile viziunii asupra lumii sînt apoi descrise începîndu-se cu simbolul „pelerinaj la Râm”, întoarcere imaginară la origini „cu minăria apartenenței” la o comunitate glorioasă dar și expresie a tensiunii către un centru spiritual. „Într-un sens mai general — notează Doina Curticăpeanu — afirmația «că de la Râm ne tragem și cu ale lor cuvinte ni-s amestecate» subliniază, firește, că «întreaga temelie a vorbirii și pînă astăzi se ține pe limba latină», dar în același timp conține și revendicarea de la străvechea tradiție a «frumoasei vorovii», de la «virtutea cuvîntului lătinesc», alia «întru învățătura cărților și a științelor de iscusit». Elogiul Italiei, de pildă, implică și un elogiu al elocvenței, iar în *Istoria Imperiului otoman* a lui Cantemir, observă autoarea, sultanii sînt prețuiți „ca admiratori ai frumosului sau pentru că s-au impus prin remarcabile «acțiuni verbale»”. La Antim Ivireanu se poate urmări „o traiectorie a *dobîndirii lumii prin cuvînt*”; *Învățăturile* lui Neagoe Basarab constituie „un elogiu al minții”, al puterilor spiritului, căci „a-

tenția autorului se îndreaptă statornic spre *judecatã, mintea cea întreagã și alte fapte bune*”. Această aspirație — conținută și în *Istoria ieroglificã*, și în *Viața lumii* — crește însă dintr-o realitate apăsătoare, crudă și singeroasă. Ureche, în opera căruia omul trăiește „în realitatea imediată”, ca și la Neculce de altfel, este terorizat de sentimentul *provizoratului*, „Moldova din paginile cronicii lui Grigore Ureche oferă imaginea, sugestiv numită astfel, a unei «țări mișcătoare și neașezate»”; dacă *lupta* e situația caracteristică, iar principala virtute *vitejia*, tot acum — se invocă, precum într-o rugăciune din *Liturghierul* lui Macarie, pázirea „de nãválirile străine și de luptele dintre noi”. La Miron Costin, înțeleptul căruia firul vieții îi este „curmat la porunca domnului neștiutor de carte Constantin Cantemir”, se constată „pierderea aproape totală a sentimentului de securitate socială și individuală într-o lume în care existența materială și morală e zilnic amenințată”: este o lume în care *omul imbla ca fără sine*. Psalmii lui Dosoftei au, de multe ori, „o evidentă adresă contemporană” și un indiciu ar fi chiar nota lor de teribil pamflet („Ce-mi spui tu de dreptate / Și de dînsa stai departe, / Legea mea o iei cu gura / Și urăști învățătura”). Nu cred, totuși, că motivul *gîndului suitor* ar avea sensul „supremului orgoliu al omului”; raportată la contextul atît al realității istorice cît și al realității operelor epocii. Increderea în puterile minții înseamnă mai degrabă o expresie a speranței, este un *motiv al încrederii*. Acea „imensă sete de liniște”, idealul de a fi *țara-n pace* se reazimă pe singura nãdejde că *birui-va gîndul*.

De altfel, dacă în cartea Doinai Curticăpeanu numeroase observații impresionează prin finețe, dacă autoarea are în genere o pătrundere a detaliului cu totul excepțională, vederea de ansamblu e stînjinită uneori de o anume neputință a privirii critice de a se ridica în zbor peste materialul străbătut cu atîta aplicație la pas (au un singur exemplu. Cea mai bună parte a capitolului despre Neculce (*Certitudinea amintirii*) este ultima, intitulată *Priveagul singur*; „drumul lui Neculce —

scrie autoarea — în paginile cronicii sale este străjuit, la un capăt, de umbra tînărului postelnic cu toiașul în mină, iar la celălalt, de conturul încovoivat al hatmanului pentru care, la Harcov, cînd își ia rămas bun de la Cantemir, pribegia nu se sfîrșise încă”. *Însoțirea* fiind atitudinea „care definește condiția de totdeauna a acestui om”. Însă *însoțirea* e o atitudine vasală și cronică lui Neculce, așa cum rezultă din frumoasa carte a lui Valeriu Cristea, e o adevărată „istorie secretă” a unui Procopius din Caesarea autohton. Nu „toiașul” (amănunt... sentimental) este aici elementul important, ci imorejurarea că postelnicul stă *alături* de domn, „cu alți postelnici imorecunã”, pierdut așadar într-o ceată și nu detasat de ea. Această notă „sentimentală” determină probabil și interpretarea *ad-litteram* a temei „fortuna labilis”, mai degrabă circulația datorîndu-i-se conformării la o normă stilistică decît fiind o expresie a unei „istorii zburcîmuate”. În sfîrșit, mințioasa analiză a *Istoriei ieroglifice*, abundentă în sugestii prețioase, plină de constatări incitante (fictiunea alegorică, de pildă, observă Doina Curticăpeanu, se ierarhizează în raport de agresivitate, de „posibilitatea de a ucide”) nu e totuși urmată de o cuprindere de sus a întregii opere, de o „sinteză”. Însă lucrarea aceasta consacră un foarte bun cercetător al literaturii noastre vechi și un critic excepțional.

Mircea Iorgulescu

„Zarea purpurie”

SEMNIFICAȚIA acestei cărți cu nume simbolic este înscrisă pe coperta sa: „Editura Eminescu omagiază, prin culegerea de proză originală inedită, intitulată *Zarea purpurie*, aniversarea a 30 de ani de la ziua Victoriei asupra fascismului, 9 mai 1945. Prozatori contemporani reuniți între copertile acestui volum dedică paginile lor celor cîteva sute de mii de români care s-au acoperit de glorie pe cîmpurile de luptă antifasciste, plătînd, mulți dintre ei, cu sînge, libertatea pămîntului românesc”.

Culegere tematică despre războiul antifascist purtat de oștile române cot la cot cu cele sovietice și aliate, pînă la victoria finală, volumul evocă și alte momente cruciale din permanența luptelor de veacuri ale poporului nostru, precum Războiul de Independență, Mărășeștiul și Oituzul, și care au culminat, firesc, cu Eliberarea și cu socialismul. „De trei ori au bătut clopotele în dungă pentru neamul nostru, și sicriile au coborît în pămînt fără trupuri în ele. Trei bărbați au murit, unul pe pămîntul țării, ceilalți doi în locuri străine, dar toți întru aceeași credință” (Nicolae Stăiculescu, *De trei ori, clopotele*). Caracterul profund popular al luptelor pentru independență, libertate, pentru o viață pașnică și omenească, este sugerat, în nuvela lui Mihai Stelian, chiar prin titlul care reproduce versul lui Eminescu: *Tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul...* Și ne răsună în minte urmarea: „...Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este, / Dușmănit vei fi de toate, fără-a prinde chiar de veste, / N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfiorează de a ta faimă...”. Ca o mărturie în plus, precum Oradour sau Lidice, stă la noi satul Moisei (Valentin Hosu-Longin: *Moisei — istoric și destin*). Este un avertisment ca ororile să nu se mai renete, iar membrii expediției pionie-

rești „Cutezătorii”, porniți să reconstituie istoria, să nu strige, precum copiii moisăieni, cutremurătoarea întrebare: „Noi de ce nu avem tată?” Dar acest sat Moisei, cu casele, cu numele lui, mai dovedește și că oroarea nu poate

birui, că adevărul renaște din cenușă, cu tenacitatea oamenilor acestor locuri care și-au reconstruit satul, casă cu casă. „Ei nu concepeau ca numele acesta — Moisei — să rămînă doar nume!”.

Volumul înmănunchează nuvele diferite, despre diferite momente ale războiului, cu tehnici literare diferite, dar adecvate ideii urmărite. **Capcana**

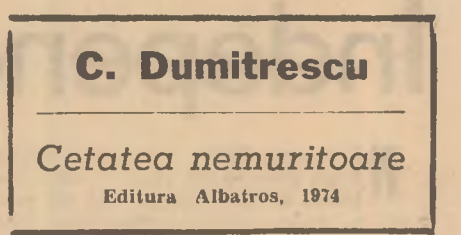
de Corneliu Buzinschi, care deschide antologia, evocă lupta comuniștilor din ilegalitate împotriva războiului hitlerist, prefațînd într-un fel evenimentele ce aveau să vină. În *Nori cenușii gonind pe cer* de Lucian Cursaru, personajul își rememorează copilăria petrecută sub bombe, scenele de front, activitatea de transformare a lumii de către comuniștii eliberați din închisori. *Moisei — istoric și destin* intercalează mărturisiri ale personajelor reale despre ocupație și despre Eliberare, de o simplitate emoționantă: „...ca refugiat și înrolat voluntar în armata română, am luat parte la luptele pentru eliberarea Țirgului Mureș, Turda, Oradea și Budapesta. Trecînd în Cehoslovacia, după ruperea frontului în munții Tatra, am fost rănit la mîna dreaptă și piciorul stîng”, povestește Ștefan Ștefan-Vlona. În *numele tatălui* de Viorel Știrbu se oprește la moartea unui soldat (Ion) chiar în ziua păcii, 9 Mai, pe pămîntul Cehoslovaciei, cînd ostașii din *Triptic belic* de Haralamb Zîncă au început să cînte „Vine, vine primăvara...”.

În război au murit și s-au născut oameni. „S-au născut oameni” la figurat, dar și la propriu. În nuvela *Max de Alexandru Sever* se povestește despre o femeie foarte frumoasă „care era cît pe ce să-și piardă capul, dar care a început a spune povești, și a spus atîtea, pînă a uitat călăul că trebuie s-o omoare și a luat-o de nevastă. Dar la ce nu folosește o poveste? Uite, dintr-o poveste s-a născut și băietelul. Tot dintr-o poveste s-a iscat și numele lui. Căci și numele cele multe ale oamenilor își au povestea lor”. Noii oameni, urmași ai celor cu nume adevărate, cu numele generic de „Ion” sau, simplu, eroi necunoscuți, care au adus tributul lor de sînge la clădirea lumii noi.

„Jertfele de atunci, făcute în numele ideilor nobile de pace și umanism, au însoțit zorii unei epoci de lumină, pe care noile generații o edifică printr-un generos efort creator”.

Sînt chiar cuvintele Editurii Eminescu de pe coperta volumului *Zarea purpurie*.

Ion Moldoveanu

● AUTOR al mai multor volume de versuri în care cultivă o elegie stenică, Constantin Dumitrescu ne oferă acum o carte de proză, mai exact, o povestire eroică, cu subiect din istoria dacilor Propriu-zis nu avem de a face cu un roman istoric în înțelesul clasic al noțiunii, ci cu o expunere epică în care nu se pornește atît de la documente (atît de puține), cît de la realitățile dacice conservate în mentalitatea contemporană a poporului român. În afară de acest lucru, deloc mărunț, autorul nu se conformă idilismului unor evocări similare, reconstituind în mod conștient o epocă egală în semnificații cu epocile ulterioare, mai bogate în atestări, pe care le evocă atîția istorici, cronicarii și martorii oculari, unii ajungînd să scrie cronici aproape „pictate”. Coborînd lucrurile mai spre noi, am putea spune că povestirea de față se înscrie pe linia unor noi căutări în prezentarea trecutului.

Sînt remarcabile în cartea lui Constantin Dumitrescu detaliile etnografice și descrierile antropologice, poate mai interesante decît acțiunea cărții în sine, acțiune ce devine un simplu pretext pentru prezentarea epocii. Dacii erau blonzi, cu ochii albaștri sau verzi, cu bărbi mari. Este detaliat ceremonialul incinerării lui Decebal, și, desigur, și alte ceremoniale în care își au rădăcinile unele obiceiuri ce s-au păstrat pînă la noi. Din expunere reiese în mod clar faptul că lumea dacilor avea o civilizație fără cetăți și fără temple monumentale: cetățile-temple erau peșterile, la gura cărora proeștii își construiesc case de locuit.

Finalul cărții este dedicat înființării noii Dacii, Dacia liberă, cu capitala în Apoulon, oraș din centrul Transilvaniei.

Dacă viziunea documentară asupra epocii este din toate punctele de vedere originală, ca operă epică, această povestire rămîne la nivelul evocării eroice, ușor credibile, fără mari momente de ficțiune artistică. Dar prin toate fibrele ei narațiunea devine o încercare de a surprinde o lume al cărei suflet a rămas aproape același pînă azi, în multe din resorturile lui.

Emil Manu

Cucerirea redutei Grivița 1 (Litografie de Carol Popp de Szathmary)

1877 — 1878

Cucerirea Independenței

NE despart 98 de ani — deci foarte puțin până la un secol — de acele fapte, de acei oameni atât de prezenți în istoria patriei noastre încât, fără prea mult efort de închipuire, ne-am aștepta să-i știm, să-i simțim, printre noi, părtași la luptele și biruințele de azi.

Printre noi nu mai sînt. Cei din urmă „veterani de la '77” ar fi fost, de timp îndelungat, centenari. Dar sînt printre noi, și sîntem noi înșine, fiii, nepoții, strănepoții acelor bărbați mindri și simpli, țărani cu minile noduroase, de stejar, cu ochii adînciți și privirile aspre.

Pe atunci, prin acel legendar '77, ei erau tineri și au plecat sub arme la cea dintîi chemare, pentru că era chemarea care de veacuri răsuna în gîndurile și în vorbele lor, ale moșilor și ale strămoșilor. Chemarea unui popor — așa cum spunea înțeleptul și inimosul lui fruntaș Mihail Kogălniceanu — hotărît să arunce de pe pămîntul sfînt al țării „nămolul de nenorociri și de abuzuri care-i formează trista istorie” și să infrunte lupta pentru neațîmăre, pînă la victorie. Kogălniceanu mai aducea aminte de cronicari, de vorbele spuse de Ștefan cel Mare urmașilor săi: „Iar dacă dușmanul vostru v-ar prescrie condiții rușinatoare, atunci mai bine muriți prin sabia lui decît să fiți privitori impilării și ticăloșiei țării voastre”. Se va ridica cineva dintre urmași — proorocul marele voievod — „carele va așeza iarăși pe urmașii voștri în libertatea și puterea de mai înainte”.

Luptătorii de la 1877 erau crescuți nu numai prin forța etică a tradițiilor, ci prin toată lumina și căldura minții unor vrednici bărbați din acel secol, în spiritul unității naționale, al dreptății sociale și al independenței de stat. În 1850, în „România Viitoare”, Nicolae Bălcescu scria: „Vrem să fim o nație, una, puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră și a celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o misie a împlini în omenire!” Unirea Principatelor fusese pasul cel mare. Independența și suveranita-

tea deveneau idealurile patriotice ale generației de la '77. Pentru înfăptuirea lor imediată, necondiționată, poporul a luat armele în mîini.

ISTORIA consemnează că, în acel veac, numit „al naționalităților”, multe popoare și-au făcut dreptate, și-au obținut libertatea prin lupte revoluționare, dure și singeroase. Procesul eliberator, început pe atunci, a fost atât de puternic încît a continuat și continuă pînă în zilele noastre, prin ruperea definitivă a lanțurilor colonialiste. Dar, nu numai circumstanțele politice internaționale, nu numai „factorii externi”, ci — așa cum se subliniază în Programul Partidului — avîntul maselor populare, al țărănimii, înflăcărata dragoste de libertate a întregului popor român au determinat realizarea independenței noastre de stat.

La începutul secolului al XIX-lea, „Imperiile bolnave”, cum le numea Marx, încă mai făceau tranzacții cu teritoriile românești, invocînd „drepturile” ce ar fi decurs pentru „Sublima Poartă” din „capitulății”. Or, aceste simulacre de tratate, impuse cu forța armată, nu dădeau sultanilor nici un drept fundamental. „Poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra țărilor române” — scria Karl Marx, comentînd tratatul de la Carlovitz, semnat în 1699 de sultan și de habsburg. Capitulațiile prevedeau un fel de „suzeranitate” de tip feudal, care excludea dreptul de a înstrăina pămînturi românești — dar lăsa loc pentru intervenții politice, nu fără grele urmări. „Desele schimbări ale domniilor — afirma C. Urmuzachi în adunarea ad-hoc din Moldova, în 1857 — au împiedicat propășirea morală și materială, ba chiar și neatîmărea Principatelor”.

Mircea Grigorescu

(Continuare în pagina 14)

Pagini din epopeea

9

Imi răsfrîng tîmplele-n zboruri de azur
— o flacără țîșnește din mine cu sete:
să fiu iarăși soldat și să jur,
soarele daurînd ninsele-mi plete.

Cuprins sînt de crepuscul
și-mi ursesec tăcerea Carpaților, dar
asemenea lor
în mine mocnește arama

ecourilor...

La umbra mea se-ndreaptă,
prin ochi de tulfice,
propriii-mi pași înaintînd pe cîmpuri
încercănate
sub gemene volburi ale înflăcărării
pămîntului.

Iată,
genunchiul meu ars sub mărăcini,
luceferii mlaștinilor sfințindu-mi
gleznele...

Iată,
cum țiuie flintele-n auz,
să fiu bobul-cremene care se
mistuie
din doruri către redute
— statuie.

Pogoriți din destinul poemelor,
flămînzi și goi,

ostași ai nemuririi,
domnitori anonimi

peste baladele vetrei;
desprindeți-vă din Grigorescu
ducînd o ghirlandă din
trandafirii

Plevnei

în sînge
și aureolîndu-vă trupul din creștet
pînă-n tălpi!

Iarăși ...Pe cai!
...Iar de-au căzut

cu suflarea aburii
spre cer și copite
nepotcovite
scăpărînd sihăstria
la-ntoarcerea acas

cu toate tunurile,
mocnite vu

Mi-s mîinile tîrite
în genuni de pîrj
paloarea fr
printre degete...
Prin ochii lăuntru
armele...

Irișii iluminați
străbat orizonturile
neamului s-a plă
partinica fo

Avea să ningă-n
spre primeniirea a
Măreață apoi zăp
pe Tatra! Și tîm
argintii oglindeau
Căutam într-un pe
și-n zări memoria
pămînt al

Închipuiam pe cul
icoanele cu tonur
și îngînam caden
de la Smîrdan...
acum ați învins,

Le-am strigat în v

Poporul român

Fai

Vino, căpitane Roșca,
vlăstar transilvan,
frate sibian,
plecat în căutarea unei stele
căzută-n codru umbros
la Galda de Jos...

Vino, sergent Boeriu,
din somnul lui Toma Alimoș
să mai încaleci o dată
în preajma amurgului
înroșită flamura murgului...

Frate Dirjan,
de la sfatul aripilor albe,
coboară
a doua oară...
Voi, torțe-n triumful patriei
veniți,
să luminați marșul renașterii
pe blinda spinare
a Transfăgărășanului!

Să luptați lângă noi mai departe
pentru un milion
tone
nave maritime
pe drumul oceanelor

Pentru optsprezece
milioane
tone
oțel comunist!

De Ziua Victoriei
— dintre hronici pe adevăr stăpîne —
ctitori ai fericirii române,
vă invoc într-un timp fără curgere
peste glia pătrunsă de fulgere!

Constantin Atanasiu

Defilarea trupelor române întoarse de pe front, după victoria asupra Germaniei hitleriste

1944 — 1945

Chipul Victoriei

INTRE exponatele impresionantului Muzeu Militar Central — redeschis recent și prezentind, în mii de obiecte și documente, cele mai de seamă momente ale luptelor purtate de poporul nostru de-a lungul veacurilor, cu arma în mînă, pentru libertate și independență — există și o fotografie din ziua de 9 mai 1945. Se vede de departe, și pe măsură ce-o privești ai senzația că e peste tot, că nu are dimensiuni. E acolo o mulțime de oameni și mulțimea aceasta pare să se reverse continuu într-o extraordinară explozie de bucurie. Ceea ce copleșește sînt expresiile de ușurare, de încredere și de speranță nouă pe care nu le poți avea decît atunci cînd ai scăpat de o mare nenorocire, cînd ești hotărît să întărești, prin fapte de muncă, libertatea obținută prin nepieritoare fapte de arme.

Sub fotografie, ziarul „România liberă” anunță, într-o ediție specială de la 4 dimineața, că: „Ostilitățile din Europa au încetat”, războiul a luat sfîrșit. A venit victoria, a venit pacea! Și te simți, deodată, adînc tulburat — fotografia aceasta care pare să fi strîns în ea toată emoția lumii te duce, cu o forță neobișnuită, la ziua aceea de Mai, făcîndu-te să te bucuri încă o dată de victorie și să te inclini înfiorat în fața jertfelor date de poporul nostru în lupta pentru zdrobirea fascismului. Încerci, astfel, să pătrunzi mai adînc în atmosfera acelor vremuri eroice, să înțelegi mai profund ce-a însemnat acel mare act istoric al oamenilor muncii din România, care au răspuns fără preget chemării Apărării Patriotice, acelei chemări lansate întregului popor de Partidul Comunist Român: „Totul pentru front, totul pentru victorie!” Documentele fac cunoscute eforturile ce nu pot fi calculate, ele fiind declanșate de o nețărmurită iubire de țară.

„Toate forțele naționale — citim într-un apel al C.C. al P.C.R. din septembrie 1944 — trebuie să dea concursul cel mai larg armatelor sovietice și române, să sprijine prin toate mijloacele eforturile războiului

nostru de eliberare și de consolidare a independenței țării”. Și astfel, urmînd tradiția ideilor de independență și libertate, de adîncă prietenie cu poporul sovietic constructor al socialismului și comunismului, muncitori și țărani, intelectualitatea românească — ingineri, tehnicieni, medici, savanți, artiști, scriitorii legați de interesele supreme ale țării — au răspuns apelului partidului comunist, și-au pus talentul și capacitatea lor în slujba transformărilor democratice și a cauzei nobile a războiului eliberator.

S I, IATA, într-una din sălile muzeului, panouri ale eroilor, copleșitoare documente ale marilor jertfe. Chipuri tinere, cu toată speranța în priviri, cu toată credința într-un viitor visat: „Lupta noastră nu a fost zadarnică”. Vedem, astfel, fotografia locotenentului Gheorghe Dumitrescu, din Regimentul 2 Călărași, căzut la 24 august 1944 în timp ce asalta, în fruntea escadronului său, rezistența hitleristă de la fosta prefectură Ilfov, din Capitală. Alături atrage atenția uniformă de serviciu care a aparținut eroului. Vedem chipul infirmierei voluntare Nicolini Elena rănită în zilele insurecției, în timp ce îngrijea răniții pe aeroportul Băneasa, sub focul inamic. Alături — gloanțele de mitralieră care au rănit-o. Îl vedem pe plutonierul major Constantin Găucan, din Regimentul 32 dorobanți, căzut la 25 august 1944 în luptele din satul Zamfira, județul Prahova. Alături — uniformă purtată de erou cînd schije de grenadă l-au răpus. Îl vedem pe colonelul Marcu Ulpiu, comandantul Regimentului 30 dorobanți, căzut în ziua de 28 august 1944, în luptele de la Doboli, județul Covasna. Alături — batista perforată de schije care au curmat viața colonelului-comandant. Îl vedem pe elevul-sergent Gheorghiu din școala de ofițeri de rezervă de in-

Vasile Băran

(Continuare în pagina 15)

Ul trupelor române asupra întăriturilor de la Opanez (Pictură de Nicolae Grigorescu)

Cucerirea Independenței

(Urmare din pagina 12)

PROCLAMAREA independenței, devenită un act de conștiință al unanimității poporului român, s-a produs, solemn, în ziua de 9 Mai 1877, la București, în Adunarea Deputaților. Președintele Adunării a dat cuvîntul, îndată după deschiderea ședinței, ministrului de externe, Mihail Kogălniceanu — omul politic pe care-l regăsim în toate marile momente ale formării statului românesc, în a doua jumătate a secolului al 19-lea.

Kogălniceanu a declarat: „Domnilor deputați, nu am nici cea mai mică îndoielă și frică de a declara în fața Reprezentanței Naționale că sintem o națiune liberă și independentă”. Și mai departe: „Trebuie să arătăm că sintem o națiune hotărîtă să ne ocupăm de noi, să ne ocupăm de națiunea noastră, să ne ocupăm de dezvoltarea bunei morali și materiale, iar niciodată ca să îngrijim, să neliniștim pe cineva”.

Declarația aceasta politică era urmarea unei convenții încheiate cu guvernul Rusiei, la 4 aprilie 1877 — și care însemna, în fond, un document de alianță militară. Luînd act, cu satisfacție, de lămuririle date de guvern asupra angajamentelor de stat, Adunarea deputaților a votat, îndată după declarația lui Kogălniceanu, o moțiune în care arată că „ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit consacrarea lor oficială”. Votul deputaților s-a transformat, spontan, într-o mare manifestație de entuziasm care a continuat, în aceeași zi, în Senatul țării și a fost frenetic preluată de mulțimea adunată în curtea și pe dealul Mitropoliei. Istoricii notează: „de la mărețul act al Unirii Principatelor, capitala țării nu mai avusese prilejul să cunoască o asemenea manifestație populară [...] Mase de studenți, împreună cu lucrători, meseriași și negustori bucureșteni arborează drapele și manifestează cu torțe pe străzi cîntînd «Deșteaptă-te române»”.

În memoriile sale, T. C. Văcărescu scrie: „De la o margine la alta a țării toate inimile sînt cuprinse de un nespus entuziasm. Autoritățile și Corpurile constituite, orașele, satele, cătunele, toți într-un cuvînt, de la mic pînă la mare, se rostesc gata la orice jertfe, pentru a susține, cu toate bunurile națiunii, cu aurul și sîngele ei, libertatea și neatinerea patriei”.

AȘA a și fost! Bunicul meu, sergentul veteran Dumitru Bătătușescu, povestea, întotdeauna cu lacrimi în ochi, multilor săi copii și nepoți, din satul Grebănu de pe valea Rîmnicului Sărat, despre „chemarea de mobilizare”, vestită cu o lună înaintea proclamării independenței, adică la 9 aprilie 1877 (dînsul spune — „pe la 15-16 aprilie, după calendarul cel vechi”). Toți flăcăii din sat și din cătunul de alături — care, un deceniu mai tîrziu, se va numi „Plevna”, în amintirea dorobanților noștri morți în luptele din 28 noiembrie 1877, la Plevna, în Bulgaria — toți bărbații, pînă și cei cu părul alb, au vrut să se înroleze. Rămîneau femeile, cu grija copiilor. Însă o-rînduirea militară nu i-a vrut pe toți. Au fost mobilizați o sută de mii de soldați și ofițeri, din care efectivul angajat pe fronturile de luptă s-a ridicat la 59 700 de oameni. Din aceștia, „armata de operații”, formată din 41 de batalioane, 32 de escadroane, 18 baterii, 5 companii de ge-

niu și de pionieri, adică un total de 39 000 de oameni, cu 108 tunuri și 7 000 de cai — a ocupat poziții înaintate pe dealurile din fața Plevnei, acoperind mai mult de jumătate din întinderea liniilor de luptă. Al doilea eșalon românesc, „corpul de observație” (10 batalioane, 8 escadroane, 11 baterii, în total 10 000 de soldați și ofițeri, cu 74 de tunuri) forma rezerva de pe front. Partea „logistică”, după cum i se spune azi, adică aprovizionarea, transporturile și toate celelalte activități necesare din urma frontului erau asigurate de alți 40 000 de soldați și vreo 10-15 mii de cai, adunați pînă și din cele mai mărunte sate, de prin văile Carpaților.

LA Muzeul Militar Central, redeschis de curînd pe Dealul Spirei din București, am admirat, în sectoarele rezervate războiului pentru independență, elocvente panouri care schimbă viziunea generațiilor de azi, îmbogățind-o substanțial — despre eforturile națiunii române în avîntul ei pentru libertate, independență și suveranitate. În lunile de război din 1877-1878 au fost rechiziționate pentru transporturile de front și de manutanță, 264 394 de care și căruțe țărănești destinate armatei noastre și alte 70-80 de mii de vehicule pentru aprovizionarea unităților rusești. Cu aceste care — cele mai multe trase de boi — au fost prestate, ne asigură statistica militară, 1 milion și 45 de mii de zile de lucru și s-au parcurs, în ritmul lent și sigur al acelor străvechi atelaje, mai mult de 26 de milioane de kilometri, cifră aproximativă desigur, dar care ajunge pentru a da măsura uriașului efort de logistică militară efectuat de țărani români, acum un veac.

Cu inimă largă și inimă bună au dat românii contribuțiile acestea. Au venit ajutoare în bani, în doctorii, în haine — și în ziare și cărți — din toate locurile locuite de români. „Gazeta Transilvaniei”, în ediția imprimată la Brașov, în 27/15 mai 1877, a publicat un fierbinte „Apellu filantropicu” al Crucii Roșii locale pentru ajutorarea, de îndată, „a fraților români” prinși în răzbelul glorios de afirmare a României independente. Într-adevăr, din toate ungherele pămîntului românesc, chiar de acolo de unde circumstanțele politice făceau imposibilă participarea directă la luptă, contribuțiile materiale și sprijinul spiritual ferm, deschis, au venit, cu fraternă generozitate, ca un legitim prelude la desfășurarea viitoare, previzibilă, inevitabilă, a istoriei naționale către unitate și libertate.

LUPELE pentru redutele Plevnei începuseră din iunie. La 22 iunie 1877, diviziile ruse, comandate de Marele duce Nicolae, trecuseră Dunărea, pe la Zimnicea, pe un pod de vase, după ce artileria rusă și tinerii artileriști români dezlănțuiseră un baraj nimicitor asupra monitoarelor și bateriilor otomane. Pînă sub Plevna, coloanele Marelui duce Nicolae au înaintat repede, însă acolo, în spatele unor redute de pămînt și de țărui de lemn — poate că mai uci-gătoare decît fortificațiile din beton — vestitul pașă Osman, nădejdea Semilunei, își masase diviziile de trăgători, lăncieri și spadasi, cu hotărîrea de a nu se retrage niciodată. Dispozitivul lor de luptă era anume întocmit pentru bătălii absolute, în care nenorociții de luptători n-aveau de ales decît între victorie și moarte.

Bătălia de la Smirnan (Cromolitografie din 1881)

Ostași români lucrînd la tranșeele din jurul Plevnei (Din albumul Plevna 1877, Sofia, 1968)

De la 20 august 1877 toate unitățile ruse și române au luptat conform ordinelor directe ale generalului Alexandru Cernat, care avea comanda operațiunilor militare. Domnitorul Carol I, în calitate de comandant suprem, era asistat de generalul rus Zotov.

Pentru cucerirea redutelor masive ce apărau Plevna pe un front larg, circular, au murit mii de soldați ruși și români, au căzut eroic, într-un elan cum nu se mai văzuse, ostași care au intrat în legende, ofițeri care au rămas în istoria militară ca exemple de abnegație, ca modele de pricepere ostășească și de curaj lucid. Proportia vieților sacrificate în asalturile de la Plevna, și mai tîrziu, la Grivița, Rahova, Smirnan, Vidin este foarte mare în raport cu efectivele trimise în luptă. Cernat raporta că are 39.700 de români pe front. În desfășurarea campaniei, în opt luni de atacuri și de manevre, de marșuri și de privațiuni, armata română a pierdut mai mult de zece mii de ostași și de ofițeri, socotind numai morții și răniții scoși definitiv din luptă. Cel puțin tot atîția oameni au fost răniți mai ușor, și nu este o legendă, nici operă de poet vizionar, afirmația că foarte mulți soldați din armata noastră de la '77 și '78 au continuat să lupte cu rani grele, într-atît setea de biruință îi ducea, vijelios, înainte.

SERAGENTUL-veteran Dumitru Bătătușescu povestea că bătăliile nu i-au înspăimîntat niciodată pe ostași. Cînd maiorul Șonța a strigat la Grivița, ridicînd drapelul regimentului, că drumul românilor este înainte, au rămas pe loc doar dorobanții uciși. Trupurile lor zăceau peste parapete și lăsau în țărînă rîulele stacojii. Terenul unde s-a dat lupta cea mai mare și mai secerătoare era o vale adîncă, urmată de o coastă înaltă și repede. Pămîntul plouat aluneca Gloanțele celor din redute au nimicît primele rînduri. Totuși, dorobanții au înaintat, au dat asaltul, cu atîta vigoare, că încremeneau soldații turci și aruncau armele, vîzînd cum năvălește moartea ca potopul și pierzania asupra lor. În fața acestei urgenții, Osman și-a dat seama că bătălia cea mare e pierdută. Curînd el a consimțit să se predea, prezentînd generalului român iataganul lui cu minerul aurit. Fusese simbol al cuceririlor otomane și devenea relicvă în muzeul independenței românești.

GRELE n-au fost numai bătăliile — ne spunea bunicul, ștergîndu-și de vin roșu mustățile cenușii, aspre și ascuțite. Erau grele marșurile, măi băieți, mai mult pe cîmpuri, pe arătură, decît pe drumuri. Ostașii călcau țărîna și ziceau, cum li se potrivea lor, țărănește, aici ar fi fost bun pămîntul de porumb, aici de orz și dincolo, pe colina aia, aș fi pus butuci de vie. Grele erau ploile, care nu se potoleau niciodată, așa cum își aduc aminte soldații tuturor războaielor din istoria zbuciumată a omenirii. Ploua ziua și noaptea. Cine să-și mai amintească la oaste de puținele ceasuri de soare,

cînd li se usca noroiul și sîngele pe scoarța miinilor. Cine ar putea să spună de ce plouă pe cîmpurile și dealurile de luptă mai mult decît acasă și în țîrguri?

Așa a fost războiul. Cînd ostașii români, umăr la umăr cu soldații ruși, cu detașamentele de voluntari bulgari au forțat, hotărîtor, redutele Vidinului, comandantul otoman a înțeles că războiul se sfîrșise. Un gornist din regimentul 13, scrie un istoric, ba din regimentul 10, spunea bunicul meu — așa că erau din toate regimentele — a înțonat sunetele înalte și prelungi care însemnau „încetarea focului de arme”. Fără să vrea, gornistii împleteau în vibrațiile sonore un imn de glorie pentru biruință și un cîntec solemn pentru miile de luptători rămași intrutotdeauna, pe locul bătăliilor.

La Conferința de pace, de la Berlin, din 1879, spun istoriograful, delegații guvernului român, Ion Brătianu și mereu vigourosul Mihail Kogălniceanu au fost primiți „numai” ca să citească un memoriu.

Cu toate acestea, Kogălniceanu nu a putut fi oprit să declare: nu vrem a ni se dărui independența, ci vrem a ni se recunoaște această independență după „dreptul cel vechi” și potrivit cu jertfele făcute în război.

Istoria nu mai putea fi oprită. Românii știau că sint oamenii unei țări independente. Această independență nu era o vorbă, nici un act diplomatic, ci un fapt definitiv, pecetluit cu mult sînge. Insuși țarul trimisese la București 25 de mii de medalii de „admirație și recunoștință” pentru ostașii români.

Au trecut 98 de ani. Pe frumosul bulevard bucureștean care poartă, cu cinste, numele lui Petru Groza, bulevard trasat cu linia și echerul între podul Elefterie și grădina palatului Cotroceni, castanii mari, puternici și bătrîni, au arborat candelabre de flori. Li prîvim cu admirație, dar poate că admirația și dragostea noastră ar fi mai caldă, mai puternică, dacă ne-am aduce aminte că acei arbori au fost plantați, în 1902, acolo unde sint acum, de veteranii din războiul de la '77.

Se împlinea un sfert de veac de la independență. Capitala era în sărbătoare. Se inaugura parcul de pe Dealul Filaret, pe ale cărui peluze fragede statul înălțase o expoziție, mindră, a României ce intra, cu speranță, în veacul 20.

Tot atunci, luptătorii de la '77, cărora începuse a li se zice, — după exemplul și cu vorba romanilor — „veterani”, cu toate că erau încă departe de bătrînețe, au construit marele bulevard al neatinării. Ei, „veteranii”, l-au împodobit cu castanii ce încununează și astăzi glorioasa lor amintire și meritul lor, nemăsurat de mare, pentru că la Smirnan, la Plevna și la Grivița — au deschis drumul către împlinirea idealurilor de progres și de libertate, dragi poporului român.

Mircea Grigorescu

(Urmare din pagina 13)

fanterie nr. 2, căzut în ziua de 17 septembrie în luptele de la Prunișor. Alături — un carnet cu însemnări și versuri închinare țării, perforate de glonțul care l-a ucis. Apoi, fotografia soldatului Lazăr Neguțoiu din grupa care, în dimineața zilei de 25 octombrie 1944, pătrunzând printre primele în Carei, a înălțat tricolorul românesc în orașul eliberat. Alături — cască soldatului. Apoi, fotografia soldatului Eftimie Croitoru, din compania 18 poduri care, la 17 noiembrie 1944, cu prețul vieții, a salvat podul de la Tiszalök, din Ungaria. Alături — livretul militar aparținând soldatului Eftimie Croitoru, atunci în vîrstă de 30 ani. Fotografia sublocotenentului Ion Pătruț, locotenentului Constantin Marinescu, caporalului Ștefan Neacșu, caporalului Petre Zaharia, sergentului Nicolae Boeriu, sergentului Elena Chiriță, căzuți în luptă pentru eliberarea Budapestei. Fotografia colonelului Victor Georgescu, comandantul trupelor de geniu ale Corpului 4 armată, căzut în timpul luptelor pentru forțarea râului Hron, la 28 martie 1945. Alături, schiza care l-a străpuns. Fotografia generalului de corp de armată Nicolae Dăscălescu, comandantul Armatei 4, în timpul luptelor din Cehoslovacia. Alături — o schiță de bătălie. Fotografia generalului de corp de armată Vasile Atanasiu, comandantul Armatei 1 în timpul luptelor din Cehoslovacia. Alături — eșarfe roșii și tricolore primite de generalul Atanasiu de la muncitorii clujeni la reînțocirea în țară a trupelor de sub comanda sa. Și mai vedem fotografia soldatului Veronel Pirlea, din regimentul 3 dorobanți, căzut la Kobelzice — Cehoslovacia, în dimineața zilei de 9 mai 1945. În dimineața zilei Victoriei. Jertfă scumpă, între atâtea altele date de națiunea noastră pentru propria sa eliberare și pentru eliberarea altor popoare. E plină, astfel, istoria de eroi, iar amintirea, de gânduri de recunoștință.

Cronica acelor vremuri de luptă de acum treizeci de ani ne arată cit de scump a fost prețul libertății și ne ajută să ne dăm seama încă o dată că marea eliberare care începe cu insurjecția armată din August 1944 nu este nicidecum un dar al cuiva, ci o înfăptuire eroică a poporului însuși, a armatei noastre care a continuat lupta cot la cot cu armata sovietică pînă la înfrîngerea definitivă a fascismului. Din impresionatele evocări ale luptătorilor pe frontul antihitlerist, între care și ale unor comandanți de mari unități, aflăm că la numai cîteva zile de la 23 August, în momentul cînd se împlineau patru ani de la odiosul Dictat de la Viena, trupele române eliberaseră deja primul oraș din Transilvania, Sf. Gheorghe, deschizînd larg porțile Carpaților. În ordinul de zi al comandantului Corpului de munte român din 12 septembrie 1944 se spune :

„Ostași, datorită vouă, mîndrul țînut al Brașovului și Făgărașului a fost păstrat curat de inamic. Prin această ispravă ați înlesnit trecerea aliaților ruși peste pasurile frumozilor noștri Carpați...” lar comandantul Corpului 33 sovietic, generalul Semionov, adresează la 8 septembrie 1944 Diviziei „Tudor Vladimirescu” următorul mesaj :

„Felicit din tot sufletul pe ofițeri, sergenți și trupa cu ocazia cuceririi orașului și cetății Sf. Gheorghe. Vă doresc viitoare succese pe cîmpul de luptă”. Să extragem și aceste cîteva rînduri din lucrarea sovietică **Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei** :

„În primele zile ale lunii septembrie, cînd trupele germano-ungare au încercat să treacă la ofensivă, trupele române au organizat apărarea pe aliniamentul Tîrgu-Mureș-Turda, precum și în raionul Arad-Timișoara și timp de cîteva zile au stăvilit atacurile dușmanului. Aceasta a permis unităților Armatei Roșii să treacă în bune condiții Carpații Meridionali.”

Așadar, creînd în noaptea de 23 August 1944 un front de 1 400 km. în centrul Transilvaniei și pe frontiera de vest și sud a țării, armata română, larg sprijinită de întregul popor, a sfîrșit ofensiva inamicului hitleristo-hortist, țînînd astfel deschise trecătorile Carpaților Meridionali, prin care s-au revărsat forțele sovietice și române venite de la sud de Carpați. A fost, astfel, menținut un larg cap de pod la nord de Carpații Meridionali și la vest de Carpații Occidentali în care au putut fi concentrate forțe masive pentru loviturile ulterioare date pe direcția strategică a văii Dunării spre Belgrad și Budapesta, fără întîrzierea și fără marile pierderi implicate de o operație de forțare a lanțului carpatic și a Dunării inferioare. Așa glăsuiește cronica și ea are rezonanță de epopee. Au fost, într-adevăr, timpuri eroice, timpuri care au lăsat în memoria poporului fapte de vitejie de neuitat. Fiindcă, iată, armata română luptă cot la cot cu

armata sovietică pînă la victoria finală asupra fascismului german. Eliberînd Transilvania, armata română a participat apoi, din dovadă de o înaltă combativitate militară, și la marile operațiuni din Ungaria, Cehoslovacia și Austria.

Există în muzeu numeroase documente — jurnale de front, reportaje, ordine de zi, scrisori, fotografii, trofee, — care vorbesc despre frăția de arme româno-sovietică, despre eroismul ostașilor noștri în luptele pentru eliberarea Debreținului, Budapestei, a multor localități din Cehoslovacia, despre drumul glorios întins pe mai bine de 1 000 de km spre apus — de la Mureș pînă în apropiere de Praga.

Citez dintr-o scrisoare adresată la 25 ianuarie 1945 Corpului aerian român de către profesorul liceului din Miskolc, participanți la funeraliile adjutantului aviator Vasile Scripcaru, căzut în luptele pentru eliberarea orașului :

„Eroul care păstrează semnele aviației române a fost înmormîntat în cimitirul eroilor din Miskolc... Vă asigurăm că an de an vom anunța părinții și rudele eroului despre starea mormîntului luat sub îngrijirea noastră”. Și iată și un ordin al comandantului Corpului 7 armată român, generalul Nicolae Șova, dat unităților sale înainte de a porni asaltul asupra Budapestei și care pune în lumină deosebirea esențială între comportarea omenească a ostașilor noștri față de populația civilă și cea a cotropitorilor fasciști :

„Cer trupelor Corpului 7 armată să se bată cu îndrăzneală pentru a învinge, dar pretînd în același timp să se poarte loial, cu demnitate și omenie, pentru a nu micșora cu nimic măreția victoriei obținute”.

Transcriu explicația la o fotografie : „În dimineața zilei de 1 ianuarie, 1945, în luptele pentru eliberarea Budapestei a căzut lovit de un proiectil de artilerie sergentul Elena Chiriță. Această tinără care se înrolase ca voluntară încă din septembrie 1944 și îndeplinea funcția de sanitar la unul din batalioanele Regimentului 96 infanterie, participase la luptele de la Păuliș, de la Mindszent, de la Alpár, în masivul Gödöllő, în zona satului Isaszeg.”

Transcriu explicația la două fotografii : „În luptele de la Oremov-Laz s-a distins locotenentul Constantin Racoțeanu, din Regimentul 9 artilerie, prin precizia cu care a dirijat focul divizionului său de la un observator înaintat, provocînd pierderi mari inamicului. Bravul ofițer artilerist a căzut la postul său lovit de un proiectil. Cu o lună înainte și-a dat viața în Munții Javorina și fratele său, maiorul Ion Racoțeanu, patriot însuflețit de ferme convingeri antifasciste, progresiste. Frații Racoțeanu au căzut eroic în încheierea cu militarismul german, împotriva căruia luptase și tatăl lor, mort pe front în 1917”.

Și încă o explicație care ar putea fi luată drept motto la filmul **Prea mic pentru un război atît de mare**, după un scenariu de Dumitru Radu Popescu :

„În luptele din zona Banská Bystrica s-a distins și copilul de trupă Marin Lungu din Divizia 9 infanterie, după ce pe teritoriul României, în luptele de pe Mureș și de la Carei, și apoi din Ungaria și Cehoslovacia, a executat mai multe incursiuni la inamic, c grupul de cercetare al mării unități, reușind să culeagă prețioase informații. [...] Prins de fasciști și aruncat într-un lagăr de prizonieri, a fost eliberat odată cu capitularea Germaniei”.

ÎN ACEA zi de primăvară, Ziua Victoriei, ziua păcii, pe frontul antihitlerist se pregăteau să se întorcă acasă, în satele și orașele natale, astași, subofițeri, și ofițeri români însușind două comandamente de armată, patru comandamente de corp de armată, șaisprezece divizii de infanterie și cavalerie, un corp aerian, o divizie de artilerie anti-aeriană, Flotila de Dunăre, un regiment de tancuri, o brigadă de căi ferate, adică aproape două sute de mii de omeni. Dar ciți au plecat la luptă ? Peste cinci sute de mii ! Adică 538 536 de militari. Acesta a fost efectivul total al armatei române participant la războiul împotriva Germaniei hitleriste. Pe un panou e înscris numărul celor căzuți : 167 525, dintre care 10 000 de ofițeri și subofițeri. Din alt document aflăm că faptele de arme ale trupelor române în războiul antihitlerist au fost citate de Comandamentul român prin numeroase ordine de zi pe întreaga armată și prin treizeci de ordine și comunicate de război

ale Comandamentului Suprem sovietic și comandamentelor unor mari unități sovietice cu care au cooperat. Peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri români au fost decorați cu ordine și medalii de război românești, sovietice și cehoslovace.

Și iată-i acum întorcîndu-se. Unități românești, revenite în patrie, trec defilînd prin orașul Timișoara. O altă fotografie ne înfățișează momentul primirii trupelor noastre reîntoarse de pe front de către locuitorii orașului Oradea. Trec de-a lungul țării eliberate spre satele și orașele lor. Vor coborî spre Oltenia, spre Cîmpia Dunării, vor urca spre Capitala patriei, spre ținutul Vrancei și mai încolo, spre Țara de Sus a Moldovei, fiind, desigur, printre ei și acel soldat Ionașcu citat pe ordinul de zi al Marelui Stat Major, soldatul Ionașcu din Delenii Iașului, cel care, în toila bătăliei, făcînd parte din Divizia „Tudor Vladimirescu”, i-a întîlnit pe hitleriști în satul său. Și el a trebuit să treacă prin ogradă cu pușca încărcată fără să-și fi putut arunca o privire spre casă și să-i urmărească, împreună cu camarazii săi de luptă, pînă la Sfîntul Gheorghe și mai departe, spre Ungaria. Acum, după atîția ani de război, revenea pe locurile natale pentru a semăna griu și porumb, pe pămîntul cu care a fost improprietărit de primul guvern democratic al țării eliberate.

Cum arată, așadar, victoria ? Ea are chipul muncitorilor și țărănilor trudind pentru susținerea frontului, al intelectualilor legați de visurile de libertate ale poporului, ea are chipul glorioșilor eroi, ea are chipul comuniștilor. Victoria are chipul ostașilor noștri, viteji, neînfricați, acoperiți de glorie în marea luptă a popoarelor pentru zdrobirea Germaniei fasciste și cucerirea păcii pe pămînt. Iată-i, într-o fotografie, trecînd pe sub Arcul de triumf din Capitală, în 1945, la sărbătorirea primului 23 August. Întreaga lor înfățișare pare să răspundă acelei idei conținute în cuvîntarea primului ministru Dr. Petru Groza ținută la 26 aprilie 1945 în fața primului lot de activiști politici din armată : „Una din sarcinile mari ale poporului român și ale guvernului actual este democratizarea armatei ; sudînd armata cu poporul, făcînd o pavăză democrației, vom da armatei aureola onoarei și sacrificiului”. Și mai departe : „Acum misiunea adevărată a armatei e aceea de a fi paznicul liniștii, averii și vieții poporului, al muncii și prosperității”.

La sfîrșitul călătoriei printre exemple unice de armament, uniforme, drăpele, distincții, tipărituri și reportaje, lucrări de artă pe teme militare, trofee, obiecte personale mă reîntorc la cele două imagini ce stăruie încă, între numeroasele fotografii și fotoreportaje, în fața ochilor : cea a mulțimii nesfîrșite în prima zi de pace și cea a ostașilor trecînd, în ziua primei aniversări a eliberării patriei, pe sub Arcul de triumf. Imagini simbolice dintr-un timp de la care începe drumul istoric al revoluției noastre, drumul celor 30 de ani de la aniversarea victoriei asupra fascismului. Drum pe al cărui parcurs Armata Republicii Socialiste România, organizată, condusă și educată de Partidul Comunist Român, de Comandantul ei suprem, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în spiritul tradițiilor străbune de dragoste de patrie și însuflețită de înfăptuirile socialiste, a dovedit că înțelege pe deplin răspunderea ce-i revine de a fi scut de nădejde al cuceririi poporului, al independenței și suveranității naționale.

Vasile Băran

Foto-text : Vasile BLENDEA

Generalul I. M. Managarov, comandantul Armatei a 53-a sovietice și generalul Vasile Atanasiu, comandantul Armatei I române, pe frontul din Cehoslovacia (1945)

1. 2.

3. 4.

5. 6.

7.

1. Eftimie Croitoru, din Compania 18 poduri. În noiembrie 1944 a distrus, de la mică distanță, o mină inamică de curent salvînd cu prețul propriei vieți podul de pontoane de la Tiszalök. 2. Sergentul Elena Chiriță, sanitară voluntară în Regimentul 96 infanterie, căzută în luptele de la periferia Budapestei. 3. Caporalul Ștefan Neacșu din Bateria 11 anticar, căzut în luptele din Ungaria. 4. Locotenentul Constantin Marinescu din Regimentul 26 dorobanți, căzut în luptele pentru cucerirea poștei centrale din Budapesta. 5. Sublocotenentul Ion Pătruț din Regimentul 2 roșiori, căzut la 26 decembrie 1944 în localitatea Odolfaiva din Ungaria. 6. Sergentul Nicolae Boeriu din Grupul 18 cercetare, căzut la 26 octombrie 1944 după depășirea frontierei ungare. 7. Caporalul Petre Zaharia din Regimentul 42 artilerie, căzut în luptele de la Budapesta.

Trupe române din Corpul motomecanizat urmărind inamicul în timpul luptelor pentru eliberarea țării (1944)

PIESA DE ACTUALITATE PE CARE O SCRIU

Teatru

Aurel Baranga:
„ULTIMA MEA
LUCRARE
E O DRAMĂ”

DUPĂ numeroase comedii — poate prea numeroase — amenințat de fenomenul repetirii, m-am întors la dramă.

Viața unei femei, ultima mea lucrare, încredințată Teatrului de Comedie, este o dramă, dosarul unei existențe, istoria vieții unei femei, care, confruntată, în tinerețea ei, cu o serie de întâmplări tragice, violente, uneori cumplite, găsește, totuși, resursele morale ca să renască și să ia viața de la capăt. Este — dacă specia există — o tragedie tonică, optimistă și luminoasă, fiindcă demonstrează — convingător, sper — de ce rezerve, inepuizabile, de energie, speranță, încredere și outere creatoare beneficiază ființa umană. E o dramă care își propune să dea o replică teoriilor demisionare, sceptice, cinice și dezabuzate, care condamnă omul la disoluție și abandon și condiția umană la împăcare cu un destin pecetluit de tristețe și neputință. Oricât ar părea formularea de paradoxală, e o dramă a încrederii și a tuturor nădejdelor. **Piesă-confesiune** piesă-monolog, **Viața unei femei** prezintă un rol-comentariu, sub forma unui personaj lucid, atent, prezent și neconștient necruțător în judecățile sale,

care analizează condițiile în care s-au petrecut faptele tragediei, un glas al conștiinței, justițiar în concluziile lui. Rolul va fi interpretat de actor unic, nepereche, cu neputință de uitat în tot ce creează și care e Radu Beligan.

Singurul rol feminin al dramei **Femeia** e o partitură de o imensă dificultate fiindcă cere interpretei forță tragică, o mare capacitate de dominare a sentimentelor, care să elimine orice ispită de alunecare în „melo”, o ironie subtilă, un umor nuanțat. Rolul va fi interpretat de Marcela Rusu. **Martorii** tragediei — autorii ei — vor fi prezenți în scenă prin intermediul unei galerii de interpreți deosebiți, de multă vreme acreditați în conștiința publicului: Amza Pellea, Silviu Stănculescu, Mircea Șeptilici, Mihai Pălădescu și Costel Constantinescu. După cum se vede, o distribuție de zile mari. Regia și riscurile spectacolului și le asumă autorul. Și fiindcă întrebarea fatală: „la ce lucrați?” nu poate fi evitată, mă divulg. Mă aflu într-un stadiu avansat și lucrez febril la o nouă... **comedie**. Se va numi **Scamatorul**. Comedie lirică și comedie tragică, **Scamatorul** își va propune o demonstrație, dificilă, recunoscută dar ispititoare: corelația perfectă dintre **iluzie** și **realitate**. Orice **iluzie** — și cea mai fascinantă — poate deveni **realitate**, când își trage seva din aspirațiile omului spre frumos. Sper ca lucrarea să fie gata până în toamnă, dacă actul al treilea — întotdeauna cel mai greu de scris — nu-mi va pune probleme dificile. Scrisă „în metru clasic”, **comedia Scamatorul** mă pasionează și în planul realizării formale, fiindcă ambiționează să respecte cele trei unități, de timp, de loc și de acțiune.

Leonida Teodorescu:
„PREGĂTESC
O COMEDIE”

LUCREZ la o comedie, al cărei titlu (provizoriu) este **Prințul din Pago-Pago** și pentru care am încheiat un contract cu Teatrul „Ion Creangă”, deocamdată însă aștept să începă repetițiile cu **Evadarea** la Teatrul Național. Dar să ne întorcem la comedie. E în același timp o comedie fantastică și foarte ancorată în actualitate, un fel de basm cu personaje reale. Imi pare bine că o voi încredința unui autentic om de teatru, cum este Alecu Popovici, unul din acei „microbiști” ai teatrului pe care-i înțelegi mult mai rar decât îți poți imagina. Mai ales când sînt și profesioniști. Eu unul țin foarte mult la acest lucru, la profesionalitate. Toate celelalte lucruri sînt foarte plăcute — și pasiunea, și bunele intenții — dar cu condiția să

se sprijine pe calitățile omului de meserie, pentru că altfel totul se transformă în baloane de săpun. Unele frumoase, altele urite, dar pînă la urmă și unele și altele se sparg și ațita tot. Poate că în teatru baloanele de săpun sînt mai evidente decît în altă parte, pentru că sînt mai la vedere.

Chiar înainte a acestei comedii (**Prințul din Pago-Pago**) am scris (anul trecut) două drame: **Echinox** și **Cine a fost Adam?** Piesa **Echinox** am predat-o Teatrului „Ion Vasilescu” și Teatrului Național din Cluj-Napoca, iar **Cine a fost Adam?** am predat-o Teatrului Mic. Tot anul trecut am realizat ultima versiune a piesei **Fortul**, a cărei primă parte am publicat-o în octombrie în „România literară” și pe care am predat-o televiziunii. Am predat și o piesă radio-ului — **Eclipsa** — a cărei înregistrare trebuie să înceapă azi-miine. O voi face cu un regizor cu care am mai colaborat și cu care-mi face plăcere să colaborez și de acum înainte. E vorba de Dan Puican.

Comedia **Prințul din Pago-Pago** este a douăzecea piesă a mea, deci scriind-o îndeplinesc față de mine un fel de datorie jubiliară. Cu piesele pe care le-am scris pînă acum pot susține singur o întreagă stagiune bucureșteană.

Ion Băieșu:
S-AR PUTEA
SĂ SE CHEME
„CASTELUL CU
FANTOME”

LUCREZ la o comedie care s-ar putea să se cheme **Castelul cu fantome**. **Dresoarea de fantome**, un fel de farsă semipolițistă; în care o tinăruă suavă și curajoasă cade ca musca-n lapte în mijlocul unei bande fioroase. Piesa nefiind finisată, nu știu dacă e bună sau proastă și ce voi face cu ea. De asemenea, pregătesc, pentru sala a treia — și cea mai mică — a Teatrului Național, trei comedii scurte. Două dintre ele se numesc: **Cine sapă groapa altuia** și **Escrocii în aer liber**, a treia are un titlu provizoriu **Experiență pe viu**, și e aproape gata. Anul trecut mi-a ieșit de sub tipar și un volum de teatru pe care mi l-am dorit antologic, dar care nu este așa ceva.

Prin piesa de actualitate înțeleg acea lucrare care poate să intereseze — și interesează de fapt — publicul de astăzi. Este un adevăr atît de bine înțeles încît o demonstrație în plus nu cred să-și mai aibă rostul. Problemele omenești, de-a lungul timpului, au fost aceleași: la Sofocle, la Shakespeare sau Albee, binele a învins mereu răul, dreptatea a ieșit învingătoare, lașitatea, perfidia etc. au fost de-a pururi amendate. Publicul nostru de azi cere același lucru. Eroul pozitiv este veșnic în grațiile sale, motiv pentru care și aplaudă cu sinceritate biruința sa, triumful său. Așa cum se întâmplă și în filmele cu cow-boy, balcoanele bucurîndu-se frenetic de curajul și singele rece al pistolarului, care îi reduce la tăcere pe bandiți. Aceasta ar fi deci piesa de actualitate, după mine: piesa care este pe placul publicului, care îi cîștigă aplauzele și credința în valorile umane exprimate. O piesă reflectînd un eveniment din anul 1975, cu lux de amănunte și fidelitate pentru culoarea lo-

cală, dar care nu cucerește adeviziunea spectatorilor e la fel de inactuală ca și un vodevil prăfuit de Labiche. E un semn sigur că îi lipsește ceva adînc și esențial: capacitatea dramaturgului de a vedea artistic.

Continui să scriu comedii, și comedia își cîștigă greu un loc alături de genurile importante ale literaturii. Ne chinăm de 2000 de ani să învingem stupidă prejudecată care așează comicul în zona superficialului, prejudecată care dă de înțeles că numai drama și tragedia ar fi în stare să soneze stări abisale. În literatura noastră numai Caragiale a reușit să impună forța genului comic, și asta mai ales după moartea sa. După cum bine știm, în timpul vieții, i s-au făcut destule mizerii, inclusiv aducerea de guler în fața judecății. În cele din urmă comicul își va dobîndi respectul ce i se cuvine și din partea criticilor, prin forța publicului, mai bine zis prin insistența cu care acesta din urmă îl cere și îl frecventează.

Aceleași ginduri

● Pe o temă foarte actuală și substanțială, anume „conștiința angajării artistului în slujba marilor idealuri sociale și naționale”, revista literar-artistică a radioteleviziunii a reunit, sub o frumoasă și decorativă cupolă, scriitori și artiști, cu și fără uniformă militară, însufleșiți de aceleași ginduri, de aceeași fierbinte și lucidă iubire de țară. A fost bine in-

COMEDIA FRANCEZĂ LA BUCUREȘTI.
Scenă din Horace de Corneille

spirată ideea colaborării Uniunii Scriitorilor cu Ministerul Apărării Naționale. Contribuția celor două instituții, judicios dozată, a reușit să ne ofere un spectacol armonios și elevat. Insuși caracterul omogen al „șezătoarei” ne îngăduie să-i cităm, laolaltă, pe protagoniști, poezii George Alboiu, locotenent Valeriu Pricină, Petre Ghelmez, Dragoș Vicol, Nicolae Stoian, Szemler Ferenc, Teodor Balș, colonel Traian Reu, general în rezervă Constantin Atanasiu, Paul Tutungiu, Lucian Avramescu, colonel Ioan Costea; actorii Florina Cercel, Emil Hossu, Olga Bucătaru, Mariella Petrescu, Traian Stănescu. Cu binemeritate aplauze au fost salutate momentele muzicale: ansamblul coral și instrumental „Doina” al Armatei, sub baghetele dirijorilor colonel Sergiu Eremia și general-maior Dinu Stelian, ansamblul și soliștii Școlii militare de muzică (elevii Dușu Marian și Rotaru Petre). Cîntăreața de balade Maria Dragomiroiu, care, cu voce minunată timbrată, a cîntat fapte vechi de lupte, „cu flintă și cu secure”. Ar fi nedrept să nu remarcăm calitatea filmării acestui spectacol, procedeele tehnice de suprapunere a imaginilor, toate realizate cu o acuratețe exemplară. Spectacolul a fost regizat de Nae Cosmescu, redactat de Liliana Zenne și filmat de Mihai Panait. Li se cuvin

cite „25 de puncte”, dacă aceasta-i cota maximă.

● **Ecoul** este un film-reportaj despre micul dirijor Radu Postăvaru de la Iași, îndrăgît de auditorii din toată țara și de toate virstele. Îi dorim, din inimă, lui Radu să nu aibă soarta ingrătă, uneori nedreaptă, a talentelor prococe. L-am văzut la pupitrul Filarmonicii din Iași, la serbarea „ambasadorilor prieteniei”, în amîndouă aceste împrejurări atent, cuminte, nici mai serios, nici mai zimbitor decît se cuvenea unui muzician adevărat. L-am văzut, deopotrivă de atent și de serios, în pupitrul lui de școlar. L-am văzut, de asemenea, cu îndoită bucurie, jucîndu-se, într-o foarte bine îngrijită piață din Iași, cu prietenii lui, porumbeii.

Pelicula obținută, cu migală, de o harnică echipă a studioului de filme tv (Al. G. Croitoru — scenariul; Nicolae Niță — imaginea; Ion Holtea — sunetul; Ion Pârlea și Nadina Boiculescu — producția) este atît de frumoasă, încît nici n-ar fi avut nevoie de cele două-trei momente în care se amintea, inutil, de unele producții similare. Viitorul film-reportaj de artă al acestei echipe va fi, cu certitudine, un succes, indiferent pe ce temă.

M. Rimniceanu

„Pe aici nu se trece”

Flash-back

Un film „inactual”

MI s-a făcut dor și am revăzut la Cinematecă **Valurile Dunării**, într-o sală cu spectatori cuminiți și tandri, care parcă răsfoiau un album de familie. Voiam să supun impresia de atunci, din 1960, unei verificări nemlădiate de nici un sentimentalism. În fond, între noi, cei de azi, și film s-a așternut exact distanța de ani dintre film și evenimentele războiului pe care le descrie. Perspectivă dublată care dă ochiului un cimp complet — asupra filmului, asupra evenimentelor, asupra relației dintre acestea. Spectatorul obține, în astfel de condiții, perspicacitate sporită a unui personaj dintr-o fotografie care, privind-o, observă în jurul chipului său înfinit mai multe detalii decât cineva care nu făcuse parte din poză.

Înainte de a-l revedea îmi mai rămăsese despre film doar o viziune de forspan: citeva secvențe mai pitorești, cenușul sobru al imaginii, tonul... Încă din generic am găsit amintiri neașteptate, nume cunoscute cindva și apoi date uitării, bucăți de viață reeditate parcă de un jurnal de zi. Anumite scene mi le mai puteam reaminti, altele mi se păreau în continuare adinecunoscute. Nu mai țineam minte secvența din piața de fructe, dar îmi aminteam convoiul puș-ărișilor pe chei Pierdusem din vedere că un copil îl deconspiră mereu pe erou, dar chipul copilului mi se părea acum grozav de cunoscut. Filmul s-a încins, a prins tensiune, nu l-am găsit, oricât încercat, nici o fisură de ritm și de logică. Silueta fină, bărbătească, suplă, riguroasă. Cît de sigur poate fi un regizor de la primele lui încercări, în timp ce alții bijbie încă, după douăzeci de filme, în căutarea personalității! Scenariul mi s-a părut excelent, dialogurile — pline de naturaleză, caracterele — de o exactitate clasică. Marinarul construit așa de minuțios de actorul Ciulei părea, încă, recrutat de la timona unui șlep, personajul cu viață dublă al lui Lazăr Vrabie era perfect în ambiguitate, în timp ce eroina Irinei Petrescu n-a adunat nimic din stingăciile și demodările pe care timpul le adaugă gesturilor debutanților. Au trecut cincisprezece ani, dar revăzînd acest film n-am putut să fiu deloc sceptic. Nu m-au lăsat, poate, tocmai cele ce știam că au urmat, spaima că pierzindu-l, așa rămîne cu mai puțin, așa fi mai sărac.

Am realizat aceeași impresie din urmă cu un deceniu și jumătate. Și, dintr-odată, filmul mi s-a părut fără moarte, venic, „inactual”. În sensul gândit de Blaga cînd scria: „Intens și cu adevărat „actuale” pot deveni la un moment dat numai operele ce vor fi pe urmă definitive, iremediabil și pentru totdeauna „inactuale”...”

Romulus Rusan

ANUL trecut scriam o cronică cu titlul **De trei decenii...** — pentru că de treizeci de ani aștept, la fiecare 23 August, un film despre 23 August. Am zis **despre**, căci filme care se petrec în timpul lui 23 August 1944 au fost. Cîteva. De pildă: **Procesul alb și Străinul**. Despre ambele se poate spune că zugrăveau o interesantă situație morală și istorică pe care aș numi-o așteptarea neașteptatului. Se simțea că noul, ceva nou trebuia neapărat să se producă; ce? —, puțin puteau spune. Ceva la care „nimeni” nu se aștepta, dar pe care îl așteptau cu certitudine toți. Un alt film, **Portile albastre ale orașului**, zugrăvește un scurt episod: apărarea Capitalei de o mină de militari patrioți. **Prea mic pentru un război așa de mare** se ocuoa, ce-i drept, de războiul nostru în Ardeal și Cehoslovacia, dar fotografiat pe retina virgină a unui copil. Desigur, toate aceste momente sînt interesante.

Dar 23 August a însemnat mult mai mult. A fost nu numai o întorsătură nouă în Istoria războiului mondial, a fost un viraj în sufletul oamenilor. Sînt rare cazurile cînd omul face războiul cu sentimentul că luptă pentru o cauză iubită. Acest caz a fost zugrăvit în amănunte de filmul lui Doru Năstase: **Pe aici nu se trece** (scenariu de Titus Popovici). Direct, frontal și complet se vorbește despre urmările actului de la 23 August. Am zis **complet**. Avem aici o trecere bruscă la război contra nemților. Avem aici descrieri de lupte crîncene, demne de un Cecil B. de Mille. Avem aici conversiuni sufletești: tineri care își schimbă cu totul concepția despre viață. Avem aici militari de carieră care încep să gîndească socialist; în sfîrșit, avem aici un caz original de voluntariat. Elevii care-și făceau stagiul militar și cărora le mai trebuia aproape un an de inițiere ostășească, vor voi și vor cere să intre imediat în foc. Faptul este istoricește autentic, precum autentice sînt admirabilele lor vitejii. Filmul a fost o sinteză a mai multor lupte reale, în locuri istorice reale (în regiunea Mureșului). N-a fost mizanscenă, ci reconstituire. Dintre consilierii militari, unii participaseră la chiar acele bătălii din toamna lui '44. Așijderea mulți oameni de prin partea locului, acum muncitori la uzina de vagoane din Arad, au colaborat la film lucrînd la toate instalațiile și reparațiile de materiale din scenele de război.

Dar iată aspectul cel mai senzațional al acestui film. Vorbeam adineauri de scenele de bătălie „demne de un Cecil B. de Mille”. Am spus asta pentru că prima mea uimire a fost numărul imens de cascadori. Am întrebat pe autori: „cîți?” Și autorii mi-au răspuns: „Nici unul. Sau aproape nici unul. Doar „Miva”. Mille de tineri (2500) nu erau cascadori. Sau erau, în sensul că entuziasmul lor fusese așa de mare încît se descurcau instinctiv și acrobatic în mijlocul primejdiilor, al căzăturilor, flăcărilor, proiectilelor (da, al proiectilelor, în ciuda trucajilor). Oamenii aceia „credeau”. Se închipuiau jucîndu-și propriile lor fapte, retrăiau evenimentele reale, petrecute cu ani în urmă. Între ficțiunea rolului de actor și conduitele lor personale se operase o fuziune totală; căci parțitura lor personală se potrivea cu biografia părinților, rudelor, interpreților. Cam așa ceva s-a întîmplat în timpul turnării filmului **Pe aici nu se trece**. Film mai bogat în peripeții decît cele mai dinamice western; film mai bogat în întîmplări de psihologie decît cele mai ibseniene drame.

Personajele sînt multe, caracterele variate, interpreții tot unu și unu: Silviu Stănculescu, George Motoi, Ana Szeles, Ilarion Ciobanu, Eugenia Bosinceanu, Cornel Coman, Mihai Mereuță, Sorin Lepa, Jean Lorin Florescu. Dar mai ales interesante au fost personajele de elevi-ofițeri și voluntari: Vlad Rădescu, Vladimir Găitan, Victor Mavrodineanu, Ștefan Velnicu. Fiecare este sufletește opusul tuturor celorlalți trei; și totuși toți sînt la fel cu privire la principala, miraculoasă întîmplare: o sacră, umanistă orientare, în care se întîlnesc loialtă bunățate, îndrăzneală, probitate, milă și, mai ales, lucidă percepere a adevărului, a unui adevăr nou, descoperit acum, pe loc, în compania morții. Previn pe spectator: scene ca aceea a mitralierii unui sat întreg de femei, bătrîni,

copii, luați întîi ca scut contra gloanțelor, apoi împușcați în masă pentru că... nu mai era nevoie de ei — aceste scene au fost istoricește reale. Căci nemții, după 23 August, erau furioși în fața fermității acestor români care, cu putere și demnitate de stăpin (stăpin în sensul de stăpin pe acțiunile sale), le spusese scurt: „cărăți-vă!”.

Aș vrea, drept rezumat și concluzie, să subliniez importanța și îndrăzneala acestei realizări cinematografice de anvergură: reconstituire a unui eveniment istoric unic în felul lui, filmul **Pe aici nu se trece** recombune patetic unul dintre momentele semnificative ale participării armatei și poporului român la lupta împotriva fascismului.

D. I. Suchianu

Un nou film românesc: **Pe aici nu se trece**, omagiu cinematografic dedicat faptelor de eroism ale poporului nostru în timpul războiului antihitlerist (În imagine: Ana Szeles, Sorin Lepa, Vlad Rădescu — interpreți ai peliculei scrise de Titus Popovici și regizate de Doru Năstase)

Secvența

Un personaj

● **MACIEK** își curăță pistolul în cameră, cînd Cristina bate la ușă. „Cine este?” — întreabă el stringînd totul, dar neavînd timp să prinda un glonț ce alunecă sub masă. „Eu” — răspunde încet femeia care a venit să-i spună că ține la el, că rămîne acolo. „Imediat” — zice Maciek cău-tînd cu ochii glonțul, fără să-l găsească, după care primește femeia în cameră. Cristina îi vorbește, îi explică, Maciek îi răspunde mecanic (fără ca ea să-și dea seama), cu gîndul în altă parte, la glonț, pe care îl caută învîrtîndu-se precum prin cameră, cu urechea la vorbele femeii, dar cu ochii pe sub masă și scaune, pînă găsește într-un tîrziu ceea ce caută. Scenă crucială a ace-

tei capodopere numită **Cenușă și diamant** (reluată săptămîna trecută pe ecrane), adîncă sugestie a acelei „beții” interioare ce face ca un bărbat să spună unei femei: „Ce frumoasă ar putea fi viața!”. Dacă aș fi știut ieri ceea ce știu azi...”, gîndindu-se însă la glonțul cu care trebuie să suprime al bărbat. Unul dintre cele mai complexe personaje propuse de cinematograful modern, Maciek coboară direct parcă din paginile lui Maraux, din memorabilia lume a fanaticilor ce „ard” tragic într-un eveniment politic pe care nu-l înțeleg, de acolo de unde stă scris că „Fiecare om e amenințat de adevărul său”.

a. bc.

„Eroica”

● Retrospectivă a evenimentelor de acum trei decenii, iată tema centrală a programului de teatru radiofonic din această săptămîna, incluzînd o serie de reluări (dintre care serialul după romanul **Șoseaua Nordului** de Eugen Barbu, regia Constantin Moruzan) și o serie de premiere, toate grupate în ciclul **Eroica**: **Marile secunde** de Nicolae Jianu (regia Titel Constantinescu), **Marsul alb** de Pop Simion (dramatizare radiofonică de Virgil Stoianescu, regia Dan Puican), **Contraatacul** de Mihail Joldea (regia Mihai Pascual).

Cu **Marsul alb** de Pop Simion ne aflăm în fața uneia dintre cele mai interesante premiere radiofonice a anului: un text dramatic de mare autenticitate, într-o interpretare absolut relevabilă: actorii Virgil Ogășanu, Florian Pittis, Ion Besoiu, Lucian Musculescu...

Este istoria patetică și

tandră a patru tineri (media lor de viață abia dacă atinge 18 ani), voluntari, pe frontul antifascist, patru tineri de prin părțile Brașovului și Făgărașului, care ajung a lupta în Ungaria și Cehoslovacia...

Este portretul unei generații de adolescenți entuziaști și neînfrîcați, drepti, sentimentali, lipsiți de emfază, care în acea ultimă iarnă de război au transformat eroismul și sacrificiul în mod de existență, intrînd cu ardore în lupta dramatică a vieții și a morții, supunîndu-și leșitățile, abandonîndu-și iubirile, pentru că totul, dar absolut totul căpătase alte dimensiuni și perspective sub presiunea unui timp care nu mai avea răbdare să aștepte.

Patru tineri, dintre care unul moare în timpul războiului, iar ceilalți trei ajung a trăi și vremurile de pace — orizont, a-

tunci, al inflăcăratelor lor iluzii —, prezent în care trecutul capătă sens, căci „amintirile trebuie rostite cînd vremea cere să fie rostite”.

Trei tineri, deci, „Studentul”, „Țară”, „Băiatul cu porumbel”, alcătuiind acum o echipă de filmare ce pregătește **Marsul alb**, imagine cinematografică a marsului adolescenței lor entuziaste și neînfrîcate, maturizată de-a lungul aceluiași mars alb și nedomolit.

Și ideea unui asemenea film nu ni s-a părut deloc neîntemeiată, filmul a patru adolescenți, atît de tineri pentru un război atît de mare...

● La televiziune, premiera **Casa de piatră** de Aurel Mihală (ciclul **Oameni ai zilelor noastre**) în regia lui Petre Sava Băleanu, asupra căreia vom reveni.

Ioana Mălin

Telecinema

● **TREBUIE** să fi fost mirifică dimineața aceea — pe care de mult o țîn în mine, de cînd mi-a fost povestită, și chiar azi o incredințez cu teamă tiparului, fiindcă eu nici un efort n-am izbutit încă s-o retrăiesc în cinemateca mea — dimineața cînd, eliberat dintr-un lagăr nazist, ieșind dintre mormanele de cadavre și schelete vii între care trăise încolonat, omul acesta, la nici 24 de ore după ce i se spusese că e liber, că poate să se ducă acasă, și o noapte întrecăgă căutase un camion, o locomotivă, o căruță spre Cluj, Clujul fiind aproape ca și Parisul, ca și Roma, ca și Husei sau ca Marea Baltică, toată Europa fiind o singură țară liberă căci nu mai existau hitlerștii, dimineața — după ce dormise bine într-un pat din Europa, toate paturile Europei eliberate fiind bune, moi, incredibil de pufoase — omul a început să se plimbe printre casele întregi, cu flori de mai, eu trandafiri, cu ceerceafuri puse la aerisit, ale unui orășel scăpat nevătă-

mat din război, cu străzi pe care chiar mașinile salubrității își făceau la ora aceea datoria, ridicînd și deșertînd cutiile metalice pentru gunoi. Omul

mergea ca beat printre flori și tramvaie, printre copii și cutii de gunoaie. Abia acum simțea că moare. De fericire. Cînd ajunsese în centru, îi răsări în fața ochilor un cinema, se uită la poze, nu înțelegse nimic, dar era matineu, casierita îi făcu un semn, el se apropie de ghișeu,

CINEMA

ea îi spuse să intre în sală, să vadă și el un film, el pși înainte, în saia întunecată, era primul intuneric de cinema după ani trăiți printre reflectoare și clini, printre sirme ghîmpate și crematorii, se așeză pe un scaun și văzu pe ecran un bărbat gras și un bărbat slab mîncînd o pâlnie. Cel slab punea și sare pe fetru, cel gras îl invidia, îi rupea pâlnia din mînă, încerca și el să guste, se ridea plin și în bohote, nu puteai să nu rizi, cei doi erau Stan și Bran, cum să nu rizi la Stan și Bran cînd mîncă o pâlnie, omul emise instinctiv un chiot, dar deodată începu să plîngă și, în clipa cînd lacrimile îi atinseseră buzele, el scoase un strigăt cu care înghetă sala nimeni parcă nu mai îndrăzni să ridă în jurul lui, fugi ca un nebun, se aprinse lumina, ieși din cinema, la soare, liber și îngrozit de ceea ce făcuse, de ceea ce trăise, de ceea ce simțise — teroarea imposibilității de a mai ride.

Radu Cosașu

Plastică

ISTORIE și ARTĂ

ISTORIA a vrut ca în această zi de primăvară să aniversăm două evenimente cu adincă rezonanță în existența României moderne, fiecare dintre ele marcând cite un moment din devenirea acestei țări.

Două date, înscrise cu litera nepieritoare a jertfei în memoria oamenilor, își asumă rolul unor simboluri în jurul cărora vibrează conștiința întregului nostru popor. Admirabile exemple de materializare prin acțiune a idealurilor unor generații convinse de necesitatea misiunii ce le revenea, cele două evenimente pătrund în conștiința românească definitiv și la dimensiunea lor reală, dând naștere unui climat de adeziune ce cuprinde pe toți contemporanii și ale cărui ecouri se prelungesc, amplificate cu noi sensuri, de-a lungul deceniilor următoare. Cronica faptelor eroice care au condus la Independență și Victorie se scrie în acele zile de acțiune în nenumărate feluri, de la consemnarea seacă a comunicatelor sau cea patetică a jurnalelor de front, pînă la imaginile înregistrate în timpul luptelor sau în tăcuta activitate din spa-

tele tranșelor. Se reconstituie cu ajutorul lor temperatura înaltă la care se afirmă conștiința unei națiuni și se cristaliza, peste ani, omagiul urmașilor.

Atunci, ca totdeauna de-a lungul istoriei noastre, conștiința tuturor se orientează către un scop unic, se solidarizează în jurul marilor imperative și seismograful sensibil al artei înregistrează faptele și semnificațiile lor, investind fiecare operă cu acele valori umane, sociale, etice și etnice capabile să asigure viabilitatea și accesibilitatea adevăratei creații.

TEMA războiului pentru Independență, a efortului pentru realizarea unor idealuri înalte pătrunde, dominantă, în arta epocii. Literatura capătă tonul și dimensiunea marilor epoei, înflăcărea patriotică generează opere al căror mesaj sincer, direct, constituie principala lor calitate. Iar artele plastice, de curind solicitate pe planul gândirii moderne, cunosc un moment de cristalizare cu efecte determinante pentru epocile următoare. Semnificativ din acest unghi ni se pare

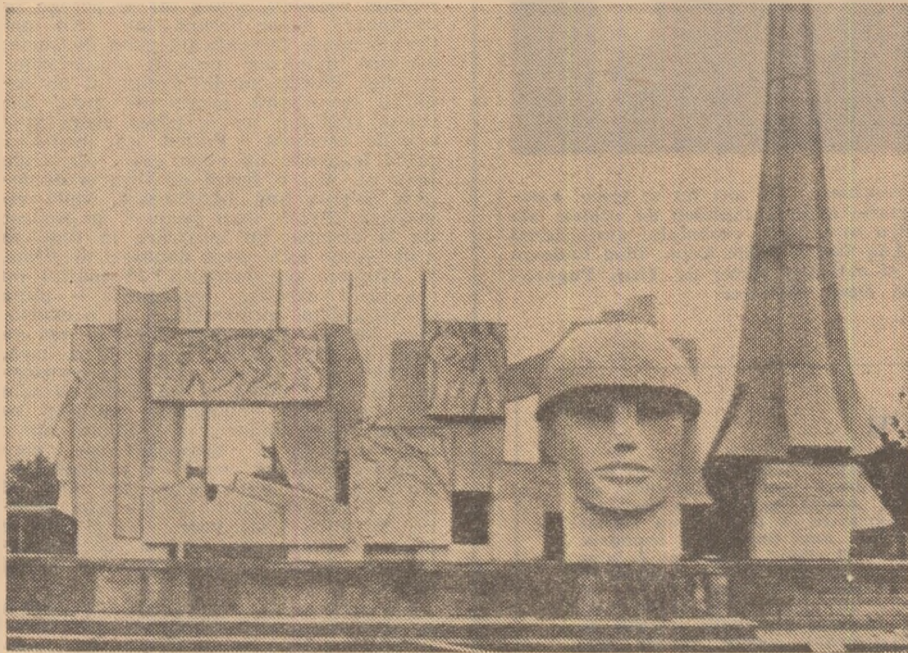
gestul artiștilor care se deplasează pe front, alături de trupele noastre, pentru a fixa în imagini veridice momente unice, aspecte prin intermediul cărora reconstruim nu numai evenimente, ci și o atmosferă generală specifică. Cele mai sonore nume ale picturii românești străbat cîmpul de luptă cu carnetele de schițe în mînă, executînd crochiuri rapide sau scene atent compuse, destinate toate să sugereze forța reală a poporului ce participa la propria sa epoea. Nicolae Grigorescu, Sava Henția, Carol Popp de Szathmary, G. D. Mirea sint prezenți peste tot, înregistrează evenimente deosebite — atacul de la Smîrdan — sau cotidianul cenușiu al frontului — răniți, convoaie de aprovizionare sau prizonieri, bivouacuri —, atenți la semnificațiile reale și nu la pitorescul aparent. Pentru acești pictori războiul înseamnă nu numai un mod de afirmare a vocației sociale pe care o posedă arta, ci și o experiență profesională cu importante consecințe pentru dezvoltarea lor ulterioară. G. D. Mirea se formează acum pentru viitoarea carieră artistică, Sava Henția și Szathmary își desăvîrșesc stilul continuînd, pe un alt plan, preocupările anterioare pentru pictura istorică, iar Nicolae Grigorescu se detașează ca un desenator virtuoz, capabil să rețină, în crochiurile rapide ce sugerează culoarea prin valorile de alb și negru, scene pline de mișcare și patetism. Exemplul lor nu reprezintă o excepție în istoria artei noastre angajate, predecesorii nu se deosebeau decît prin imperativul momentului pe care îl trăiau, la fel cum și cei care îi vor urma vor fi confrunțați cu alte evenimente cruciale, acordîndu-și efortul uman și artistic cu aspirațiile întregii societăți.

După aproape șapte decenii, Ziua Victoriei provoacă alte mutații în conștiința și istoria românească, cu numeroase consecințe ce nu se pot judeca decît la scara spiralei ascendente pe care ne-am înscris în ultimii 30 de ani. Sensul real al acestui eveniment generează aceeași efervescentă colectivă, gestul celor ce prelungeau o tradiție plină de eroism intră în nemurire, nu numai prin memorie, ci și datorită actului creației de valori spirituale specifice. Ajunsă în acești ani la un nivel calitativ ce reușise să o impună în contextul universal, arta noastră contemporană materializează omagiul adus eroilor ce au contribuit la Victorie, în forme nuanțate, de la redarea directă a evenimentelor

lor pînă la simbolismul imaginilor destinate spațiilor publice, monumente ale cetății purtînd în ele memoria istoriei. „Victoria” lui Anghel constituie un reper semnificativ cu valoare de etalon, dar ei trebuie să-i adăugăm monumentul de la Carei, datorat lui Vida Geza, autor și al pateticului „Pro memoria” de la Moisei, apoi pe cel de la Păuliș, Sf. Gheorghe, ansamblul din fața Academiei Militare, monumentul de la Constanța, opera lui Boris Caragea și atîtea altele, răspindite pe întregul pămînt al țării, omagii și opere de artă totodată.

Astfel, acest 9 Mai devine prilejul unei retrospective simbolice și pline de implicații, prin care se reafirmă ineluctabila fuziune dintre fapta și conștiința acestui popor.

Virgil Mocanu

COMPLEXUL MONUMENTAL DE LA CAREI (arhitect : Anton Dimboianu)

Sub auspiciile Comitetului de cultură și educație socialistă al Municipiului București și ale Muzeului de Artă al Municipiului București, vineri 9 mai 1975, orele 18, la Galeria de artă ale Municipiului București (str. Academiei 15), va avea loc vernisajul expoziției VIOREL HUȘI.

Muzică

Premieră la Opera Română din Cluj-Napoca

AM ris cu poftă și noi, cei mari, la pătaniile din Cartea cu Apolodor, pinguinul de la circ din tirgul Moșilor, cu pisoiul Tiț, cămila Suzi, tilharul din Connecticut, leul Amedeu, dirijorul DoMiLaSolFa și nenumărați alți eroi și eroine. Ne-a încântat din toate punctele de vedere premiera cu muzica lui Ștefan Niculescu pe libretul lui Gellu Naum, montată pe scena Operei Române din Cluj-Napoca, prin perseverența aceluiași Ilie Balea, regizorul care disceerne și incurajează valorile autohtone, de cele mai multe ori premergînd omologării lor ca atare. Dar ce nu are Cartea cu Apolodor, această feerie cu savoare de basm oriental și de serial de aventuri, ca să

placă publicului de azi cu mic și mare? O bogăție de întâmplări nemaipoimenite și neprevăzute, petrecute într-un ritm alert în primul act; o scenografie (George Codrea), economică și ingenioasă, în stare să cuprindă toate aventurile de la pol și pînă la ecuator, coruri frumoase și bine cîntate (maestru de cor, Emil Maxim), dansuri atît de captivante că ar putea fi ele numere ale unui spectacol de balet (coregrafia, Alexandru Schneider), balerini de mare talent (Radu Ciucă, de pildă), cîntăreți cu toții virtuozii, începînd cu tenorul Ștefan Popescu (ei înșiși animatorii al micului public în stare să realizeze adevărate happeninguri cu copii), un dirijor de fină meserie — Ion Ianu — în fine, și poate lucrul cel mai de seamă, o muzică atît de vie, încît reușește să apropie cea mai crudă vîrstă de limbajele noi, creînd o mare bogăție de imagini. Iar la sfîrșit de tot aflăm că acolo, în jocul lor, stătea ascuns sublimul.

Radu Stan

Limbajul dansului

● UN dans este un tablou, un dans este o frază... Dar între dans și celelalte arte au fost puse îndeajuns de multe semne de egalitate pentru ca vorbind despre limbajul metaforic al gestului, să mă mai opresc încă o dată în fața acestui profil al lucrurilor. S-ar părea, la

prima vedere, că pentru a exista, dansul are frumoasa, dar acuta nevoie de a fi susținut de celelalte arte și în special de muzică. Și totuși dansul poate exista numai prin sine, printr-un sine care are în spațiu și timp aceeași valabilitate de expresie artistică independentă ca și cea muzicală, picturală ori arhitecturală.

Descompos în liniile sale cele mai simple, dansul se dezvăluie ca o înălțare de gesturi izvorite din viață. Că este așa, ne-o dovedește istoria celor mai vechi dansuri despre care avem cunoștință. Dansul piric, de pildă, pe care interpreții îl executau armați, nu era, la vechii greci, decît o suită de mișcări de atac și apărare aidoma acelor indeplinite de soldați în lupte. Aceeași structură o avea și dansul profeților tali la romani, iar dansul cocorilor, de străveche origine cretană, executat în ritualurile oficiale în cultul minotaurului, imita zborul liniar și torsionile aeriene ale acestor păsări.

Supunîndu-se cumințe curgerii veacurilor și tensionatei evoluții a cunoașterii și înțelegerii omenești, dansul a cunoscut variate forme de exprimare, dar și variate funcții, acestea din urmă croitorese nepricepute ale unui drum care a divagat uneori prea mult de la linia artei.

Dar să îndepărtăm pentru o frîntură de clipă aburul învăluitoare al formelor de expresii ale dansului, pentru a descinde în esența acestei arte care prin însăși logica ei internă este egală cu perenitatea. Vom înțelege astfel că dansul a rămas, de-a lungul istoriei, un sistem de semne simbolice care se pot combina liric sau epic, satiric sau chiar umoristic, pentru a înculca eventualului privitor ceea ce Socrate denumea prin intermediul lui Paul Valéry: o „gingașă premergere a celor mai desăvîrșite cugetări”.

Creația dansului, perpetuă străduință umană de a da grai mișcării gîndurilor prin mișcarea materiei corporale, se de-

cantează din universală mișcare de creație artistică umană ca fiind înălțarea sublimată convulsiv a micilor și marilor gesturi, neștiute de nimeni, dar simțite de toți. De fapt „gestul acompaniază orice gînd, limbaj simbolic al intuiției el exprimă și însinuează, el este în el însuși timp eliberare și contagiune”.

Scos din marea lui curgere universală și determinat formal, gestul este efemer; dar dacă alergi după el vei vedea că un gest moare pentru a naște altul, că ideea existenței lui și concretizarea sa faptică dețin eternitatea, pentru că cedîndu-și reciproc locul, gest de gest naște un tot încîntător — mișcarea. Sublimată, nebanuită, mișcarea devine dans.

Desenat astfel, ca o coexistență metaforică a spiritului și materiei în configurație umană, dansul este în fiecare moment o ieșire din individual, o cădere în universal și o eliberare de acesta prin particular. Gestul deci, mereu gestul, acest cuvînt cu simbol indirect care aparține fiecăruia și tuturor, dăruie dansului o sintaxă și o retorică proprie, făcîndu-l să se adreseze ochiului și să vorbească sufletului despre nebanuite zămisliri ale cugetului uman.

Și atunci cînd încerci, într-o tentativă prea scurtă, să luminezi prin zgîrietura unei penițe esența unei arte, se naște și profeta de credință: să credem în valabilitatea artei dansului numai în măsura în care fiecare gest, perfect integrat în ansamblul unui dans, are o putere de transmitere de sine stătătoare. Să credem astfel, pentru că ceea ce constituie valoare în artă își are sorginea într-o profunzime de conținut. Iar acest conținut nu dezvăluie decît o ciudat de frumoasă scriere hieroglifică în mișcare, al cărei instrument este timpul și al cărei pergament este ființa omenească în totalitatea ei.

Raluca Ianegic

Evadarea

Camp du Vernet,
octombrie 1943

PUBLICĂM, cu valoare de document, evocările a doi foști luptători antifasciști români din Brigăzile Internaționale ale armatei republicane spaniole, internați în timpul ocupației hitleriste a Franței în lagărul de concentrare Vernet d'Ariège, ulterior luptători în rindurile Rezistenței franceze.

Defilarea franc-tirorilor și partizanilor la Marseille (august 1944). În primul rind, în stînga imaginii, românul Mihail Florescu

Livretul militar de locotenent-colonel eliberat de Forțele franceze din interior lui Mihail Florescu în vara anului 1944

LAGĂRUL de concentrare de la Vernet d'Ariège, așezat la poalele Pirineilor, și în care fascismul francez și german adunau cetățenii străini suspecți de activitate antihitleristă, pentru a-i evacua treptat spre lagărele de exterminare din Germania, este scufundat în ceață, ploaie mărunță și noroi. Zilnica supă de topinamburi, foamea chinuitoare, lungesc fețele gălbejite. Sint aici, îngrămădiți în barăci friguroase și insalubre, mii de antifasciști, de zeci de naționalități, al căror moral trebuie frânt, pentru a-i scoate din viața politică sau a-i nimici fiziceste. Toate mijloacele — brutale sau viclene — sint puse în aplicare de administrație și agenții săi, pentru a-i aduce pe internați la nivelul de demoralizare dorit. Infometarea premeditată, reprimarea sălbatică a oricăror încercări revendicative, carcerile, izolarea completă de exterior, șicanele de tot felul sint aplicate sistematic, cu perseverență.

Dar represiunea nu înăbușe moralul internaților.

În lagăr activează o puternică organizație de partid al cărei nucleu este format din foștii combatanți din Brigăzile Internaționale din Spania și din luptătorii spanioli din Armata Republicană. Fruntașii mișcării muncitorești internaționale internați în lagăr — Luigi Longo, Franz Dahlem, Gosnjac Ivan, Giuliano Pajetta, Begovici Vlajko și mulți alții se întâlnesc des cu internați de toate naționalitățile, discută problemele politice la ordinea zilei și îi îmbărbătează în perspectiva participării la rezistența activă pe care o opun popoarele europene invadatorilor hitleriști.

De pe fronturi veștile sint incurajatoare: pe frontul din Est, după istoricele bătălii de la Stalingrad și Arcul de la Kursk, Armata Sovietică este în continuă ofensivă, în Vest, aliații anglo-americani au debarcat în Africa de Nord, în Sicilia, Italia...

În Franța, mișcarea de rezistență se transformă rapid într-o mișcare de rezistență armată. Se așteaptă debarcarea aliaților pe coastele franceze.

Printre internați se află și un grup de români — în majoritate foști combatanți din Brigăzile Internaționale. El este bine organizat, ține legătura cu mișcarea de rezistență din afară, luptă în rînd cu celelalte colective naționale pentru menținerea moralului, pentru apărarea vieții și sănătății membrilor colectivului.

Grupul român întreține relații foarte bune cu toate grupele naționale într-un larg spirit de solidaritate internaționalistă, și în special cu grupul spaniol; împarte cu ei puținele alimente ce le obțin din rarele pachete primite și se sprijină mutual în difuzarea informațiilor ce li se comunică din afară.

PRIN legăturile grupului român cu mișcarea din afară se transmite hotărîrea ca Mihail Florescu și Pavel Cristescu să evadeze cu orice preț. Sarcina nu este ușoară. Lagărul este împărțit în trei sectoare prin baraje de sîrmă ghimpată, iar perimetrele sectoarelor și cel exterior, îngrădit cu ruloiri de sîrmă ghimpată, cu o lățime de doi metri. Totul în afara lagărului este puternic luminat noaptea de un sistem

adecvat de becuri electrice și reflectoare, iar între stîlpi, gherete cu pază permanentă formată din gărzile mobile inarmate, cele mai experimentate trupe de represiune. În afară de aceasta, noaptea circulau patrulile însoțite de ciini dresați.

Cîteva încercări de evadare peste barajele de sîrmă ghimpată s-au soldat cu impușcarea temerarilor. Se părea că o fugă directă din lagăr este imposibilă. Dar, studiind cu atenție perimetrul lagărului, am localizat o poartă prin care, zilnic, se evacuuu gunoaiile. Cu toate că această poartă era foarte bine păzită, după lungi discuții ne-am oprit asupra acestui punct.

Pavel Cristescu, care lucra într-un atelier al lagărului, a procurat un clește și un foarfece, necesare tăierii sîrmei ghimpată. Așteptam cu nerăbdare timpul favorabil acțiunii noastre.

Vremea însă, la începutul toamnei, se menținea frumoasă, cu nopți senine. O primă încercare, în septembrie, pe o ploaie scurtă, a eșuat. Ne-am retras înainte ca cineva să sesizeze încercarea noastră. O ușoară deprimare de cîteva zile, după care moralul și hotărîrea se refac.

În octombrie încep brusc ploile lungi și cețurile caracteristice acestei regiuni.

Într-o noapte ploiasă, trei umbre se strecoară din baracă și în beznă se îndreaptă spre sîrma ghimpată ce despărțea sectorul B de sectorul A. Plouă mărunț și dens, vizibilitatea este redusă — condiții, deci, prielnice pentru acțiunea noastră.

În scurt timp, cleștele și foarfecele intră în acțiune; sîrma ghimpată este cu greu tăiată. Cu eforturi mari și multă încredere barajul de sîrme ghimpată în-

colăcite al sectorului B este trecut. Străbatem drumul dintre cele două sectoare fără ca gărzile să observe trecerea noastră. Atacăm barajul sectorului A. Mihail Florescu, întins pe burtă, taie sîrmele ghimpată cu foarfecele. După eforturi istovitoare trecem și peste al doilea baraj. Tiptil, cu multă atenție, am trecut printre barăcile sectorului A. Ploaia densă și rece i-a obligat pe internați să rămînă în barăci, apoi am zărit gheretele în care s-au strîns gărzile inarmate, pentru a se adăposti. Am ajuns la cîțiva metri. Rămînem nemișcați, lipiți de pămîntul mocirlos. O patrulă trece în grabă de-a lungul ultimului baraj de sîrmă ghimpată, cel de al treilea și ultimul. Ploaia bate în noi fără milă. Este bine. Ne tirim pe burtă într-un șanț, care scoate apele de ploaie în afara lagărului. Ne aflăm acum la cîțiva metri de poartă. Ploaia se oprește brusc. Nu mai putem opera cu foarfecele, zgomotul produs n-ar mai fi acoperit de ropotul ploii. Ne hotărîm să continuăm cu toate că riscul creșcuse. Drumul înapoi nu mai era posibil. Nici nu doream acest lucru.

La o comandă scurtă — toți trei ne cătărăm pe poartă. Ghimpii sîrmei intră adînc în palmele noastre. Ne aruncăm peste poartă. Gărzile ne-au văzut. După un moment de uluire încep să tragă cu armele.

Era prea tîrziu. În cîteva clipe am asaltat poarta și ne găsim în afara lagărului. Mihail Florescu cade într-o groapă plină de noroi și-i zărește pe ceilalți doi care se îndepărtează și dispar în întuneric. Dar după cîteva secunde sare din groapă și pornește și el spre întuneric.

Am căutat să ne îndepărtăm cit mai

mult de lagăr, ceea ce mărea șansele de a nu fi prinși.

În întunericul de nepătruns nu ne-am mai putut regăsi toți trei. Întunericul și ploaia ne protejau, dar ne-au și despărțit. Pavel Cristescu și Juan Blasquez au avut impresia că, în cădere, Mihail Florescu a fost ucis de gloanțele paznicilor. Cu această impresie au trăit o săptămîină.

Poliția petenistă și gestapoul au organizat o nemișcătoare cursă de urmărire a evadaților. Drumurile erau sub poza motocicletiștilor, care circulau neîntrerupt, zi și noapte. Am fost avertizați de muncitorii care lucrau în pădure că toate podurile sint păzite. Treceam direct prin apele riurilor, spre mirarea țărănilor care se găseau întimplător la fața locului. N-am intrat în nici o localitate, și ne-am dat seama chiar din prima zi că fermele izolate erau neori adevărate capcane și, bineînțeles, le-am evitat.

Juan Blasquez cunoștea unele puncte de sprijin în regiune, ceea ce a înlesnit celor doi evadați, după zile grele și amenințătoare, o intrare mai puțin pitorească în Toulouse, cu ajutorul unor țărani de origine spaniolă. Mihail Florescu, singur, după o săptămîină, mergînd noaptea, ascunzîndu-se ziua, riscînd deseori de a fi prins, a ajuns în sfîrșit la Toulouse, la adresa pe care o promisem în ziua evadării.

Aici îl aștepta o nouă surpriză. Casa căzuse în aceeași săptămîină și era sub supravegherea poliției. Numai datorită unei femei curajoase, care la apariția sa a bănuțit cine este și l-a prevenit. Condus apoi de o tinăra în casa unui mecanic de locomotivă, i s-au dat primele îngrijiri. Zilele negre ale internării s-au încheiat.

Încă din prima zi a evadării, organizațiile de rezistență din zona de sud au împințit regiunea cu apeluri să fim căutați și salvați de a cădea în capcana poliției peteniste și a gestapoului. Așa am izbutit să trecem cu bine prin numeroasele momente grele, primind sprijinul muncitorilor din pădure, de la balastiere, al unor țărani, ori de cîte ori întimplarea a făcut să ne iasă în cale. Am întîlnit și unii care ne erau potrivnici.

Mihail Florescu păstrează și acum cele mai calde sentimente celor două femei, mecanicul de locomotivă, care după șapte zile și nopți de mers prin arături, prin apele riurilor, prin păduri, epuizat, l-au salvat din ghearele poliției peteniste.

O prezentare atît de sumară nu epuizează ceea ce se poate scrie despre această evadare. Ea poate da doar o idee de felul cum s-a realizat această acțiune care a răscolit, multe săptămîni, tot sud-vestul Franței.

După o scurtă odihnă, am fost îndrumați în „maquis”. Mihail Florescu în Lot și Garonne, apoi la Marsilia. Pavel Cristescu în centrul Franței — în regiunea Haute Vienne și Juan Blasquez în Pirinei, unde se găseau numeroase „maquis”-uri formate din republicani spanioli.

Nu ne-am revăzut decît după Eliberare.

Numărul 2, din noiembrie 1943, al ziarului „România liberă”, organul Frontului național român din Franța

Nicolae Cristea (în timpul războiului din Spania)

Vida Geza în lagărul din Gurs (Franța) lângă statuile lui Horia, Cloșca și Crișan, sculptate în vara anului 1939

Mihail Florescu
Pavel Cristescu

Ecouri internaționale

MAR — Ziare și reviste europene — britanice, germane, franceze, spaniole — și-au trimis, la 1877, atît în capitalele țărilor beligerante, cît și pe cîmpurile de luptă, numeroși corespondenți și artiști desenatori, care au descris războiul așa cum l-au văzut, nemijlocit. Se găsesc astfel sute de corespondențe de război în colecțiile publicațiilor: „The Times”, „The Daily Telegraph”, „The Morning Post”, „The Daily News”, „The Illustrated London News”, „Le Monde Illustré”, „Figaro”, „Ilustracion Espanola y Americana”, „Imparcial”. „Illustrierte Zeitung” — corespondențe însoțite de impresionanțe desene ce ne fac să înțelegem marea încrîncenare la care oastea română a participat din plin, cu jertfe mari. După sfîrșitul războiului au apărut și cîteva volume în care sînt reproduse majoritatea desenelor publicate în ziarele și revistele mai sus menționate, precum și unele inedite, executate după fotografiile. Într-unul dintre aceste volume — *Histoire de la guerre d'Orient* — apărut în toamna anului 1878 la Bruxelles, găsim multe desene cu scene de luptă la care participă ostași ai armatei române și ai celei rusești — mărturii valoroase privind prezența poporului nostru în marea epopee. Volumul, deși pătînit, scris în favoarea turcilor, nu poate ignora valoarea participării pe care am avut-o la desfășurarea fazelor războiului și menționează victoriile regimentelor românești, așa cum o făcuseră mai înainte corespondenții ziarelor engleze, în special.

Iată cîteva extrase din marile ziare care apăreau la Londra în 1877 :

„The Times“

- 8 mai 1877. „Am fost foarte surprins de frumoasa înfățișare a trupelor române (care defilaseră la Cotroceni, sub comanda generalului Manu). Sînt excelent echipate, în toate privințele; caii sînt de prima calitate, iar instrucția diferitelor unități e bună și arătînd o pregătire îngrijită. Această armată va intra în acțiune imediat, în apropierea Olteniței. Dacă armata română e alcătuită la fel cum s-a arătat

Care ale Crucii Rosii, în drum spre liniile de luptă de pe fronturile din Bulgaria („The Illustrated London News”, 3 noiembrie 1877)

Eroismul Armatei române oglundit de presa europeană

astăzi, ea trebuie să fie folosită în război.”

- 31 mai 1877. „Trupele române care au fost în acțiune în lungul Dunării, sînt laudate pentru singele lor rece. Le laudă atît ofițerii lor, cît și străinii care au avut ocazia a le vedea purtarea.”
- 8 iunie 1877. „Am fost informați în chip oficial că armata română, gata pentru operații, numără 55 000 de oameni instruiți. Pe lângă aceștia mai sînt 5 000 pentru servicii, altele decît acelea ale liniei de foc. Acest total cuprinde: infanteria, cavaleria și artileria și este împărțit în două corpuri de armată. În plus se mai află 5—6 000 de oameni din miliție.”
- 19 septembrie 1877. „Populația română începe a fi foarte pornită contra turcilor și un entuziasm războinic se vede în toate clasele populației. Atît rezerviștii, cît și milițienii răspund cu grabă la chemarea autorităților și arată dorința de a fi la înălțimea bravurii camarazilor lor de la Plevna.”
- 28 ianuarie 1878. „Alătaieri românii au luat cu asalt satul Smirdan, care era apărat de 3 redute. Aceasta nu s-a reușit fără pierderi destul de mari, dar românii au reușit a gonii pe turcii din toate uvrajele externe ale Vidinului.”

„The Daily Telegraph“

- 17 septembrie 1877. „Românii au avut de îndurat o grea încercare în apărarea redutei Grivița. Turcii au atacat de 11 ori acea redută, dar fără succes. Se admite de către toți că trupele române au apărat poziția cu mare bravură. Starea de suflet care predomină printre trupele române este excelentă. Tinerii soldați români se luptă admirabil.”
- 3 octombrie 1877. „Trupele române s-au purtat cu un curaj laudabil și au pornit de repetate ori la asalt (în luptele de la Plevna). Mulți ostași români au fost uciși chiar pe zidurile redutelor turcești, la care ajunseseră cu mare curaj și tenacitate. În rezumat s-au purtat minunat de bine, mai ales că sînt la prima lor încercare. Despre armata română se vorbește în termeni de nestîngerită laudă. Că n-au dat înapoi, o dovedește faptul că din 7 000 de oameni porniți la atac, 2 000 au perit.”

Atac pe străzile Plevnei („Illustrierte Zeitung”, noiembrie 1877, pag. 202)

Trecerea trupelor române prin Nicopole (Histoire de la guerre d'Orient, pag. 153)

„The Morning Post“

- 15 septembrie 1877. „În asaltul contra Griviței, românii s-au distins mult. La al treilea atac, întăriturile turcești au fost luate prin folosirea de scări.”
- 9 octombrie 1877. „Românii stăpînesc reduta Grivița.”
- 24 decembrie 1877. „Osman Pașa s-a predat românilor. Al 6-lea regiment, din divizia a doua română, a intrat cel dintîi în Plevna.”

ÎNTRU cei aproape patruzeci de corespondenți de război trecuți prin țara noastră cu ocazia războiului de la 1877, s-au aflat și reprezentanți ai presei spaniole. Cele mai multe știri le-a publicat ziarul „Imparcial”, sub semnătura marchizului Valle de Toje, care la început privește armata română cu oarecare neîncredere, apoi o elogiază. Cîteva extrase din corespondențele sale apărute în „IMPARCIAL”.

- 10.IV.1877. „Hotărît că românii își propun să plece la cucerirea de lauri; se poartă așa de belicoși, de nu e nimenea să li se împună. Românii au 15—21 000 de oameni, cu 6 baterii, dar numărul lor crește zilnic [...]. Soldații sînt de bună înfățișare, vi-guroși, sobri și disciplinați.”
- 5.IX.1877. „40 000 de soldați români sînt trecuți în revistă, la Poradim (înaintea luptelor de la Grivița). Trebuie să recunoaștem că acea armată e bine îmbrăcată și încă mai bine echipată.”
- 23.IX.1877. „Efectul moral produs în sufletul trupelor române, de ultimele operațiuni, e escelent (Grivița fusese ocupată). Soldații aceștia noi se cred acum soldați deprinși cu războiul și ard de dorința gloriei militare. Toată lumea e martoră că armata română știe să se bată. Singele vărsat n-a fost deci nerodiditor.”

„Ilustracion Espanola y Americana“

● Criticul militar Enrique Dupuy de Lôme publică în această revistă — bogat ilustrată cu desene ale artiștilor care-l însoțesc (mai ales desenatorul Pellisier) — aprecieri demne de reținut, cu privire la oastea română: „Pentru cine ar vrea să studieze filozofic ce se petrece pe țărmurile Dunării, ceea ce trebuie să atragă mai mult atenția lui e steagul tricolor (românesc) care se ridică lîngă cel rusesc; e acel popor care în Orient are un nume ce seamănă cu acela al vechii stăpînitoare a Apusului; e acea limbă neo-latină vorbită în mijlocul popoarelor germane, slave și orientale [...]. Acest popor caută acum să rupă complet lanțurile [...]. În silința pe care, alături de armatele Țarului, va face-o, avem a o urma cu înțeles. Cîte naționale zise latine, pentru că în români vedem urmași ai acelor legiuni care ne-au impus civilizația și limba doamnei lumii antice.”

„Mai presus de orice laudă“

● Din Comandamentul rus, generalul Todleben, care a dirijat încercuirea Plevnei, arată că componența armatei române „de la general pînă la soldat a fost mai presus de orice laudă”. Țarul însuși a ținut să sublinieze că „Trupele române au dat dovadă de un curaj eroic, luptînd sub unul dintre cele mai nimicitoare focuri ale inamicului”. Iar marele duce Nicolae, într-o scrisoare, arată: „Am fost totdeauna fericit a recunoaște vitejia și solidele calități militare ale oștirii românești”.

Aceste cîteva extrase din presa europeană a vremii dovedesc pe deplin eroismul și spiritul de jertfă de care au dat dovadă ostașii români în războiul de acum aproape un secol, expresie vie a dorinței neconținute de neatîrnare, de împlinire a năzuințelor de libertate socială și națională, de independență politică și economică a României.

Ion Munteanu

Populația din orașul Banska Bystrica primind trupele române (martie 1945)

1944 — 1945

Ecouri
internationale

Contribuția României la victoria asupra fascismului

VICTORIA asupra fascismului, unul dintre cele mai remarcabile evenimente ale istoriei contemporane a omenirii, a însemnat, în esență, un triumf al libertății, al dreptului popoarelor la existența de sine stătătoare. Poporul român sărbătorește Ziua Victoriei cu satisfacția și mândria patriotică de a-și fi adus din plin contribuția la marea cauză a zdrobirii fascismului și libertății popoarelor. În decurs de 260 de zile, îndată după victoria Insurecției naționale armate anti-fasciste și antiimperialiste, armata română, împreună cu glorioasele armate sovietice, care au purtat pe umerii lor greul războiului antihitlerist, a luptat pentru alungarea trupelor hitleristo-horthiste de pe întreg teritoriul țării și a continuat acțiunile militare dincolo de hotare, participând activ la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, până la încheierea victorioasă a războiului. În acest timp România a participat cu un efectiv militar de aproape 540.000 de oameni. Armata română a străbătut în luptă 20 de masive muntoase, a forțat 12 cursuri de apă, a eliberat peste 3.000 de localități, dintre care 53 de orașe, provocând inamicului pierderi grele. Pentru eroismul dovedit pe cimpul de luptă peste 300.000 de militari români au fost decorați cu ordine de război sovietice, cehoslovace, ungare și românești. Eroismul în luptă al armatei române și-a găsit expresia și în citarea a numeroase unități și mari unități prin 7 ordine, 21 de comunicate de război sovietice, precum și alte documente ale Comandamentului Frontului 2 Ucrainean și ale unor mari unități ale armatei sovietice cu care forțele române au cooperat în lupta antifascistă.

Contribuția României la războiul antihitlerist a fost recunoscută și elogiată pe plan internațional de guverne ale țărilor din coaliția antihitleristă, de numeroase personalități politice și militare.

● În mesajul din 9 iunie 1945 al lui I. M. Stalin, președintele Consiliului Comisariilor Poporului al U.R.S.S., adresat președintelui S.U.A., H. Truman, se menționează că România a participat activ la zdrobirea Germaniei hitleriste.

● Postul oficial de radio al Angliei arăta la 24 august 1944: „...Prin ieșirea din luptă a României... întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie. Consecințele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile”.

● Ziarul francez „La Nation” din 26 august 1944 scria: „Acțiunea română deschide o breșă în sud-estul fortăreței hitleriste prin care nu vor întârzia să se precipite celelalte țări balcanice. Această onoare și acest risc i-au revenit României”.

● Ziarul sovietic „Pravda” din 27 august 1944 consemna: „Ieșirea României din axa fascistă este importantă nu numai pentru poporul român. Presa străină afirmă în mod just că s-a năruit întregul sistem de apărare german din Balcani... Lovitura primită de întregul sistem al dominației germane în Balcani cu greu poate fi subestimată”.

● Postul de radio New York, la 18 septembrie 1944, relatează: „Dexastrul german din România a pecetluit soarta armatelor Reichului din Balcani. Prin tre-

cea României de partea Alianților, drumul de sud-est, care duce la Budapesta, Praga și Viena este deschis... Este deci legitim ca poporul român să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție, căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfârșitului”.

● Ministrul de externe al Marii Britanii, în declarația făcută în Camera Comunelor la 29 septembrie 1944, arăta că „România a dat ajutor substanțial cauzei alianților”.

● Postul de radio Londra, în comunicatul din 7 ianuarie 1945, arăta: „Dintre națiunile care luptă împotriva Germaniei hitleriste, România se situează azi în al patrulea rînd în ceea ce privește numărul de ostași care participă la bătălia de distrugere a nazismului”.

● Deputatul laburist Ivor Thomas, în ianuarie 1945, argumentînd necesitatea acordării României dreptului la cobeligeranță a precizat: „România este a patra țară, ca efective, pe front împotriva Germaniei”.

● În Ordinul Comandantului Suprem al Armatei Sovietice către Mareșalul Malinovski, Comandantul Trupelor Frontului II Ucrainean, și Generalul colonel Zaharov, șeful de stat major al Frontului, se arăta: „În luptele pentru cucerirea orașului Banska Bystrica s-au distins trupele generalului-locotenent Jmacenko, generalului de corp de armată Dăscălescu din armata română... Astăzi 26 martie, la orele 21, Capitala patriei noastre, Moscova, va saluta în numele patriei vitezele trupe ale Frontului II Ucrainean, printre care și trupele armatei române de sub comanda generalului de corp de armată Dăscălescu care au cucerit orașul Banska Bystrica, prin 12 salve de artilerie trase de 124 tunuri...”.

● Comandantul Frontului II Ucrainean într-o apreciere făcută la 15 aprilie 1945 generalului Constantin Vasiliu-Rășcanu, ministru de război, arăta: „Armatele române luptă foarte bine și sînt foarte mulțumit de comandanți, de statele majore și de trupe, care sînt brave și gata de orice sacrificii”.

● Conducătorul delegației cehoslovace la Conferința de pace de la Paris, în declarația făcută la 13 august 1946, arăta: „Poporul român a întors armele împotriva cotropitorilor germani. Poporul cehoslovac nu va uita că trupele române au luptat voluntar împotriva nemților pe teritoriul Cehoslovaciei, ajutînd la eliberarea ei”.

... Sînt aci o parte din opiniile cele mai autorizate din diferite zone ale lumii care atunci, în epocă, au știut să aprecieze eroismul armatei române, al poporului român, ferm angajat în bătălia popoarelor asupra fascismului, pentru orientarea României pe calea progresului, a unui regim cu adevărat democratic. Idealurile de atunci sînt astăzi faptă sub conducerea Partidului Comunist, pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României și crearea condițiilor trecerii spre comunism.

Ion Ardeleanu

Trupe române pe teritoriul Ungariei trec podul de la Tiszalök, întins de pontonierii români (1944).

O unitate de tancuri a armatei române înaintînd, în Austria, spre o nouă poziție de luptă (1945)

Ostași români și sovietici, aflați pe teritoriul Cehoslovaciei, sărbătorește Victoria (9 mai 1945)

● Sărbătorirea centenarului lui Thomas Mann capătă ambloarea convenită importanței acestui scriitor în literatura universală a secolului nostru. La Zürich, o mie de exponate, de la manuscrise până la ediții princeps și fotografii ale prozatorului, vor fi prezentate publicului timp de o lună și jumătate (31 mai—15 iulie). Expoziția va trece apoi prin alte câteva mari orașe, pentru a se opri la Frankfurt pe Main, în octombrie, cu prilejul tirajului de carte. Fischer Verlag va întâmpina centenarul cu recitarea ediției de opere complete în 12 volume, întregită cu încă un volum, cuprinzând

texte și cuvântări dintre 1893 și 1955 încă nepublicate, precum și indici de persoane, opere și materii. Orașul natal al scriitorului, Lübeck, face pregătiri intense pentru sărbătura festivă Thomas Mann (31 mai—8 iunie). Cele mai atractive momente ale acestei săptămîni, în cursul căreia se vor organiza conferințe și lecturi, vor fi reprezentarea operei **Moartea la Veneția** de Benjamin Britten și a unei dramatizări a romanului **Lotte la Weimar**. Dintre celelalte manifestări, sînt de menționat expoziția „Lübeck în vremea casei Buddenbrook” și prima decernare a premiului Thomas Mann, în valoare de 10 000 mărci, pe care l-a instituit orașul hanseatic, urmînd să-l acorde de aci înainte din cinci în cinci ani.

Remarcabile sînt și inițiativele organizației **Inter Nations**: tipărirea în patru limbi a unui volum cuprinzînd studii despre opera lui Thomas Mann și o amplă bibliografie internațională; realizarea unui film documentar despre principalele etape din viața și creația marelui scriitor, menit să evidențieze însemnătatea în actualitate a acestei creații.

„Lotte la Weimar” — film prezentat la Cannes

● La Festivalul de la Cannes din acest an va fi prezentat filmul **Lotte la Weimar**, ecranizare a romanului roman al lui Thomas Mann. Realizat în R.D.G., sub regia lui Egon Günther, filmul a beneficiat de aportul actriței Lilli Palmer, în rolul principal. Cunoscuți actori din R.D.G. fac parte din distribuție: Martin Hellberg, Jutta Hoffmann, Rolf

Ludwig, Hilmar Baumann și Monika Lennartz. Filmările au avut loc la Babelsberg și Weimar. Este pentru prima oară cînd un film produs în R.D.G. participă la Festivalul internațional de la Cannes. Premiera festivă în Weimar este anunțată pentru 6 iunie 1975, cînd se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui Thomas Mann.

Omagiu Rezistenței

● Pentru comemorarea eroilor Rezistenței italiene căzuți în luptă, Televiziunea din Roma a decis ecranizarea romanului lui Beppe Fenoglio, **O problemă particulară** (Una questione privata). Ambientată în tinutul piemontez Le Langhe, acțiunea cărții dezvoltă

conflictul dintre doi prieteni ce devin, înrolîndu-se în rîndurile partizanilor, tovarăși de arme. Minora lor „problemă particulară” — își dispută dragostea aceleiași femei — sucombă în fața marilor țeluri. Regia ecranizării este semnată de Marcello Sartarelli.

Premiul creatorilor

● Anul acesta a fost acordat pentru prima oară **Premiul creatorilor**, de un juriu format numai din scriitori, lui Michel Lancelot, autor al lucrării editate la Albin Michel, intitulată **Le jeune lion dort avec ses dents**. Născut în Austria, redactor la „Combat”, Michel Lancelot a publicat anterior două cărți de publicistică.

„Tirgul cărții”

● Tradiționala manifestare ajunsă la a 27-a ediție — „Tirgul cărții” de la Frankfurt, va avea loc, după cum s-a anunțat, între 9 și 14 octombrie a.c. Un eveniment, în cadrul „Tirgului”, îl va constitui desfășurarea manifestării cu tema „Femeia în literatură”, anul 1975 fiind, după cum se știe, „Anul internațional al femeii”.

Joseph Conrad — ediție completă

● Cu prilejul celei de-a 50-a aniversări de la moartea lui Joseph Conrad, marcel scriitor de origine poloneză, Casa „Panstwowy Instytut Wydawniczy” a publicat **Operele** autorului, cea mai completă ediție a scrierilor lui Conrad din cîte există la această dată în lume. Simultan, aceeași Casă a editat volumul **Conrad în viziunea criticii mondiale**, care cuprinde 33 de eseuri asupra autorului aniversat.

Carnetele lui P.-J. Proudhon

● În iulie 1848, la tribuna Adunării Naționale Proudhon ridică împotriva-i un uragan de indignare, el cerînd abolirea proprietății particulare. În 1849 e arestat și încarcerat pentru trei ani. În acest timp își scrie filosoful utopist **Carnetele** sale, cuprinzînd idei asupra teoriei și practicii revoluționare, impregnate de anarhism, precum exegeza mistică a arătat-o, de altfel, la timpul său. Recent s-au editat (Ed. Marcel Riviere), vol. III (438 pag.) și vol. IV (414 pag.) din aceste **Carnete**, în care se pot afla, între altele, formulări lapidare ale tezelor proudhoniene cuprinse în **Confesiunile unui revoluționar** și în **Ideea generală a revoluției în secolul al XIX-lea**, precum și celebrele lui teze exprimate aforistic: „Orice proprietate este un furt” sau „Orice religie este o mistificare”.

Congresul Hegel — 1975

● Congresul Hegel organizat de „Asociația Internațională Hegel”, în colaborare cu „Academia de Științe” din Heidelberg își va ține lucrările, în acest an, între 28 și 30 mai la Stuttgart. La Congres vor fi prezentate referate și comunicări de către David Armstrong (Sidney), Michael Dummett (Oxford), T. I. Oiserman (Moscova) și Jürgen Habermas (Frankfurt), despre F. W. J. Schelling (1775—1854), de la a cărui naștere se împlinesc 200 de ani.

Proiect teatral

● Jean-Louis Barrault vrea să pună în scenă, în stagiunea viitoare, o piesă despre Marcel Proust, pe care o scrie acum Eugen Ionescu.

Generozitatea clasicilor

● E vorba nu de literatură, ci de cinema. Cam pretutindeni, în săli, dar mai ales la TV, se programează filme vechi, pare-se mult mai agreabile de spectatori decît cele noi. De pildă, după **Contele de Monte-Cristo** (din 1942), cu Pierre Richard-Wilm, Michele Alfa, Ermete Zacconi, în regia lui Robert Verney; după **Storm Warning** (din 1950), filmul lui Stuart Heisler, cu

Ginger Rogers, Ronald Reagan, Doris Day; după **Grădina diavolului** (din 1954), al lui Henry Hathaway, cu Garry Cooper și Susan Hayward, — popularul film **Mizerabilii** (din 1958), realizat de Jean-Paul Le Chanois, a readus pe micul ecran pe Jean Gabin, Bernard Blier, Bourvil, Daniele Delorme, Fernand Ledoux, Silvia Monfort. (În imagine, Jean Gabin).

Din lirica cehoslovacă

Jaroslav SEIFERT

Cu funia ștreangului

Mergeau din casă în casă
ca niște comercianți ambulanti
oferind numai moarte.
Mă rușinez la gîndul că am supraviețuit.
Vladislav Vančura
a compus cea mai valoroasă poezie a sa
pe zidul celei din Pankrác,
salvele plutonului de execuție
au fost cele mai puternice aplauze
ale vieții sale.

Morți erau peste tot
pe sirmele ghimpate de pe zidurile
fabricilor,
pe trotuare.

pe scări, cu capul în jos,
pe stîngiile băncilor de școală,
pe canale, pe-altare

și zăceau cum ne zac regii
în morminte
și cu virful ghetelor
ne arătau stelele..

Ludvik STEPÁN

Fete cu ulcioare

Pe strunele amiezii
soarele cîntă.

Pe stîncile golașe
zac umbre de șopirle.

Fetele cu ulcioare trec mereu și mereu
trec zilnic
cu zîmbete umede
și doar argintul apelor le răspunde
și vîntul.

Cerul doarme
și doar fîntinile
au apă moartă,
apă vie...

In românește de
Nicolae Nicoară

Am citit despre...

Dispariția martorilor

„SINT ultimul om în viață care știe întreaga poveste. Am vrut s-o aștern pe hîrtie înainte ca memoria să înceapă să mă părăsească”, declară Frederick Winterbotham, autorul, în vîrstă de 76 de ani, al cărții **Ultrasecret**. Povestea lui este absolut senzatională, alături de, într-adevăr, secretă, incit guvernul britanic nu a permis, pînă în primăvara acestui an, nici o aluzie la ea: în 1938, un polonez a reușit să fugă din Germania în Anglia ducînd cu el schema mașinii de codificat „Enigma” produsă de fabrica în care lucrase Reușind, pe baza acestor date, să descifreze codul german, englezii — și deci aliații — au fost în măsură, începînd din 1939 și pînă la sfîrșitul războiului, să citească literalmente ordinele date de Hitler generalilor săi la o oră după emiterea lor, să cunoască aproape instantaneu cele mai confidentiale intenții ale dușmanilor.

„Operația Ultra” s-a numit procesul de decodificare a mesajelor interceptate și de utilizare a lor în adoptarea deciziilor. Frederick Winterbotham fiind unul dintre puținii inițiați care au participat la ea. Principala problemă era camuflarea „Operației Ultra”: hitleriștii nu trebuiau să bănuiește nimic, pentru a nu-și schimba codul secret. Winterbotham îl avertizase din vreme pe Churchill despre intenția comandamentului german de a bombarda Coventry. Judecînd că, dacă ar fi evacuat orașul, ar fi trădat față de inamic accesul la această invaluabilă sursă de informații, pri-

mul ministru britanic nu a luat nici o măsură în acest sens. Populația a fost sacrificată în numele necesității de a cunoaște în continuare, cu anticipație, planurile germane. Winterbotham este de părere că succesele „Operației Ultra” au justificat toate precauțiunile, inclusiv acceptarea a ceea ce avea să se întimpla la Coventry. **Ultra**, aflăm acum, și nu atît de lăudata intuiție a generalului Montgomery, a indicat momentul cînd Rommel urma să atace la El Alamein, bătălie care avea să schimbe cursul războiului în Africa de Nord. Tot prin **Ultra** s-a știut că germanii nu au nici o informație despre operația **Overlord** și că debarcarea aliată în Normandia va constitui o surpriză totală pentru ei. **Ultrasecret** are autenticitatea mărturiei și fisurile inerente unei cărți bazată exclusiv pe amintirile unui mărunț participant la o acțiune cu mari implicații.

Postul prim-ministru britanic Harold McMillan a declarat la un moment dat că, pe măsură ce înaintează în vîrstă, îl interesează tot mai mult materialul brut al istoriei — scrisori, jurnale de însemnări, documente — și tot mai puțin lucrările scrise în jurul lor. Este un punct de vedere destul de larg împărtășit de cei cărora le place să citească despre trecut. Pentru acest tip de amatori de adevăr, culegerea oficială de documente și date despre „Operația Ultra”, pregătită în prezent de guvernul britanic, va fi, probabil, mai satisfăcătoare decît volumul de amintiri al căpitanu-

lui în retragere Frederick Winterbotham, fost reprezentant al aviației în serviciul de contrainformații.

Oricum, astăzi, cînd supraviețuitorii au rămas în minoritate, cînd populația Europei și a lumii este formată, în cea mai mare parte, din oameni prea tineri pentru a ști din proprie experiență cît a durat fascismul și ce teribilă a fost înclăștarea pentru zdrobirea lui, fiecare pagină adăugată epopeii este înzestrată prețioasă. Decesul unor autori la scurtă vreme după apariția unor opere consemnînd rezultatele minuțioasei lor investigații despre acest apropiat-îndepărtat trecut amarnic pune în evidență în mod dramatic importanța ultimului lor act. Ziua în care urma să fie primit în mod solemn în Academia Franceză ca înalt omagiu pentru opera lui de istoric al acelor vremuri tulburi a fost, în realitate, pentru Robert Aron, ziua înmormîntării sale. Un atac de inimă îl doborîse aproape îndată după ce ieșise de sub tipar al cincilea și ultimul volum din **Istoria epurării (Lumea presei, a artelor și literelor)**, cuprinzătoare frescă a primilor ani postbelici în care Franța i-a judecat și condamnat pe cei ce pactizaseră cu inamicul după înfrîngerea din 1940. A murit și Cornelius Ryan. La foarte puțină vreme după apariția volumului **Cu un pod prea departe**, o reconstituire la care a muncit opt ani, ani lungi, ani mult prea scurți, ani de îndîrjită documentare despre debarcarea ratată de aliații la Arnhem, în Olanda, și de luptă de ariegardă împotriva unui cancer ținut în friu pînă la terminarea cărții.

Martorii dispar, mărturiile trebuie să rămîină. La New York a ieșit de sub tipar **Roosevelt și Churchill — Corespondența lor secretă din timpul războiului**, un volum de 800 de pagini cuprinzînd esențialul din cele 1 700 de mesaje schimbate între cei doi lideri în perioada 1939—1945.

Felicia Antip

O nouă interpretare a lui Jules Verne

● În 780 pag., Simone Verne — acesta e numele autorului — face un imens efort să demonstreze că majoritatea creației lui Jules Verne (desigur, nu fără a vădi influența lui Freud și a lui Barthes) este a unui scriitor preocupat de a scrie „romane inițiatice”, de unde și îndrăzneala acelor „călătorii extraordinare” spre măruntaiele Pământului, în Lună, spre cutare „insulă misterioasă” etc. Fapt e că, dincolo de — presupusele — preocupări atribuite de noul său cercetător, Jules Verne este unul din scriitorii care au contribuit cel mai mult la prezăntarea spiritelor pentru a-si apropia nu „tainele”, ci realitatea universului, stimulând totodată literatura care astăzi se intitulează stiintifico-fantastică.

Omul și grădina sa

● Fost ministru și diplomat, prolific autor de lucrări de istorie și scriitor, bineînțeles, Benoist-Méchin a publicat recent la Albin Michel (Paris), ca rezultat al unei investigații mai puțin obișnuite, un volum intitulat *L'Homme et ses jardins*. Găsind în studierea grădinilor un cimp de cercetare a creativității umane, autorul precizează că dragostea oamenilor pentru grădini nu trebuie confundată cu dragostea pentru natură, privelisti frumoase sau flori. Arta grădinăritului — scrie Benoist-Méchin — este încărcată de un adevăr uman din cele mai profunde, în care incintarea nu este decât un semn. Liniștea acestor spații însoțite și umbrite are intensitatea unui poem, frumusețea unei opere de artă. Crearea de grădini este o manifestare superioară a loisirs-urilor.

Nu toate civilizațiile — reiese din carte — au atins o perfecțiune egală în materie de grădini. Nici Egiptul antic, nici Ellada, nici romanii și nici măcar englezii („anti-grădinile” acestora din urmă se multumesc să copieze natura) n-au știut să-si înalte creațiile la nivelul unor opere de artă. Pentru Benoist-Méchin, doar șase popoare s-au străduit să-si exprime geniul prooriu în domeniul grădinilor: chinezii, japonezii, persanii, arabii, toscanii și francezii. Călătoria peste secole și milenii prin grădinile lor, printre arborii, florile, fântinile, podurile și statuile lor, este un itinerar al istoriei civilizației materiale și spirituale a popoarelor.

Bursa fotografiilor

● În ultimii doi-trei ani s-a intensificat goana colecționarilor după fotografii vechi. La licitațiile organizate la Londra și New York prețurile cresc vertiginos. Sint căutate în special fotografiile cu semnificație istorică, realizate de pionierii mese-riei. 3 750 dolari s-au plătit pentru un portret al doamnei Herbert Duckworth (mama Virginiei Woolf). Fotografia a fost realizată de Julia Margaret Cameron, soția unui diplomat care, la vârsta de 48 ani, în 1863, și-a descoperit reala vocation și datorită multiplelor relații în societate, a putut să aducă în atelierul ei proeminenți contemporani. Astăzi fotografiile au o faimă universală. Un daghereotip care îl înfățișează pe Edgar Allan Poe, din 1848, a fost evaluat în 1974, la o licitație din Chicago, la 9 250 dolari; numai după câteva săptămâni, a fost achiziționat de un alt colecționar cu 35 000 dolari.

Picabia — scriitor

● Cunoscut mai ales ca pictor — în maniera dadaistă și suprarealistă — Francis Picabia și-a publicat recent două volume: unul, intitulat

Scrieri, cuprinde o serie de eseuri redactate între anii 1913 și 1920; celălalt, cu titlul *Caravansérail*, este un roman autobiografic în care apar, sub pseudonime, Duchamp, Picasso, Breton, Max Ernst s.a.

Documente

● Peste 500 de diferite documente scrise sau semnate de către Lenin au fost achiziționate de arhiva Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. din Moscova, între anii 1966—1974.

CANNES — 1975

● **Juriul:** Lea Massari, Pierre Mazars, Gerard Ducaux-Rupp, compozitorul Maurice Jarre, scriitorul Antony Burges, regizorul André Delvaux și Satyajit Ray, laureat la Cannes în 1956. Președinte: Jeanne Moreau.

● **Săptămâna criticii.** Comitetul de selecție a filmelor ce vor fi prezentate în cadrul Săptămânii criticii la Festivalul de la Cannes 1975 a reținut pentru această manifestare paralela festivalului 7 pelicule: *Knets* de David Munre (Anglia), *Brother can you spare a dime* de Philip Mora (Anglia), *Konfrontation* de Rolf Lyssy (Elveția), *Mester Street* de Jean Silver (S.U.A.), *L'Assassin* muziciana de Benoît Jacquet (Franta), *L'età della Pace* de Fabio Carpi (Italia).

● **Antonioni din nou la Cannes.** După ce mai multe ediții la rând nu a participat la Festivalul de la Cannes, Michelangelo Antonioni va fi prezent anul acesta cu ultimul său film, *Profesiu-*

nea: reporter. Protagonisti: Jack Nicholson și Maria Schneider. Pelicula lui Antonioni va fi proiectată în afara concursului.

● **Filme de mare atracție.** Ecranizarea lui Ingmar Bergman după *Flautul fermecat* de Mozart, a lui Losey după *Galileo* de Brecht, a lui Jean-Marie Straub după *Moise* și *Aaron* de Schönberg, pelicula *Braque* semnată de Frederic Rossif, baletul sovietic *Anna Karenina* cu Maia Plisetkaia, filmul japonez *Den'en ni shisu* de Shuji Terayama, pelicula algeriană *Chronique des années de braise* de Lakhdar Hamina, *Orlando Furioso* al lui Ronconi, cel mai lung film al festivalului (peste 5 ore) etc.

● **„La Bellissima”.** Agostina Belli, vedeta filmului *Parfum de femeie*, realizat de Dino Risì, se crede a fi cea mai bine plasată pentru premiul de interpretare feminină la Festivalul de la Cannes. Artista este o „stea”

Barlach

● Deși există trei muzee Barlach, directorul Galeriei de artă din Köln, dr. Manfred Schneckenburger, a organizat o retrospectivă Barlach prezentând opere nu numai în lemn, dar și în stuc, teracotă, fontă și ghips (precum *Bărbat cîntînd din fluier*, din imagine). Sint expuse, de asemenea, aproape 80 de desene (printre care portretul poetului Theodor Däubler) și lucrări de grafică, primele datînd din 1896, cînd artistul era un adolescent.

Charles Trenet, se întoarce ?

● După ce cu trei ani în urmă Charles Trenet își anunța retragerea, de curînd a apărut la Olympia unde a obținut un răsunător succes. Autor a peste 500 de șansonete, omologate de *Societatea autorilor*, considerat ca precursor al șansonetelor clasice despre care s-a spus totdeauna: Trenet a deschis toate porțile, el nu s-a considerat decât „Un marieur de notes et de mots”. Deși este poetul prin excelență al șansonetelor, lui nu i-a fost acordat niciodată acest titlu. Autorul, între altele, al celebrilor *L'Amé des poètes* și *La mer* s-a întors pentru adio, sau s-a întors definitiv ?

Premiul Sonning

● Anul acesta, prestigiosul premiu danez „Sonning”, care se acordă din 2 în 2 ani pentru merite deosebite în domeniul culturii europene, a fost atribuit scriitoarei Hannah Arendt. Scriitoarea, cunoscută pentru lucrările ei în domeniul sociologiei și politologiei, s-a născut în 1906 la Hannovra. A fost eleva lui Husserl și Jaspers. În prezent este profesoară la „New School for Social Research” din New York. În trecut, printre laureații premiului „Sonning” s-au numărat: W. Churchill, N. Bohr, B. Russell și A. Schweitzer.

în țara sa, unde a fost supranumită „Bella Belli Bellissima”. Are 25 de ani, 1 m. 73 înălțime, ochii de culoarea peruzelei, și a raportat, pentru acest film lansat la in-

„La Bellissima”

ceputul anului la Roma, peste un miliard și jumătate de lire. Imaginea o reprezintă în al doilea film *E bună dragostea*, în care partenerul este fiul lui Vittorio de Sica, Cristian E o comedie cu subiect stiintifico-fantastic, a cărei acțiune se petrece în anul 1997...

ATLAS

Cireșe și amintiri

● **STRĂBĂTEAM** Slovacia în lung și lat, oprindu-ne din sat în sat, din cimitir în cimitir și din parohie în parohie, însuflețiti de pioasa himeră a găsirii mormintului lui Gheorghe Șincai, pierdut într-o localitate cu numele schimbat de mai multe ori și în mai multe limbi de cei în stăpînirea cărora trecuse, rînd pe rînd, de-a lungul unei oțit de europene istorii. Răsfoiam registre de înmormintari cu cerneala devenită gălbuie de vreme, acte ale unor proprietăți spulberate de mult în vîntul războaielor și revoluțiilor, fotografii ale unor oameni care nu mai existau în amintirea nimănu, forme abstracte, la fel de inefabile și de misterioase ca desenele de la Altamira. Cînd părea că ne-am apropiat de efemera noastră tîntă, cînd indiciile și datele se coalizau să ne ajute, descopeream că partea aceea a cimitirului a fost răscolită de o bombă în ultimul război mondial și Gheorghe Șincai rămînea mai departe îngropat numai în sufletul nostru emotionat de povară.

Era la începutul verii, șaselele erau mărginite de șiruri nesfirșite de cireși încărcati de roade pe care, — într-un fel miraculos și aproape neliniștitor — nimeni nu le culegea, oamenii erau prietenoși, ne invitau la ei, ne serveau cu un vin țărănesc și cu turte dulci asemănătoare cu cele ale bunicii, încercam să ne fie de folos. Dar cum urmele pribeagului cronicar ardelean întîrziu să apară, drumurile cercetate ale memoriei se umpleau de alți români care le călcase. Cimitirele dezveleau crucile înșirate cu grijă ale zecilor de mii de ofițeri și soldați români căzuți pe acel pămînt, mult mai aproape de vremurile noastre, relatările se colorau de amănunt despre ultima parte a ultimului război. „Erau triști, le era dor de casă”, își amintea o femeie; „Își iubeau caii, ni se spunea, nu cereau decât fin” și vorbele dădeau numelor abstracte citite pe pietrele de morminte fețe nostalgice și trupuri obosite de țărani, păstrîndu-și în haosul violenței și morții milenarele obiceiuri pașnice — dorul de casă, dragostea pentru cai... Vorbele trezeau în mintea mea povestirile tatei care mi-au umplut copilăria de o Slovacie cu trecători înalte udate de singe românesc (pină tirziu, în adolescență, Munții Tatra se suprapuneau pentru mine ideii confuze de jertfă, de eroism, și era destul să le aud numele ca să-mi imaginez soldați rîniți, cu genunchii indoși în cădere, cum văzusem pe un monument al eroilor), o Slovacie fantastică, roind de turme de biciclete și de fete îmbrăcate în costume naționale bogate, cu fruntea împodobită de înalte coroane de panglici și flori.

Cireșele înroșeau cu singele lor dulce aleile cimitirelor și marginile de drum, dar eu imi aminteam o fotografie a tatei, stingaci și ciudat în uniforma de ofițer de rezervă,

Ana Blandiana

Sport

Luna mărgăritarelor nestinse

● **POATE** vara ce se-anunță lungă, poate gheața de prea multe ploii, poate „lumea cu genele-n sus”, pune-n sufletul tuturor oamenilor, inclusiv al fotbalistilor, un dor de mers aiurit, c-o aripă-n negură și cu alta pe umăr de fată cu cozile

impletite. Jocurile ultimei etape m-au dus cu gîndul la maluri de apă vie. Și cel mai liliachiu val s-a spart la malul lacului Tei: F.C. Constanța a făcut meci nul cu Dinamo! Jur pe toți miei decapitați acum o săptămînă, cu ocazia urcării turmelor la munte, că nu credeam într-un asemenea rezultat. Dar, slăvit fie soarele Mării Negre, care luminează ca o pădure de magnolii pină tîrziu în toamnă, multe n-am crezut eu și s-au întîmplat. Vacanțele de aur pe nisipuri de argint. Tot ce-a fost frumos în meciul ăla e faptul că Dudu Georgescu a înscris două goluri, apropiindu-și drumul Parisului.

Steaua a învins firesc o echipă formată din zece provinciali și un om de Capitală, artistul Sandu Boc din cunoscuta superproducție c-un titlu ce

escamotează adevărul și cere în genunchi iertare: „Nu filmăm ca să ne amuzăm”. Il anunț ne Boc că are viitorul asigurat. Buftea intră în campionatul județean.

Cum se-ntîmplă de obicei în prima zi a sărbătorilor cu iepurași de ciocolată, cea mai mare bătaie s-a dat între calcici. La foamea lor orice frate e vitreg. At' de multe echipe se-nghesuie azi după o gură de aer încît Salvarea și-a schimbat numărul. E o dovadă că n-avem nevoie de 18 echipe în primul eșalon. Duminică vom intra în luptă cu danezii. După cite minuni nepricepute a declarat antrenorul lor la adresa formației române, vă spun că de-abia aștept acest meci. Și cînd băieții noștri vor găuri năvoadele nordicilor mă voi și i lacom de vinuri bune și spălat cu azur pe gură și voi scutura din pinteni de plăcere ca un vagabond ajuns cu amin'ouă miinile în buzunarele Gării de Nord. Maiul, luna mărgăritarelor nestinse, ne e prielnic cu cirese dulci și griu pîrguit. Vîntul bate cu noroc în izvoarele de miere ce stau să țîșnească din tei. Succes!

Fănuș Neagu

P.S. — Tamango mi-a zis: „Nea Fănuș, or s-ajungă ei la poarta mea de cite ori am jucat eu în Hamlet și Ștefan Bănică în regina mamă.”

Leningrad

DACĂ aş fi ajuns pînă sus la Murmansk, „bucla” ar fi fost încheiată. Urările fostului contra-amastru francez de pe submarinul aliat, luptător în cel de al doilea război mondial, s-ar fi împlinit. În gara Marsilia pierdusem între roţile trenului, luat de vînt, o hirtie de cinci franci cu effigia lui Corneille. Semn bun, asta înseamnă călătorie lungă, mă consolase schimbînd trenul spre Ventimiglia fostul submarinist, în tovărăşia căruia făcusem o bună bucată de drum singuri în compartiment. Vă urez să vedeţi Murmansk-ul, repeta, — ca şi cum, după el, acolo ar fi fost capătul, osia lumii. Avea o pipă foarte arsă, ghintuită cu alamă, de care nu se despărţise nici o zi de la război şi pe care o ţinuse între dinţi şi în submarinul ce escorta convoaiele aliate. Aici, în tren, poţi fuma cît vrei, spune el acum cu accentul cîntător al Provenţei, — jos, însă, în cabinele cit un dulap ale submersibilului navigînd pe sub gheţurile cercului polar în drum spre Murmansk, nu era voie, deviza era „nu aprindeţi”, cînd nu mai puteţi, fumaţi cu pipa stinsă.

Omul are tot timpul să-şi istorisească în drum spre Coasta de Azur lunga lui poveste, odiseea convoaielor plutind spre Murmansk. Nu sînt primul îns căruia acest marinar tăbăcit îşi povesteşte amintirile, e clar. Dar cred, după verva lui, că nimeni nu l-a mai ascultat cu atîta interes şi lacomă curiozitate. Am mai scris despre asta. De acest 9 mai al lui '75, revin, mergînd mai departe...

Mediterrana surizătoare o cunosc, prima oară, ascultînd aventurile submarinistului vorbăreţ şi care exclamă la fiecă frază „ben' alors” şi „mon dieu”, printre grozăviile expediţiei. Trec prin Cannes şi prin Nissa şi prin principatul de Monaco cu viziunea oceanului artic, suprapusă, şi a submarinului înaintînd penibil cu acest contra-amastru la bord, pe sub banchize. Stau, respir greu, odată cu el, închis în vasul subacvatic de război ce pare un trabuc, înghesuţi în spaţiile lui de luptă de o exiguitate de necrezut... şi cînd, la Ventimiglia, ies la suprafaţă, scăpînd de amintirea teribilului marş pe sub apă şi gheţuri, către Murmansk, închid ochii, nemişcat, şi las să mă mîngie un minut soarele blind al Italiei...

Leningradul, văzut întia dată, putea şi-aşa să-mi evocă **Reaşterea**. Eu însă stau pe peronul gării şi mă gîndesc la Ventimiglia. La acel punct de frontieră vesel şi la minutul meu de reculegere. Pacea, posibilitatea însăşi a păcii şi a unei călătorii senine, avea dedesubt, drept plasă de siguranţă, uriaşele mîini strînse, puternic strînse, pe care Aliaţii şi le întindeau eroic pe deasupra calotei polare, ţinutul unde rasa umană, înfrăţită în momentele ei de noblete, a mers totdeauna pînă la capătul cel mai îndepărtat al rezistenţei umane şi explorărilor cu preţul vieţii.

Ajuns la Leningrad, mă uit spre Nord, către portul-limită al bătrînului marinar francez cu pipa stinsă pe care el îmi urase la Marsilia să-l cunosc. Am mers cu inchiuirea spre locul unde scapără cel mai clar Steaua polară, oprit lingă rondul mic de flori leningrădean, de la capătul liniei-terminus.

A fost o dimineaţă umedă şi plină de exaltare. Pe Nevski-Prospekt, în sus, i-am chemat în gînd, unul cite unul, pe toţi eroii marii literaturi clasice ruse. Nu. Pe Nevski-Prospekt nu se putea să treacă scrişnînd şenilele tancurilor naziste. Acest lucru n-ar fi intrat în nici o logică a istoriei, chiar şi în lipsa de logică, în golurile imense de logică pe care le are citeodată istoria. Dacă eroicii locuitori ai Leningradului au rezistat cum au rezistat, nemişcînd nici unde să-şi bage în pămînt morţii, aceasta, cred eu, se explică şi prin spiritul scriitorilor ruşi, prezenţi la cozile Asediului, împărţind cu viii raţia comună de piine.

29 de luni de foame, frig şi de încordare supraomenească...

Am văzut zeci de cimitire de eroi, identificaţi. Ce nu mai văzusem, încă, era ideea, de o putere morală copleşitoare, că din imensitatea unui parc citadin, cum e al Leningradului, iarba peluzelor creşte şi azi, fir cu fir, compactă ca mulţimile omeleşti, din cenuşa anonimă, asemeni unei substanţe miraculoase şi de o formidabilă energie, a sute de mii de apărători inflexibili.

Leningrad. Rar să oblige ceva mai mult decît acest oraş martir al civilizaţiei europene.

Constantin Ţoiu

U.R.S.S. „Forța noastră este incalculabilă” (1941)

Marea Britanie — afiş care subliniază contribuția lucrătorilor civili la efortul de război

S.U.A. „1778—1943”

POEȚII și VICTORIA

LITERATURA este oare o putere sau o consolare, se întreba odată Thomas Mann. Și scriitorul, care avea un trecut literar atît de bogat, măturînd că după ce o viață întreagă a considerat literatura drept o mare putere, în stare să schimbe destinele omenirii, acum la bătrînețe se mulțumește să atribuie artei cuvîntului misiunea mult mai modestă a unei consolatoare, a mîngierii unei omeniri în suferință. Cuvinte amare ale unui bătrîn scriitor, ușor dezabuzat, posedat de un binecunoscut duh al ironiei. Omul care a luptat împotriva fascismului prin cuvîntul său n-a încetat, însă, să creadă în puterea Verbului. Secolul nostru a cunoscut teribile siluri ale cuvîntului. Nu strigase, oare, Hanns Johst, expresionistul de odinioară devenit conducător nazist: „Cînd aud cuvîntul cultură, îmi vine să pun mina pe revolver”? Dar, cu toate că acest revolver a amenințat pe mulți scriitori și artiști, cu toate că la un moment dat, în infernul celui de al doilea război mondial, părea că printre norii adunați deasupra Europei cu greu își va mai putea deschide lumina o poartă, aceasta s-a deschis. S-a deschis prin puterea armelor, dar și prin aceea a cuvîntului. O conștiință care lega oamenii ai faptelor și oamenii ai cuvîntului, o conștiință se exprima prin acțiune, ca și prin grai, s-a opus violenței și a triumfat asupra ei. Da, Verbul poate fi mîngiere în orele întunecate. Dar el este o putere în luptă cu tenebrele.

Poeții Europei au simțit necesitatea prezenței lor în timpul celui de al doilea război mondial. Îl aminteam la începutul acestor rînduri pe Thomas Mann. Exilat din primele zile ale instaurării puterii hitleriste în Germania, el lansează în orele cele mai grele ale conflagrației mondiale cuvintele sale de teribilă învinuire a tiraniei, ca și de îmbărbătare a oprimaților. Acele șase eseuri pe care le va aduna în volumul **Sorge am Deutschland** (precum și nenumăratele alocuțiuni radiodifuzate „către poporul german”) au însemnat participarea sa activă la lupta împotriva hitlerismului, și, în definitiv, încrederea sa în puterea cuvîntului.

AM în față o superbă carte, voluminoasă, de mare format, un studiu urmat de o amplă antologie a poeziei războiului. Este cartea lui Pierre Seghers, **La Résistance et ses poètes**. Scriitorul, poetul, animatorul și iscusitul editor Pierre Seghers este fondatorul, în 1939, după mobilizare, al revistei „Poètes casqués”. Cîteva luni mai tîrziu, poezii cu cască, sub conducerea lui Seghers, scot primul număr din „Poésie 40” la care vor colabora toți scriitorii Rezistenței franceze, și care va apărea, în pofida tuturor dificultăților, pînă în 1944. Animatorul și conducătorul acestei reviste devenise între timp unul dintre agenții de legătură ai grupurilor de Rezistență antinazistă. El participă, totodată, la lansarea unor publicații clandestine (Editions de Minuit, Cahiers de Liberation). Vastul op, **La Résistance et ses poètes**, este o istorie a luptei poezilor francezi din timpul războiului. Cum a fost trăită Rezistența de liricii ei: Paul Eluard, Aragon, Pierre Emmanuel, Loys Masson, Alain Borne, Robert Desnos, Jean Tardieu, André Frénaud, Jules Supervielle, Jean Cayrol, Pierre Jean Jouve, Jean Cassou, Saint-John Perse, Max Jacob, Benjamin Fondane? Cum s-a împletit lupta activă cu cuvîntul acestor poeți? Unii dintre ei sînt victimele nazismului. Robert Desnos este deportat și moare la Terezin. Benjamin Fondane (B. Fundoianu) pierie în camerele de gazare de la Birkenau. Dar vocile poezilor, gîtuite, se fac auzite încă în timpul războiului. Lirica aceasta eminentamente milităntă este un mod de existență opus dezonorei, lașității celor care cedează în fața forței.

Poeții devin conducători de grupuri ale Rezistenței

în toate țările Europei. „Ay! Cîtă noapte-ncape într-o noapte” — exclamă Pablo Neruda. Ziarist și combatant, poezia unui alt poet al Spaniei, Rafael Alberti, surprinde prin fumul clipei și zăngănitul armelor conturele unor zile mai pașnice, ale viitorului. Și iată-l, întorcîndu-ne printre poezii Rezistenței franceze, pe Pierre Emmanuel, sensibil la suferințele timpului, luptător, participînd totodată la acțiunile clandestine ale grupului său și la mișcarea de eliberare generală a spiritului francez, publicînd: **Combats avec tes défenseurs, Jour de colère, La liberté guide nos pas**. Aragon scrie poezii într-o temniță germană din Franța. Jean Cayrol, arestat de Gestapo în 1941, deportat, scrie în captivitate **Miroir de la Rédemption** și cele mai multe **Poeme ale nopții și negurii**. Paul Eluard scrie poemele **Liberate, Curaj, Urmărirea și Șapte poeme de dragoste în război**. Dar, chiar în Germania lui Hitler vocea poezilor rezistenți nu amuțește în timpul marelui masacru. Albrecht Haushofer, deținut politic, condamnat la moarte de naști și executat chiar în ultimul an al războiului, scrie în închisoare **Sonetele din Moabit**, o poezie a durerii, revoltei și suferinței suportate cu eroism. În 1946, antologia lirică **De Profundis** reunește toate glasurile poezilor luptători germani potrivnici ai regimului fascist. Alături de cei mai vîrstnici ca Werner Bergengruen, Ricarda Huch, Georg Britting, Gertrud von Le Fort apar mai tinerii Reinhold Schneider, Rudolf Hagelstange, Albrecht Haushofer. Oroarea războiului, culpabilitatea germană, moartea fratelui, emoțiile întoarcerii într-o existență liberă, iată marile teme ale poeziei lui Hans Egon Holthusen, din volumele **Aici în timp și Ani labirintici**.

Războiul își pune teribila sa amprentă pe lirica poezilor secolului nostru. Spre cîntea conștiinței lirice a imensei majorități a poezilor Europei, ei nu au căzut în cursa forțelor tenebroase, ci au participat la lupta generală a popoarelor. Tînăra generație a poezilor post-belici crește în atmosfera Rezistenței poetice la nazism. Miodrag Pavlović scriînd **Apărarea orașului nostru**, Hans Magnus Enzensberger în liricele protestatare din **Sfîrșitul bufnițelor**, Andrei Voznesenski sau Evgheni Evtuşenko, clamînd „Poezia mea / Cenușă-reasă / departe de tihna stătut-a iatacului / spală / spetindu-se, / sirguincioasă, / rufele murdare ale veacului”, cu toții pornesc de la avîntul poezilor războiului antihitlerist. Vocea acestora n-a răsunit în zadar.

Nicolae Balotă

Franța, „Eliberarea” (august 1944)

Iugoslavia, 1945

(Reproduceri după albumul **Afișe ale celui de-al doilea război mondial** de Mario de Micheli, Fratelli Fabbri Editori, Milano 1972)

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

